

ความผูกพันกับแผ่นดินเกิด และความคิดชาตินิยมจีน ของนายทุนไทยเชื้อสายจีน

ความผูกพันต่อแผ่นดินเกิดและความคิดชาตินิยมจีน ที่เกิดขึ้นในชุมชนจีนในระบอบนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อการสะสมทุนภายในสังคมไทย พ่อค้าชาวจีนได้ส่งเงินกลับไปช่วยเหลือครอบครัวของตนเอง สนับสนุนกลุ่มการเมืองและฟื้นฟูประเทศจีนจำนวนมาก เงินจำนวนนี้แม้ไม่สามารถระบุเป็นตัวเลขที่แน่นอนว่าเท่าไร แต่จากการค้นคว้าเอกสารก็พบว่าเป็นจำนวนมาก จนส่งผลถึงการดำเนินธุรกิจและสะสมทุนภายในสังคมไทย ความรู้สึกชาตินิยมในหมู่พ่อค้าชาวจีนถูกปลุกขึ้นมาจากกลุ่มการเมืองต่างๆ ในประเทศจีนที่เข้ามาเคลื่อนไหวเป็นระยะๆ กลุ่มการเมืองต่างๆ ในประเทศจีนเหล่านี้มองเห็นความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งในประเทศไทยว่าจะเป็นการกำลังสำคัญทางการเงินที่จะช่วยเหลือตน นอกจากการระดมเงินกลับประเทศจีนแล้ว ชุมชนจีนที่มีพ่อค้าเป็นผู้นำสำคัญ ได้แสดงออกในการทำกิจกรรมหลายอย่างได้แก่ การเคลื่อนไหวสนับสนุนกลุ่มการเมือง ที่คิดว่าจะนำชาติจีนไปสู่ความเข้มแข็ง การลงทุนแข่งขันและไม่ยอมอยู่ภายใต้กติกาที่เอาเปรียบของชาวชาติตะวันตกอันเป็นการประกาศการปลดปล่อยตัวเองออกจากชาติมหาอำนาจที่เอาเปรียบชาวจีนมาตลอด ชุมชนจีนโพ้นทะเลในไทยยังเข้าร่วมในการต่อต้านสินค้า (boycott) ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวแสดงความไม่พอใจชาติญี่ปุ่นที่เข้าไปรุกรานแผ่นดินจีน การเคลื่อนไหวส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างมาก ความรู้สึกต่อต้านจีนและชาตินิยมไทยถูกปลุกขึ้นมาเพื่อเป็นกระแสของชาตินิยมจีน มาตรการต่างๆ ของรัฐบาลที่ออกมาควบคุม และกดดันชาวจีนได้ทำให้คนเหล่านั้นกลายเป็นชนชั้นนายทุนไทย นอกจากนี้ความคาดหวังของกลุ่มการเมืองที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลก็ไม่ได้คาดหวังให้ชาวจีนโพ้นทะเลกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในประเทศจีน กลุ่มการเมืองเหล่านั้นต้องการเพียงเงินของชาวจีนโพ้นทะเลเท่านั้น อุปสรรคหลายอย่างในการกลับไปใช้ชีวิตในประเทศจีนทำให้พ่อค้าที่เข้าร่วมขบวนการชาตินิยมจีนยังคงใช้ชีวิตประกอบธุรกิจในสังคมไทย กลายเป็นชนชั้นนายทุนไทยภายหลังสงครามกบฏชาตินิยมจีนสิ้นสุด และพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับฝ่ายก๊กมินตั๋งในปี พ.ศ.2492 (1949)

1. การเคลื่อนไหวทางการเมือง ของนายทุนไทยเชื้อสายจีน

ชาวจีนมีวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่งคือ การดูแลสุสาน และเช่นสำรวจดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ดังนั้นลูกหลานชาวจีนจะรักและผูกพันต่อแผ่นดินของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นแผ่นดินเกิดของตนเป็นอย่างมาก และหากไม่มีความจำเป็นแล้วชาวจีนจะไม่ยอมทิ้งแผ่นดินของตนเองไปง่ายๆ แต่ชาวจีนอพยพที่เรียกกันว่าชาวจีนโพ้นทะเลหรือพวก “หัวเฉียว” ที่ได้ออกไปตั้งถิ่นฐานอยู่ต่างประเทศก็มีจำนวนมาก เหตุผลการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลที่สำคัญมี 3 ประการคือ ประการแรกเกิดกบฏและจลาจล หรือพ่ายแพ้จากการต่อต้านระบบศักดินา จึงต้องออกไปลี้ภัย ประการที่สองออกไปเพื่อประกอบการค้าขาย และประการที่สามออกไปเพื่อทำมาหากินเลี้ยงชีพ หนีความยากจน และถึงแม้ว่าชาวจีนอพยพต่างมีความประสงค์จะไปอยู่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่ในทางปฏิบัติคนส่วนใหญ่กลับต้องตกค้างอยู่โพ้นทะเลด้วยเหตุผลต่างๆ จนกระทั่งสืบลูกสืบหลานชั่วอายุผลสมกลมกลืนกับสังคมท้องถิ่นนั้นๆ การผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่นกลายเป็นกระแสหลักแห่งวิวัฒนาการของชาวจีนโพ้นทะเล¹ อย่างไรก็ตามกระแสการผูกพันต่อแผ่นดินเกิดของชาวจีนในไทยได้กลับมาเข้มข้นขึ้น ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เนื่องจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองในประเทศจีนเข้ามาในไทย 2 กลุ่มคือ การเคลื่อนไหวเรียกร้องความสามัคคีต่อราชวงศ์ชิง และการเคลื่อนไหวชาตินิยมปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซน นอกจากนี้สถานการณ์ที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นคุกคามประเทศจีน ได้ส่งผลในการกระตุ้นความรู้สึกรักชาติจีนขึ้นมาด้วยดังนี้คือ

1.1 การเคลื่อนไหวเรียกร้องความสามัคคีต่อราชวงศ์ชิง

ในสมัยราชวงศ์ชิงตอนต้นก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีนโยบายห้ามชาวจีนอพยพโยกย้ายออกนอกประเทศ หากใครขัดขืนจะถือว่าสมคบกับกลุ่มโจรกบฏต่อต้านราชวงศ์ชิง มีโทษถึงประหารชีวิต จุดมุ่งหมายในการประกาศเช่นนั้นก็เนื่องจากต้องการตัดกำลังพวกกบฏ ซึ่งมักออกไปสะสมกำลังยังโพ้นทะเล แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายที่ควบคุมอย่างเข้มงวด ราษฎรจีนที่อยู่ริมฝั่ง

---

¹ สวี เล้าหลิน “การหลอมตัวผสมกลมกลืนกันกับคนท้องถิ่น เป็นกระแสหลักแห่งการพัฒนาของจีนโพ้นทะเล : วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของคนจีน ที่อพยพออกไปสู่ต่างประเทศ” ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอื่นๆ เดิมทีเขาซัน. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 หน้า 1.

ทะเล ก็ยังคงอพยพเดินทางไปค้าขายยังต่างประเทศ และตั้งถิ่นฐานถาวรในต่างแดน เนื่องจากไม่สามารถกลับเข้าประเทศได้ รัฐบาลจึงมักจะเรียกชาวจีนโพ้นทะเลว่าเป็น “โจรสลัด” “ชาวฮั่นผู้ทรยศ” “ผู้กระด้างกระเดื่อง” และ “ผู้ไม่รักดี” นโยบายต่อชาวจีนโพ้นทะเลของราชวงศ์ชิงได้เปลี่ยนไปภายหลังสงครามฝิ่นครั้งที่ 2 เรือปืนของชาติตะวันตกไม่เพียงแต่ทำลายประตูปิดทวารที่ปิดตายของจีนให้เปิดออก หากแต่ยังได้ทำลายค่านิยมและทัศนคติที่ถูกครอบงำมาเป็นเวลานานไปด้วย จีนต้องยอมรับถึงความก้าวหน้าของโลกภายนอก และเริ่มสำนึกได้ว่าหากจีนยังคงดำรงชีวิตอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไป ภัยที่ตามมาอาจร้ายแรงถึงสิ้นชาติ รัฐบาลราชสำนักจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความมั่งคั่งและความแข็งแกร่งแก่ประเทศชาติ ชาวจีนโพ้นทะเลเป็นพลังที่จะมองข้ามเสียมิได้ เพราะเป็นกำลังทรัพยากรอันสำคัญ พลังของชาวจีนโพ้นทะเลจึงจำเป็นต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความมั่นคงทางชายฝั่งทะเล เมื่อต้องอาศัยพลังของชาวจีนโพ้นทะเล รัฐบาลราชสำนักจึงต้องเอาใจใส่คุ้มครองคนเหล่านี้ โดยเสนอให้มีการตั้งกงสุลเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของชาวจีนโพ้นทะเลขึ้น อู๋เสียนเจ้อ ผู้นำชุมชนจีนในสิงคโปร์ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลราชสำนักชิงให้เป็นกงสุลประจำสิงคโปร์ คนแรกในปี พ.ศ.2429 (1886) และนับเป็นกงสุลจีนคนแรกในต่างประเทศ ²

จุดประสงค์สำคัญในการตั้งกงสุลคุ้มครองชาวจีนโพ้นทะเล คือการเรียโรและชักชวนชาวจีนโพ้นทะเลให้นำเงินมาลงทุนในประเทศ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความมั่นคงของชายฝั่งทะเล นโยบายดังกล่าวของราชวงศ์ชิงได้ผลมาก ปรากฏว่าในช่วงปี พ.ศ.2405-2438 (1862-1895) ชาวจีนโพ้นทะเลได้ลงทุนในวิสาหกิจภายในประเทศ รวม 67 แห่ง เป็นเงินทุนรวมถึง 4,471,100 หยวน ถัวเฉลี่ยลงทุนปีละ 135,488 หยวน จากปี พ.ศ.2438-2454 (1895-1911) ลงทุนในวิสาหกิจต่อ 284 แห่ง ยอดลงทุน 50,687,608 หยวน ถัวเฉลี่ยเงินลงทุนปีละ 2,981,624 หยวน วิสาหกิจทันสมัยซึ่งเป็นทุนแห่งชาติของจีนคือโรงงานปั่นเส้นไหมจี๋ฉางหลง ซึ่งตั้งขึ้นในอำเภอหนานไห่ มณฑลทกวางตง โดยเงินจี้หยวน ชาวจีนโพ้นทะเลได้ ทางรถไฟเฉาซ่าน ทางรถไฟซิ่นหนิงและทางรถไฟจางเซี่ย ซึ่งอยู่แถบภูมิภาคเดนมของชาวจีนโพ้นทะเลล้วนแต่ชาวจีนโพ้นทะเลเป็นผู้ลงทุนสร้างขึ้นในยุคปลายราชวงศ์ชิง จึงกล่าวได้ว่าชาวจีนโพ้นทะเลได้มีส่วน

² สวี เส้าหลิน (เขียน) ไสว วิศวนันท์ (แปล) “นโยบายชาวจีนโพ้นทะเลของราชวงศ์ชิง” ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย และในภูมิภาคเดนมที่เฉาซ่าน สมัยที่ 1 ทำเรือจางหลิน (2310-2393). กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534 หน้า 37-48,64-67.

ร่วมสนับสนุนการดำเนิน “กิจกรรมเยี่ยงตะวันตก” และ “ฟื้นฟูอุตสาหกรรม” ของรัฐบาลราชสำนักชิง³

อีกวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลชิงใช้ในการดึงดูดชาวจีนโพ้นทะเลให้บริจาคเงินทุน คือ การขายยศฐานบรรดาศักดิ์ ภายหลังสงครามจีน-ฝรั่งเศส รัฐบาลราชสำนักชิงต้องการเงินทุนเพื่อเสริมสร้างกำลังป้องกันทางชายฝั่งทะเล ผู้ว่าการมณฑลทงตงเงินฮ้อจึงริเริ่มการเรียกรับเงินสร้างพลังป้องกันทางทะเล เขาได้ส่งคนไปเรียกรับเงินตามที่ตั้งๆ แถบทะเลได้ โดยเสนอขายยศฐานบรรดาศักดิ์ชั้นต่างๆ ทั้งฝ่ายบุ๋น ฝ่ายบู๊ ขอให้บริจาคเงินอย่างเดียวกันก็สามารถซื้อยศฐานบรรดาศักดิ์ได้ วิธีการนี้นับว่าได้ผลชาวจีนโพ้นทะเลที่ร่ำรวยโดยทั่วไปเป็นผู้ที่มาจากสังคมต่ำต้อย ทั้งได้รับการบ่มเพาะทางความคิดของลัทธิขงจื๊อ มีค่านิยมดั้งเดิมฝังรากลึก สิ่งที่พวกเขาถือเป็นเป้าหมายชีวิตคือสามารถเป็นคนที่มีศักดิ์ศรี เมื่อได้ยศฐานบรรดาศักดิ์ก็จะเป็นศรีต่อวงศ์ตระกูล และมีเกียรติอย่างยิ่ง คราวใดที่มีงานสังคมนาของชุมชนจีนหรือในโอกาสอันเป็นวันสารทตามประเพณีนิยม นโยบายขายยศฐานบรรดาศักดิ์ เพื่อสร้างชาติให้เข้มแข็งของราชสำนักชิงประสบความสำเร็จมาก เฉพาะที่สิงคโปร์แห่งเดียวก่อนปี พ.ศ.2454 (1911) มีคนซื้อยศฐานบรรดาศักดิ์ถึง 900 คน นโยบายนี้ใช้ได้ผลไม่เพียงแต่ทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีทางการเมืองต่อราชสำนักชิงด้วย เพราะเมื่อชาวจีนโพ้นทะเลได้ซื้อยศฐานบรรดาศักดิ์ไปก็กลายเป็นข้าราชการของต้าชิง ย่อมจะต้องจงรักภักดีต่อราชสำนักชิง กลายเป็นอาวุธสำคัญสำหรับกลุ่มนิคมกษัตริย์แมนจูที่นำมาต่อสู้กับฝ่ายปฏิวัติ ในยุคปลายราชวงศ์ชิง⁴ นอกจากนี้ยังทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลที่ถูกตัดขาดจากแผ่นดินที่เป็นบ้านเกิดเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลราชสำนักชิงในสมัยแรก ได้มีโอกาสกลับบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่ง ความตื่นตัวในเรื่องของความรู้สึกรักชาติ รักแผ่นดินจึงก่อกระแสขึ้นในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล

ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2450-2452 (1907-1909) รัฐบาลชิงพยายามส่งทั้งคณะทูตพิเศษ คณะทูตธรรมดา และข้าราชการจีนเข้ามาเยี่ยมเยียนชาวจีนในกรุงเทพฯ อย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2450 (1907) คณะของข้าหลวงเงินชุดใหญ่ที่มียั้งสี่ชี เป็นผู้นำได้เข้ามาเจรจาเรื่องตั้งกงสุลจีนในไทย แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเห็นด้วยเนื่องจากต้องการปกครองจีนเช่นเดียวกับคนไทย และเกรงว่าจะเกิดความยุ่งยากในการปกครอง หากชาวจีนมาฐานะเช่นเดียวกับชาวต่างประเทศ การเข้ามาของคณะทูตทุกชุดได้รับการต้อนรับอย่างดีจากพ่อค้าใหญ่ที่เป็น

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70-71.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

สมาชิกกบฏยกย่องผู้ล้มล้างราชวงศ์ชิงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญสนับสนุนแนวคิดตั้งกงสุลจีน บรรดาพ่อค้าโรงสี ได้แก่ หลวงโสภณเพชรรัตน์ เจ้าของโรงสีกิมเซ่งหลี พระยาภักดีภักทรากร และ พระยาบริบูรณ์โภชการ เป็นต้น พ่อค้าจีนและจะเป็นกลุ่มสำคัญในการตื่นตัวต้อนรับคณะทูตจีนชุดต่างๆ ที่เดินทางเข้ามามาก⁵ ขุนนางบางคนก็มุ่งเข้ามาเพื่อระดมทุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในกรุงเทพฯ ไปช่วยเหลือกิจการในประเทศจีน เช่น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2452 (1909) ตันดีฮุยเข้ามาเพื่อชักชวนพ่อค้าจีนในกรุงเทพฯ ไปลงทุนในกิจการธนาคาร และเรือเมล์ในกวางตุ้ง เดือนมีนาคม พ.ศ.2453 (1911) กังซงฮีน ข้าหลวงมณฑลเจียงซู เดินทางเข้ามาเพื่อเรียกรายเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติในมณฑลดังกล่าว⁶ พ่อค้าจีนที่ส่งเงินไปช่วยเหลือแผ่นดินจีนมากจนได้รับแต่งตั้งเป็นขุนนางได้แก่ จินฮงหรือยี่กฮง และพระยาภักดีภักทรากร หรือ เหล่าก๊อปัง

ท่าทีการเอาใจใส่ของรัฐบาลซึ่งต่อชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ รวมทั้งการให้บรรดาศักดิ์ต่างๆ ได้ส่งผลทางจิตวิทยาสำคัญคือ ทำให้ชาวจีนระดับสูงของกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจีนแต้จิ๋ว เพิ่มความรักความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดและภักดีต่อรัฐบาลจีนยิ่งขึ้น การเคลื่อนไหวเหล่านี้ได้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของชาวจีนในกรุงเทพฯ ได้ข้ามเส้นความสัมพันธ์จากกลุ่มภาษามาสู่กลุ่มผู้มีความคิดทางการเมืองแนวเดียวกัน เช่นเดียวกับการเมืองในประเทศจีน คือฝ่ายสนับสนุนการปฏิวัติ ฝ่ายสนับสนุนการปฏิรูป และฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลจีน⁷ ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือการจัดตั้งมูลนิธิปอเต็กตึ๊งในปี พ.ศ.2445 (1902) เพื่อดำเนินการสาธารณกุศลให้แก่สังคม เช่น เก็บศพช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการจัดตั้งโรงพยาบาลเทียนหัวหรือเทียนฟ้า ในปี พ.ศ.2447(1904) เพื่อกิจการรักษาพยาบาลชาวจีนในกรุงเทพฯ องค์การนี้กลายเป็นองค์กรนำของชุมชนจีนก่อนมีการจัดตั้งสโมสรพาณิชย์จีน การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ชาวจีนโพ้นทะเลในไทยสวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์ชิง หดไปเมื่อราชวงศ์ชิงถูกฝ่ายปฏิวัติก๊กมินตั๋ง โค่นล้มลงในปี พ.ศ.2454 (1911)

⁵ หจข. ร.5 ต.21/13 เรื่องจัดการรับรองขุนนางจีนที่เข้ามากรุงเทพฯ.

⁶ ปราบธนา โภเมน "สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ.2440-2488" วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. หน้า 122-123.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

1.2 การเคลื่อนไหวชาตินิยมปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซน

ความรู้สึกผูกพันกับแผ่นดินเกิดและต้องการเข้าร่วมแก้ปัญหาของชาติในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลมีมากขึ้นเมื่อ ดร.ซุนยัตเซน ผู้นำก๊กมินตั๋ง ได้เดินทางมาเคลื่อนไหวระดมเงินช่วยเหลือการปฏิวัติในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล ดร.ซุนยัตเซน ให้ความสำคัญต่อชาวจีนโพ้นทะเลว่าเป็นมารดาของการปฏิวัติ สำหรับในประเทศไทย เขาได้เดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวถึง 2 ครั้ง ด้วยกันก่อนการปฏิวัติโค่นล้มราชสำนักชิงมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 เดินทางเข้ามาในปี พ.ศ.2446 (1903) ดร.ซุนยัตเซน เดินทางเข้ามาเมื่อต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ.2446 (1903) พักอยู่ประมาณ 3 สัปดาห์และกลับออกไปเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน โดยเรือกลไฟนั้นตงไปยังเซี่ยงฮัน ดร.ซุนยัตเซน เข้าพักที่โฮเทล เดอร์ลาเพียส์ (Hotel de la Paix) ห้องเบอร์ 4 ของชาติฝรั่งเศส ที่บางรัก การเข้ามาในครั้งนี้ได้ใช้ชื่อญี่ปุ่นว่า ทากาโน (Takano) เป็นการปลอมแปลงเพื่อความปลอดภัยในการเดินทาง ในการเดินทางมาเคลื่อนไหวชาวจีนโพ้นทะเลนับตั้งแต่เซี่ยงฮันถึงกรุงเทพฯ ในครั้งนี้ได้รับการต้อนรับอย่างดี ทั้งจากเจ้าหน้าที่และพ่อค้าฝรั่งเศส เนื่องจากทางฝรั่งเศสหวังผลการเปลี่ยนแปลงที่จะมีขึ้นในประเทศจีน หากมีการโค่นล้มราชวงศ์ชิง และโดยเฉพาะดินแดนทางเหนือของอินโดจีน คือเกาะไหหลำที่ฝรั่งเศสต้องการอยู่ ดร.ซุนยัตเซนได้พบพ่อค้าที่สำคัญคือจีนล่าช้า จีนยีกอฮง หลวงอุดรพานิช (กิมเซ่งหลี) โดยการแนะนำของมองซิเออร์ฮาร์ดวิน (Hardouin)⁸ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นเจ้าหน้าที่ทางการทูตคนหนึ่งของฝรั่งเศส

จุดประสงค์การเข้ามาก็เพื่อปลุกระดมชาวจีนในประเทศไทย ให้เข้าร่วมเปลี่ยนธรรมเนียมการปกครองในประเทศจีนใหม่ โดยได้ทราบข่าวว่ามีเงินในกรุงสยามมีมาก เพื่อจะขอให้จีนผู้มีทรัพย์สิน ให้ช่วยชี้แจงแก่จีนทั้งหลายให้คิดรักชาติให้ช่วยกู้เงินกู้หนี้ซื้ออาวุธ เพราะพวกปฏิรูปมีอยู่มากแล้วที่มณฑลกวางไต้ถึง 20 มณฑล แต่ขัดข้องด้วยไม่มีอาวุธจะทำการ จึงมาร้องให้หลวงอุดรฯ เป็นหัวหน้าเรียกรายเงิน เพื่อได้อุดหนุนในการซื้ออาวุธ และจัดการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ ถ้าได้เงินจากจีนในกรุงสยามแล้ว จะเอาไปซื้ออาวุธส่งไปทางยูนัน โดยฝรั่งเศสจะช่วยอุดหนุน เมื่อได้อาวุธแล้วจีนพวกปฏิรูปจะก่อกบฏลุกขึ้นในมณฑลกวางไต้ แล้วตีลงมาทาง

⁸ หจข. ร 5 ต.21/10 จีนยัตเซน. หนังสือกราบบังคมทูลของพระยานวิศราชกิจ ลงวันที่ 5 มิถุนายน รศ.122

ได้ในมณฑลทกวางตุ้ง จัดตั้งรัฐบาลปกครองแบบสาธารณรัฐขึ้น ในส่วนที่ดีได้ก่อนแล้วจึงจะขยาย การปฏิรูปให้กว้างขวางขึ้น หลวงจตุรฯ ได้กล่าวตอบ ดร.ซุนยัตเซนว่า จีนในเมืองไทยนี้เห็นจะเรีย ไรเงินไม่ได้ โดยคนมีเงินก็ทำแต่การค้าขาย ไม่เข้าใจในเรื่องการปกครองบ้านเมืองและไม่รับเป็น หัวหน้าเรียไรเงิน การที่พวกพ่อค้าจีนทั้งหลายไม่ได้ให้เงินช่วยเหลือในครั้งนี้ เพราะยังไม่ทราบว่ ดร.ซุนยัตเซน เป็นคนชนิดไร และอยู่ที่ไหนจริง กับทั้งการที่ว่า จะจัดธรรมเนียมการปกครองใหม่ นั้น พวกนายห้างทั้งหลายไม่เชื่อ และไม่เห็นว่าเป็นการสำคัญ หรือจะสำเร็จได้ โดยเข้าใจว่าเป็น การหลอกหลวงเอาเงินกันเท่านั้น⁹

ท่าทีของรัฐบาลไทยต่อการเข้ามาของ ดร.ซุนยัตเซน ครั้งนี้คือ คอยติดตามการเคลื่อนไหว และพยายามหาทางป้องกันไม่ให้เกิดเหตุอันตรายขึ้นได้ การที่รัฐบาลกำหนดท่าทีเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะการเดินทางเข้ามาของ ดร.ซุนยัตเซน ในครั้งนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการทั้งเจ้าหน้าที่ทูต และพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเป็นชาติที่รัฐบาลไทยยำเกรงอยู่ นอกจากนี้รัฐบาลไทยก็ยังมีข้อมูลที่จำกัด เกี่ยวกับตัวและแนวคิดของ ดร.ซุนยัตเซน เช่นเดียวกับพ่อค้าจีนในเมืองไทย ที่ยังรู้เรื่องราวต่างๆ ทางการเมืองในประเทศจีนน้อย การพูดคุยระหว่าง ดร.ซุนยัตเซน และเจ้าหน้าที่ไทยที่รัฐบาลส่ง ไปติดตามการเคลื่อนไหว มีประเด็นสำคัญได้แก่

1. เรื่องอั้งยี่ ดร.ซุนยัตเซน ได้กล่าวเรื่องนี้กับพระยานวิศราฯ โดยเห็นว่าการที่รัฐบาล ไทยออกกฎหมายห้ามตัวเหียนนั้นไม่ใช่เป็นนโยบายที่ดี รัฐบาลไม่ควรห้ามเพราะถึงจะห้ามอย่างไร ตัวเหียนก็คงยังมีอยู่เสมอ ในความเป็นจริงตัวเหียนมีอยู่ในสยาม อาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส และดัตช์ (Java) พวกเหล่านี้มีการติดต่อกันทั้งสิ้น ถ้ารัฐบาลจะอุดหนุนบ้างจะมีประโยชน์กว่า การออกกฎหมายห้ามของรัฐบาลไทยก็เพียงทำตามนโยบายของพวกฝรั่ง ที่ได้ออกกฎหมายห้าม ตัวเหียนแล้วทุกๆ แห่ง¹⁰

2. การจัดตั้ง Chinese Bureau โดยได้กล่าวเรื่องนี้กับหลวงสรรพกิจปรีชา เพราะเหตุว่า ในกรุงสยามมีเงินมาก รัฐบาลควรถอนน้ำใจเงินไว้ให้มาก จีนจะได้มีความรักใคร่ จีนในกรุงสยาม คงจะมีความไม่พอใจในการปกครองของรัฐบาลสยาม จึงเข้าไปอยู่ในความปกครองของผู้แทน

⁹ เรื่องเดียวกัน. หนังสือกราบทูลของกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ ลงวันที่ 11 มิถุนายน รศ.122.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน. หนังสือกราบทูลของพระยานวิศราฯ ลงวันที่ 5 มิถุนายน รศ.122

เมืองต่างประเทศ ที่อยู่ในกรุงสยาม มีฝรั่งเศสเป็นต้น ซึ่งมีถึง 10000 คนเศษแล้ว การเข้าไปอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศส ไม่ได้หมายความว่าชาวจีนรักฝรั่งเศสมากกว่าไทย แต่เป็นเพื่อต้องการความร่มเย็นชั่วคราว การที่คนจีนในสยามไปอยู่ภายใต้การปกครองของชาติตะวันตก ไม่ใช่เพราะเหตุว่ารัฐบาลสยามเก็บภาษี เก็บเงินค่าแรงงานผูกปี หากรัฐบาลเอาใจใส่ต่อชาวจีนอย่างดี ชาวจีนคงไม่คิดไปอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่น¹¹

การเข้ามาของดร.ซุนยัตเซนในครั้งนี้เป็นลักษณะการสำรวจสถานการณ์คนจีนในประเทศไทย และได้พบปะกับพ่อค้าคนสำคัญเท่านั้น ยังไม่มีการเคลื่อนไหวปลุกระดมชาวจีนในวงกว้างมาก ส่วนเรื่องที่ดร.ซุนยัตเซน หยิบยกขึ้นมาพูดคุยกับทางการไทยในเรื่องของอั้งยี่เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการเคลื่อนไหวปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิง ดร.ซุนยัตเซน ได้อาศัยอุดมการณ์ของพวกเขาสมัครลับที่มีอยู่ในชาวจีนโพ้นทะเลขับไล่พวกแมนจู โค่นล้มราชวงศ์ชิง สนับสนุนแนวทางการปฏิวัติของตน ส่วนเรื่องการจัดตั้ง Chinese Bureau ก็เป็นการแสดงถึงการปกป้องชาวจีนโพ้นทะเลเช่นเดียวกับแนวทางของราชสำนักชิงที่เสนอให้มีการตั้งกงสุลจีน ภายหลังจากเดินทางเข้ามาในครั้งที่ 1 ของดร.ซุนยัตเซน ได้ส่งหวังชิงเว่ย เข้ามาจัดตั้งสมาคมตงเหมิงฮุย (พันธมิตรปฏิวัติจีน) ที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.2450 (1907) การจัดตั้งนี้เป็นไปตามแนวของสาขาแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สิงคโปร์ที่จัดตั้งในปี พ.ศ.2448(1905) และในปี พ.ศ.2451(1908) ได้มีการจัดตั้งสโมสรจีนกรุงเทพฯ ขึ้นเพื่อเป็นองค์กรบังหน้าขององค์กรใต้ดิน สมาคมทั้ง 2 นี้มีจุดประสงค์ที่จะสนับสนุนการปฏิวัติของ ดร.ซุนยัตเซน ผู้นำคนสำคัญ คือ นายเซียวสุดเส็ง นักปฏิวัติคนสำคัญของฝ่ายก๊กมินตั๋ง พ่อค้าที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือฝ่ายปฏิวัติคือ นายโจจอนั้ม (บุตรจีนล่าช้า) ผู้นำจีนและนายว่องฮังเจา คอมปราโดร์ ธนาคารฮ่องกงและเซียงไฮ้ พวกชาวจีนที่สนับสนุนฝ่ายปฏิวัติมาจากกลุ่มภาษาแคะ ฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และไหหลำบ้าง ส่วนพ่อค้าจีนแต่ใจส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนรัฐบาลจีนมากกว่า หรือมิฉะนั้นก็วางตัวเป็นกลาง¹²

ครั้งที่ 2 เดินทางเข้ามาในปี พ.ศ.2451 (1908) การเข้ามาครั้งนี้เพื่อขอความร่วมมือจากชาวจีนในไทย ปลุกระดมให้เข้าร่วมกับก๊กมินตั๋งโค่นล้มราชวงศ์ชิงให้ได้ และถ้าหากชาวจีนกลุ่มใดยังไม่ยอมเป็นพวกด้วย ก็ต้องเกลี้ยกล่อมให้เป็นกลาง อย่าให้เข้าพวกราชสำนักตั้ง

¹¹ เรื่องเดียวกัน. หนังสือกราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วงษ์โรประการ ของหลวงสรรพกิจปรีชา ลงวันที่ 12 มิถุนายน รศ.122.

¹² ปากนา โกเมน เรื่องเดียวกัน หน้า 117-118.

เช่น พวกแต่จีวที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ถ้าเกลี้ยกล่อมให้เข้าพวกเดียวกันได้ก็จะยิ่งดี และถ้าหากพวกแต่จีวจะไม่ช่วยเหลืออย่างใด ก็ขอให้นิ่งไว้ในเวลาที่ปฏิวัติเท่านั้นก็พอ การเดินทางเข้ามาครั้งนี้ ดร.ซุนยัตเซนหวังผลสนับสนุนจากจีนกลุ่มอื่น เช่น พวกจีนแคะ และจีนฮกเกี้ยนเป็นสำคัญ¹³ ดร.ซุนยัตเซนเดินทางเข้ามาประมาณวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451(1908) พักอยู่ในกรุงเทพฯ ที่บ้านนายเชียวสุดเล็ง จนถึงวันที่ 10 ธันวาคม จึงเดินทางออกไป ดร.ซุนยัตเซนเดินทางมาเข้ามาพร้อม สู่ฮันหมิง ลู่เป็กหลง สู่โงเซง ทั้ง 3 ล้วนเป็นครูผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา เมื่อเดินทางกลับไป ดร.ซุนยัตเซนได้เดินทางออกไปพร้อมกับสู่ฮันหมิงก่อน โดยทิ้งให้ลู่เป็กหลง และสู่โงเซง อยู่ดูแลการจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นใหม่ การเดินทางเข้ามาในประเทศไทยครั้งนี้ ดร.ซุนยัตเซนมีจุดประสงค์ที่จะเคลื่อนไหวทางการเมืองในชุมชนจีนอย่างจริงจัง ต่างกับในการเข้ามาครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นลักษณะสำรวจและชักชวนให้เข้าร่วมเท่านั้น รัฐบาลไทยก็มีที่ทำการตอบรับที่ต่างไปจากครั้งที่ผ่านมาเป็น การพยายามบังคับให้ออกไปจากประเทศอย่างรวดเร็ว

พ่อค้าจีนแสดงท่าทีกระตือรือร้นในการเข้าร่วมมากกว่าในครั้งที่ผ่านมาก คนสำคัญที่เข้าร่วมในการต้อนรับได้แก่ พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอมซิมบี๊) ชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นผู้นำ ดร.ซุนยัตเซนเข้าพบพระยาศรีสุนทรเทพขุนนางผู้ใหญ่กระทรวงมหาดไทย นายว่องฮั้งเจา คอมปราโดร์ ฮองกงและเซียงไฮ้แบงก์ ได้ให้ ดร.ซุนยัตเซนและพวกพูดเรื่องเมืองจีนที่บ้านพักของตนที่ลำเพ็ง นอกจากนี้ ดร.ซุนยัตเซน ยังได้เปิดปราศรัยใหญ่ที่นี่ด้วย ซอยแห่งนี้มีชื่อเรียกต่อมาว่าซอยป่ารุกกาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปัจจุบันอยู่ในบริเวณถนนมังกรในตลาดเก่าเยาวราช คำบรรยายของ ดร.ซุนยัตเซน และสู่ฮันหมิง นักปลุกระดมที่เดินทางเข้ามาพร้อมกับ ดร.ซุนยัตเซน ได้ถูกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์จินโนสยามที่มีนายเชียวสุดเล็งเป็นบรรณาธิการ

ประเด็นสำคัญที่ ดร.ซุนยัตเซนบรรยายต่อชุมชนจีน ภาวคัล ทรงประเสริฐ ได้กล่าวไว้สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. คนจีนที่อยู่ในสังคมไทย ได้รับการปฏิบัติไม่ดี มีฐานะต่ำต้อย เมื่อเปรียบเทียบกับชาวต่างประเทศอื่น และชาวไทย ดังตัวอย่างข่าวที่ลงในหนังสือพิมพ์ Siam Observer ว่าเมื่อชาว

¹³ ภาวคัล ทรงประเสริฐ “ท่าทีของไทยที่มีต่อการลี้ภัยเข้ามาของ ดร.ซุนยัตเซน” จุลสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ฉบับการเมือง-ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (ฉบับที่ 2 ปีที่ 2 กันยายน-ธันวาคม 2521) หน้า 54.

จีนเกิดเหตุอะไรขึ้นมา คนไทยก็ใช้อำนาจเตะถีบ ดร.ซุนยัตเซน ได้เปรียบเทียบฐานะชาวญี่ปุ่นกับชาวจีนว่าแตกต่างกันมาก แม้แต่ชาวญี่ปุ่นที่เป็นโศกณียังไม่ได้รับการกดขี่เช่นชาวจีนเลย การที่ชาติอื่นๆ คุกชาวจีนเพราะประเทศจีนอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่นมา 200 ปีแล้ว แต่คนจีนยังไม่มีปัญญาเอาคืนเลย

2. พยายามปลุกกระแสปฏิวัติในหมู่ชาวจีน ต่อด้านสภาวะเหลวแหลกที่อยู่ในประเทศจีน ขณะนั้น ดร.ซุนยัตเซนกล่าวในที่ประชุมว่า ถ้าหากพวกชาวจีนรักชาติจีนจริง จะต้องอยู่ในประเทศจีน แม้ว่าจะไม่มีเจ้านายแล้ว ก็ไม่ต้องหวังว่าจะอยู่ใต้อำนาจของชาติอื่น และการที่ชาวจีนบางคนยกย่องกษัตริย์แมนจูบางองค์ เช่น กล่าวว่ ซุนตี้ และได้เซ็ง เป็นกษัตริย์ที่มีสติ ปัญญา ก็เท่ากับยกย่องเอาพวกโจรมาเป็นนาย ทั้งที่พวกเหล่านี้ได้เอาประเทศจีนไปแจกให้เพื่อนฝูง จนรัฐบาลญี่ปุ่นต้องห้ามว่าเมืองฮกเกี้ยนอย่าให้ใครเลย ฝรั่งเศสก็ขอร้องว่าเมืองไหหลำอย่ายกให้ผู้หนึ่งผู้ใดเลย

3. เน้นให้ชาวจีนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะจะทำให้ชาติอยู่ยงคงกะพัน ได้ ดร.ซุนยัตเซน ยกตัวอย่างญี่ปุ่นมีพลเมืองน้อยกว่าจีน ไม่น่าที่จะเอาชนะประเทศอื่นได้ แต่เนื่องจากชาวจีนทุกคนทุกเพศทุกวัยร่วมใจกัน จึงทำให้ญี่ปุ่นแข็งแกร่งเอาชนะศัตรูได้ ญี่ปุ่นสามารถเอาชนะรัสเซียที่เป็นประเทศใหญ่กว่าได้ ภารกิจที่สำคัญที่ชาวจีนจะต้องทำคือ การขับไล่พวกแมนจูออกไป และสถาปนาประเทศจีนยุคใหม่ขึ้นมาให้ได้ โดยการเดินตามนโยบายของพวกต้องการปฏิวัติ เพื่อชาวจีนจะได้ไม่ต้องพลัดพรากไปเที่ยวหาผลประโยชน์ยังประเทศอื่น ชาวจีนจะได้เป็นอิสระลูกหลานก็จะได้รับความสุข¹⁴

คำบรรยายของนายซุฮันหมิง ที่ลงในหนังสือพิมพ์จินในฉบับวันที่ 1 และ 3 ธันวาคม พ.ศ.2451(1908) เป็นไปในแนวเดียวกับ ดร.ซุนยัตเซน มีสาระสำคัญคือ ให้ชาวจีนที่อยู่โพ้นทะเลมีความรักในแผ่นดินจีน และเห็นว่าแผ่นดินจีนเท่านั้นจะเป็นแผ่นดินที่ให้ผลประโยชน์แก่ชาวจีนโพ้นทะเลอย่างแท้จริง หากพวกเก๊กเหมงทำการโค่นล้มราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นพวกแมนจูสำเร็จ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

ชาวจีนก็ไม่ต้องพลัดออกจากบ้านเมืองไปเที่ยวหาผลประโยชน์ยังประเทศอื่น พวกเก๊กเหม็งจะทำให้ชาวจีนทุกคนมีความสุข ไม่ต้องไปเผชิญชีวิตที่ยากลำบากในแผ่นดินอื่น.¹⁵

ฮูอันหมิงได้กล่าวว่าชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย มีชีวิตที่ยากลำบาก ถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับชาติที่ต่ำที่สุด ไม่เหมือนกับชาติต่างประเทศ ชาวจีนเป็นผู้ที่ทำการค้า มีปัญญาจะหาผู้ใดเปรียบมิได้ ชาวจีนออกไปหากินยังบ้านเมืองอื่น ชาติรัฐบาลที่เหลียวแลซึ่งต่างจากชาติอื่นมีรัฐบาลคอยดูแล คอยป้องกันให้ ประเทศจีนตกอยู่ในฐานะเชลยของผู้อื่นมาถึง 260 ปีแล้ว จึงทำให้คนอื่นดูถูกชาวจีน ไม่เพียงแต่อังกฤษเท่านั้น ชาตินญี่ปุ่นยังมีฐานะดีกว่าชาวจีนเมื่อออกไปอาศัยอยู่ในประเทศอื่น หญิงในโรงโสเภณีของญี่ปุ่นยังมิได้รับการกดขี่เหมือนชาวจีน การที่ชาวจีนถูกดูถูกเพราะประเทศจีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกตาด (ผู้เขียน:แมนจู) มากากว่า 200 ปีแล้ว พวกจีนก็ไม่มีปัญญาคิดเอากลับคืน ขอให้พวกชาวจีนช่วยคิดอ่านเอาประเทศจีนกลับคืนให้ได้¹⁶

คณะของดร.ซุนยัตเซ็นเข้ามาปลุกระดมชาวจีนให้ลุกโค่นล้มราชวงศ์ชิง โดยอ้างว่าราชวงศ์ชิงไม่เอาใจใส่ต่อชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลมีฐานะตกต่ำ และราชวงศ์ชิงก็เป็นราชวงศ์ของพวกตาดไม่ใช่ชาวจีน ต้องช่วยกันโค่นล้มราชวงศ์นี้ลง นอกจากนี้ยังปลุกระดมชาวจีนในไทยให้ไม่พอใจการปกครองของรัฐบาลไทยด้วย ข้อความการปลุกระดมเหล่านี้ทำให้รัฐบาลไทยไม่พอใจ และพยายามบีบบังคับให้คณะของ ดร.ซุนยัตเซ็น เดินทางออกจากประเทศไทยให้เร็วที่สุด ดร.ซุนยัตเซ็นพยายามหาข้ออ้างว่าตนเองเกิดที่ฮาวาย ดังนั้นจึงเป็นคนอเมริกัน ซึ่งต้องได้รับการคุ้มครองจากสถานกงสุลอเมริกันในไทย ข้ออ้างของเขาประสบความสำเร็จ รัฐบาลจำใจต้องยืดเวลาการอยู่ในประเทศไทยให้อีก 7 วัน นับตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2451(1908) เป็นต้นไป¹⁷ โดยดร.ซุนยัตเซ็นได้ให้สัญญาว่าจะไม่ก่อเหตุการณ์ใดๆ จนเป็นเหตุถึงเจ้าพนักงานต้องดำเนินและลงโทษ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, คำบรรยายของ ฮูอันหมิง แปลจากหนังสือพิมพ์จีนในฉบับวันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ.127

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, คำบรรยายของ ฮูอันหมิง ที่ประชุมสโมสรจีน วันที่ 1 ธันวาคม ร.ศ.127 แปลลงในหนังสือพิมพ์จีนในสยามฉบับวันที่ 3 ธันวาคม ร.ศ.127

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 6 ธันวาคม ร.ศ.127

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ส่งพระยาศรีสหเทพ ไปพูดคุยกับ ดร.ซุนยัตเซน ถึงการเข้ามาในครั้งนี้ ซึ่งก็ได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์การเข้ามาก็เพื่อจะ เล่าให้กับจีนที่อยู่ในเมืองไทยทราบว่าการเมืองจีนเป็นอย่างไร ดร.ซุนยัตเซน ได้เล่าถึงการ ปกครองในเมืองจีนเวลานี้อ่อนแอเต็มที่ ข้าราชการทุกระดับเต็มไปด้วยคอร์รัปชั่น รับสินบนเอา ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง การปกครองในลักษณะนี้ทำให้ราษฎรเดือดร้อน ข้าราชการหาทาง เลื่อนตำแหน่งโดยการซื้อ ราษฎรต้องแบกรับภาษีหนัก เจ้าหน้าที่บีบบังคับเรียกเอาเงินภาษีจาก ราษฎรตามความพอใจ การเปลี่ยนแปลงการปกครองในเมืองจีนควรเป็นสาธารณรัฐแบบอเมริกา เพราะมีมณฑลต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันมาก ควรจะได้ปกครองตนเองในแต่ละมณฑล ในเวลา นี้มีคนที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศหลายร้อยคนที่มณฑลกว้างดั่ง กวางไส และฮูหน่า ก็มี การรวมตัวชุมนุมกันคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง จุดประสงค์การเข้ามาในกรุงเทพฯ ก็เพราะมี ชาตจีนแต่จีวี่ที่มาจากฮัวเถาเข้ามาอยู่มาก อยากจะขอความกรุณาจากจีนแต่จีวี่เหล่านี้ เพราะ แผนการของก๊กมินตั๋ง ต่อไปคือการรวบรัดเอาหัวเมืองชายทะเล เช่น เมืองฮัวเถาเป็นพวกเดียวกัน ถ้าหากพวกแต่จีวี่ไม่ช่วยเหลือก็ขอให้หนึ่งไว้ในเวลาที่ฝ่ายก๊กมินตั๋งจัดการกับหัวเมืองชายทะเล ชาว จีนในกรุงเทพฯ ที่ ดร.ซุนยัตเซนได้ไปพบมาไม่ค่อยรู้เรื่องการเมืองในประเทศจีน การได้พบปะพูดคุย กับหัวหน้าชุมชนจีนในกรุงเทพฯ ก็เพื่ออธิบายการเมืองและความคิดให้เข้าใจ¹⁸ คณะของ ดร. ซุนยัตเซน เดินทางออกจากประเทศไทยไปเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม โดยทิ้งลู่อูเป็กหลง และฮูโงเซงไว้ใน ประเทศไทย ให้อยู่ช่วยดูแลการจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นใหม่ชื่อโรงเรียนจีนและจะเป็นแนวทางสำคัญ ในการปลุกกระแสชาตินิยมจีน

การเดินทางเข้ามาของ ดร.ซุนยัตเซน ในครั้งนี้ แม้ว่ารัฐบาลไทยมีท่าทีไม่ต้อนรับและขับไล่ให้ออกไปโดยเร็ว แต่ก็มีความสำเร็จอย่างมากสำหรับฝ่ายปฏิวัติก๊กมินตั๋งในไทย โดยได้มีการ วางแผนยุทธศาสตร์สำหรับอนาคต และหาทุนรอนสนับสนุน หลังจากนั้นได้มีการส่งเงินสนับสนุน โดยส่งผ่านร้านโหยกิวในกรุงเทพฯ ไปยังฮูฮันหมินในกวางตุ้ง องค์การอุดมิงฮุยได้ถูกปรับให้

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หนังสือกราบทูลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ของพระยาศรีสหเทพ ลงวันที่ 5 ธันวาคม ร.ศ.127

กระชับและวางระเบียบให้เป็นสาธารณของสาขาใหญ่ที่สิงคโปร์ หลังจากนั้นอีก 3 ปีก็มีการจัดตั้งองค์กรทั้งทางภาคเหนือและภาคใต้เพื่อสนับสนุนฝ่ายปฏิวัติ¹⁹

การเคลื่อนไหวชาตินิยมของ ดร.ซุนยัตเซนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวจัดตั้งโรงเรียนจีน ในไทยขึ้นหลายแห่ง โรงเรียนฮั่วเอี้ยะ ถูกจัดตั้งโดยสโมสรจีนกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.2451(1908) ด้วยการสนับสนุนของสมาคมถงเหมิงฮุย โรงเรียนแห่งนี้ถือว่าเป็นโรงเรียนจีนที่สอนตามแบบสมัยใหม่เป็นแห่งแรกในประเทศไทย มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเผยแพร่อุดมการณ์ และลัทธิไตรราษฎร์ของ ดร.ซุนยัตเซน ให้แก่ลูกหลานชาวจีนในประเทศไทย หลักลัทธิไตรราษฎร์หรือขานหมินจู้ยี้ คือหลักการสำคัญในการสร้างชาติของ ดร.ซุนยัตเซน มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ หลักลัทธิชาตินิยม ประชาธิปไตย และสังคมนิยม ครูผู้สอนเป็นนักปฏิวัติที่มาจากประเทศจีน 3 คน โรงเรียนฮั่วเอี้ยะ ตั้งได้ไม่นานก็ล้มเลิก เนื่องจากครูที่สอนสนใจในเรื่องการปฏิวัติในประเทศจีนมากกว่าการศึกษา และภายหลังการปฏิวัติครูทั้ง 3 ได้เดินทางกลับไปรับตำแหน่งการเมืองในประเทศจีน เมื่อโรงเรียนฮั่วเอี้ยะเลิกล้มไปแล้ว ชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆ เกิดความตื่นตัวที่จะจัดตั้งโรงเรียนตามกลุ่มภาษาของตนได้แก่ โรงเรียนชินหมินของชาวแต้จิ๋ว พ.ศ.2454 (1911) โรงเรียนจินเตอะของสมาคมจีนแคะ พ.ศ.2456(1913) โรงเรียนเม่งตัก ของสมาคมจีนกวางตุ้ง พ.ศ.2457(1914) โรงเรียนป้วยจ้งวน ของสมาคมจีนฮกเกี้ยน พ.ศ.2459(1916) โรงเรียนยอกหมิน ของสมาคมจีนไหหลำ พ.ศ.2464(1921) โรงเรียนจีนเหล่านี้ดำเนินการสอนนักเรียนจีนเหมือนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในประเทศจีน ปลูกฝังความรู้สึกชาตินิยม และอุดมการณ์ของ ดร.ซุนยัตเซน สมาคมจีนกวางตุ้ง ยังได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนสตรีจีนเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ.2460(1917) ชื่อโรงเรียนคุณเด็กด้วย²⁰

1.3 นายเขี้ยวฮุดเส็งและการเคลื่อนไหวของก๊กมินตั๋งในประเทศไทย (สโมสรจีนกรุงเทพฯ)

นายเขี้ยวฮุดเส็ง สิบญูเวือง²¹ บุคคลผู้นี้มีสายเลือดปฏิวัติที่สืบทอดมายาวนาน เป็นจีน บ้าบ่า แซ่เขี้ยว สืบเชื้อสายมาแต่เขี้ยวโห มหาอุปราชในครั้งสมัยพระเจ้าฮั่นโกโจ้ว ในแผ่นดินฮั่น

¹⁹ Skinner, G. William Chinese Society in Thailand : An Analytical History Cornell University Press New York 1957 pp.157-158.

²⁰ ณรงค์ พ่วงพิศ นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีน ในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2518), หน้า34-37.

²¹ หนังสืออนุสรณ์งานศพ นายเขี้ยวฮุดเส็ง สิบญูเวือง พฤษภาคม พ.ศ.2482

ราวพันเจ็ดร้อยปีล่วงมาแล้ว ในเวลานั้นแซ่เซียวอยู่มณฑล “เกียงซู” ในภาคกลางของประเทศจีน ในแถบแม่น้ำแยงซีเกียง ต่อมาจึงได้อพยพกันมาอยู่ทางภาคใต้ และในที่สุดก็มาตั้งหลักฐานภูมิลำเนาอยู่ในมณฑลชาวฮกเกี้ยน อำเภอท่าเสา ครั้นต่อมาถึงปลายแผ่นดิน “เหม็ง” ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ชาวแมนจูได้ยกทหารมารุกรานประเทศจีนทางฝ่ายชาวเมืองฮกเกี้ยนที่มี “แต่เซ่งกง” เป็นหัวหน้าได้ทำการต่อสู้กับพวกแมนจูเพื่อกู้แผ่นดินเหม็ง แต่ก็พ่ายแพ้จึงได้ยกถอยข้ามทะเลไปยังเกาะ “ฟอร์โมซา” หรือ ไต้หวัน ต้นตระกูลแซ่เซียว ก็อพยพติดตามมาด้วย เมื่อแต่เซ่งกง ปรารักษ์กับการต่อสู้กับพวกแมนจูอย่างสิ้นหวัง ตระกูลแซ่เซียวก็ได้แตกออกเป็นสามสายหนีออกจากเกาะนี้ไป สายหนึ่งไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอ “แต่เอี้ย” อีกสายหนึ่งไปยังอำเภอ “ตงซัว” ซึ่งเป็นอำเภอเดียวกับบ้านเกิดของ ดร.ชุนยัตเซน ทั้ง 2 อำเภอนี้อยู่ในมณฑลกว่างตุ้ง อีกสายหนึ่งอพยพไปยังมาลาญ จังหวัดมะละกา แล้วต่อมาจึงอพยพเข้ามายังประเทศไทย ตัวนายเซียวสุดเสงอยู่ในลำดับชั้นที่ 6 ของตระกูล

นายเซียวสุดเสง เป็นบุตรคนที่ 2 ของนายเซียวเลียงอัน และนางหยิว เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2406(1863) พี่ชายคนโตถึงแก่กรรมตั้งแต่เยาว์ มีน้อง 2 คน คือ นางเพ็ชร์ และนายเคงเหลียน เมื่ออายุ 23 ปี นายเซียวสุดเสงได้ทำการสมรสกับนางสาวกิมเหลียน มีบุตรและธิดา 4 คน คือ นางสาวละม่อม ผู้ช่วยดูแลสำนักพิมพ์ มีความสามารถด้านงานเขียน เสียชีวิตไปก่อนหน้าบิดาหลายปี นายชองเขียน ได้ติดตามบิดาไปอยู่ประเทศจีน นายชองซิม รับราชการในรัฐบาลจุงกิง และเคยได้รับตำแหน่งผู้กำกับการสุลการที่ซัวเถา และนางอมร ไอสถานนท์ ภริยาของนายวิลาส ไอสถานนท์ เป็นรัฐมนตรี และหัวหน้าสำนักงานโฆษณาการของรัฐบาลในขณะนั้น พ.ศ.2482 (1939)

บิดาของนายเซียวสุดเสง มีอาชีพทางการค้า มีโรงสีไฟชื่อว่า “กิมเซง” โรงสีไฟโรงนี้กล่าวว่า เป็นโรงสีไฟโรงแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย แต่ภายหลังบิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว โรงสีแห่งนี้ก็หยุดดำเนินการ เนื่องจากนายเซียวสุดเสงสนใจด้านการเรียนมากกว่าการค้า สนใจในความรู้ทางอักษรศาสตร์ ทั้งภาษาจีนและไทย ต่อมาได้จัดตั้งหนังสือพิมพ์ขึ้น 2 ฉบับ ฉบับภาษาไทยชื่อว่า “จีนโนสยามวารศัพท์” ฉบับภาษาจีนชื่อว่า “ฮัวเซียมซิมไป” หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับนี้ใช้เป็นเครื่องมือเคลื่อนไหวทางการเมืองสนับสนุน ดร.ชุนยัตเซน ความสัมพันธ์ของคนทั้ง 2 แนบแน่นเมื่อ ดร.ชุนยัตเซน เดินทางมาประเทศไทยและมีโอกาสได้พบกัน และเป็นเหตุเริ่มต้นให้ชีวิตและความเป็นไปของนายเซียวสุดเสง เกี่ยวข้องกับการเมืองในประเทศจีนตลอดมา หนังสือพิมพ์ “ผดุงวิทยา” เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือนอีกฉบับหนึ่งที่นายเซียวสุดเสง ออกในช่วงเดียวกับหนังสือ

พิมพ์รายวัน "จีนในสยาม" นามปากกาที่เขาใช้ในการเขียนบทความคือ "ผดุง อโยมัยเสตร และบาทกฤษร" นามปากกาหลังนี้เคยใช้ได้เพียงอย่างครึกโครมกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ใช้นามปากกาว่า "อศวพาหุ" ความสามารถในภาษาจีนของเขาเกิดจากการค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถประพันธ์ได้ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง เขาสนิทสนมกับนายสุฮันหมินผู้ที่เป็นทั้งนักการเมือง และจิตรกรจีนที่มีชื่อเสียงและเคยเดินทางเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับ ดร. ชุนยัดเซน

เซียวฮุดเส็ง มีฐานะเป็นหัวหน้าสาขาใหญ่ของก๊กมินตั๋งในประเทศไทยในกรุงเทพฯ เขา ยังได้รับตำแหน่งประจำศูนย์กลางก๊กมินตั๋งที่เมืองจีน ในเดือนมกราคม พ.ศ.2467(1924) ได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาใหญ่ก๊กมินตั๋งครั้งที่ 1 ที่ประเทศจีน ในฐานะตัวแทนสาขาใหญ่จากสยาม และในเดือนมกราคม พ.ศ.2469(1926) เขาก็ยังได้เข้าร่วมสมัชชาใหญ่ก๊กมินตั๋งครั้งที่ 2 และในครั้งนี้อเองเขาได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการกลางของพรรค ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 36 คน นายเซียวฮุดเส็งกล่าวถึงการได้รับเลือก เนื่องจากเดิมตำแหน่งนี้ นายฟังกิมิน อยู่กัวลาลัมเปอร์ได้รับตำแหน่งนี้ แต่ไม่เป็นที่พอใจของพวกก๊กมินตั๋ง ส่วนมากมีพวกที่อยู่ในประเทศแคนาดา ซิลี ออสเตรเลียฯ แสดงความไม่พอใจ เพราะบุคคลผู้นี้พยายามเผยแพร่ลัทธิบอลเชวิค ในเมืองไทยก็มีการยุ้งให้จัดตั้งคณะอั้งยี่ พวกก๊กมินตั๋งจึงไม่พอใจ รวมกันร้องเรียนไปยังสภาให้เปลี่ยนตัวเสียใหม่ นายเจียงไคเช็ค ต้องการกำจัดพวกบอลเชวิค จึงบังคับให้พวกบอลเชวิคต้องจดทะเบียนเหมือนกับพวกก๊กมินตั๋ง และวางกฎข้อบังคับว่าพวกบอลเชวิค จะเข้ารับหน้าที่ในสภาสูงไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้พวกบอลเชวิคในสภาสูงจีนมีทั้ง 36 คน จึงต้องลาออก ส่วนพวกที่อยากอยู่ในสภาสูงก็ต้องลาออกจากบอลเชวิค ฝ่ายพวกนายฟังกิมิน ขาดคนสนับสนุนจึงต้องลาออกจากตำแหน่ง สภาจึงเลือกคนใหม่ และเห็นว่านายเซียวฮุดเส็งเป็นผู้อาวุโส และเป็นคนหนึ่งที่ดีค้ำนายฟังกิมิน จึงควรให้รับตำแหน่งนี้ ²² ในการเดินทางไปรับตำแหน่งนี้ นายเซียวฮุดเส็งได้กล่าวว่า เราไปคราวนี้เพื่อไปปราบบอลเชวิค ²³ มาในเดือนมีนาคม พ.ศ.2470 (1927) เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ ของก๊กมินตั๋ง (สภานายกคณะกรรมการชาวจีนในต่างแดน : ไช่จ้วโป้วเซียง) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2472 (1929) ในการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 3 ที่นานกิง เขาได้รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการผู้ควบคุมกฎ ในปีพ.ศ. 2474(1931) เขาเป็น 1 ใน 21 คน

²² หจข. ร7 รล.19.1/5 ข่าวหนังสือพิมพ์เรื่องนายเซียวฮุดเส็ง ไปเป็นสภานายกกระทรวงว่าการชนชาติจีนในต่างประเทศ หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2469

²³ หจข. ร7 ม.26.58/4 ข่าวหนังสือพิมพ์หลักเมือง เรื่อง นายเซียวฮุดเส็ง กับก๊กมินตั๋ง

ของคณะกรรมการของรัฐบาลจีนวางตั้ง ซึ่งเป็นคณะกรรมการการเมืองประจำภาคหฺรตี (ฝ่ายไซ นัม - Xinan) อันเป็นฝ่ายตรงข้ามกับเจียงไคเช็ค ในปีเดียวกันนี้ในเดือนพฤศจิกายน การประชุมใหญ่สมัชชาครั้งที่ 4 ฝ่ายเจียงไคเช็ค และฝ่ายหฺรตี และในการประชุมครั้งใหญ่ครั้งที่ 5 ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2478 (1935) ซึ่งคราวนี้เป็นการประชุมร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย เขาได้รับเลือกตั้งให้เป็นคณะกรรมการกลางผู้ควบคุมกฎอีกครั้งหนึ่ง²⁴

ในทางการเมืองของไทยเขาสันนิษฐานการเมืองฝ่ายประชาธิปไตย บทความในหนังสือพิมพ์ต่างๆ ของเขามักจะออกมาในลักษณะยกย่องระบอบสาธารณรัฐ และต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475(1932) เขาได้โทรเลขมาแสดงความยินดีกับคณะผู้ก่อการ ซึ่งมีบุตรเขยของเขานายวิลาศ ไสงานนท์ เข้าร่วมด้วย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว นายเสี่ยวสุดเส็งได้พาคณะกรรมการของรัฐบาลประจำภาคหฺรตีแห่งประเทศจีน มาแสดงความยินดีต่อคณะราษฎร และต่อรัฐบาลไทย และแม้ว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และสนใจการเมืองในประเทศจีน แต่ในทางส่วนตัวแล้วเขาก็ใกล้ชิดกับราชสำนักและกลุ่มการเมืองในประเทศไทยมากเช่น นางสาวละม่อมบุตรสาวคนโตของเขาก็ได้รับพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์จากพระพันปีหลวงให้ศึกษาในการศึกษาชั้น 6 จนจบ บุตรชายของเขานายทองเขียน ก็สมัครเป็นทหารอาสาไปในสงครามโลกครั้งที่ 1²⁵ บุตรสาวคนเล็กคือ นางอมร ก็สมรสกับนายวิลาศ ไสงานนท์ ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นกงสุลของไทยประจำฮ่องกง การทำตัวใกล้ชิดกับราชสำนักส่วนสำคัญน่าจะมาจากการพยายามกลบเกลื่อนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเขา

นายเสี่ยวสุดเส็ง ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2482 (1939) ในประเทศไทย ขณะที่การเมืองภายในของจีนและสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นกำลังร้อนระอุ เขาได้ชื่อว่าเป็นนักปฏิวัติประชาธิปไตยคนสำคัญที่มาจากชนชั้นพ่อค้า พิธีฌาปนกิจศพของเขาจัดขึ้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2482 (1939) ที่เมรุวัดแก้วแจ่มฟ้า เวลา 18.00 น.

²⁴ เออิจิ มุราอิมา (เขียนและแปล) วรศักดิ์ มัทธโนบล (แปลและบรรณาธิการ) การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ.1924-1941 ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539, หน้า 2

²⁵ เสี่ยวสุดเส็ง สิบบุญเรือง. "คำไว้อาลัย" หนังสือพิมพ์แจกในงานศพนางสาวละม่อม สิบบุญเรือง เมื่อปีออก พ.ศ.2463 โรงพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ 2463 หน้า ก-ฐ

สโมสรจีนกรุงเทพฯ หรือ ตงฮั่วห้วยกวน

สโมสรจีนกรุงเทพฯ เป็นสโมสรที่จัดตั้งตัวอย่างเปิดเผยของฝ่ายก๊กมินตั๋ง ที่จะมึบทบาทขึ้นมาแทนที่สมาคมกงหมิงฮุย ที่เคลื่อนไหวอย่างปิดลับ สโมสรจีนกรุงเทพฯ และผู้นำคือนายเซียวสุดเส็ง มีบทบาทสำคัญในการปลูกกระแสชาตินิยมจีน และความรักในแผ่นดินเกิดในหมู่ชาวจีนในไทย นับตั้งแต่ทศวรรษ 2450 ถึง ทศวรรษ 2480 เรื่องราวของสโมสรแห่งนี้ และผู้นำมีรายละเอียดดังนี้

สโมสรจีนกรุงเทพฯ หรือตงฮั่วห้วยกวน หรือจงหัวฮ้วยกวน ในภาษาจีนกลาง จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2450 (1907) โดยผู้ริเริ่มคือนายเซียวสุดเส็ง สโมสรแห่งนี้จัดตั้งอย่างเปิดเผย ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2454 (1911) สโมสรได้จัดวางระเบียบข้อบังคับสำหรับสมาชิก สโมสรได้แจ้งวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อการรณรงค์สำหรับสมาชิก และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน กับทำการบางอย่างที่เป็นคุณแก่ประชาชน สมาคมนี้ได้จดทะเบียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2457 (1914) โดยมีนายเซียวสุดเส็ง เป็นผู้นำพร้อมพรรคพวก มีรายนามดังนี้²⁶

● สภานายก	นายเซียวสุดเส็ง
● อุปนายก	ตันเปงกง
● เลขานุการ	เจี้ยกง
● เหนรัญญิก	ตันจือเห่ง
● ผู้ช่วยเหนรัญญิก	ก๊กเต็งไฟ
● ปฎิคม	ฮ่องไท้ไหล
● ผู้ช่วยปฎิคม	จี้วโต้เซง
● บรรณารักษ์	ว่องฟูกุน (กลับไปเมืองจีนแล้ว)
● กรรมการที่ปรึกษา	ตันฮงฮี้
	ตันจี้จือ
	ว่องเซกหลุน

²⁶ กรมตำรวจสันติบาล กองกำกับการ 3 แผนก 4 (สมาคม) แห่งสโมสรจีนกรุงเทพฯ (๑.6)

เลียงเท่งเยง
 ชูตงซัง
 อุ้นจี้หยวน
 จิวเกงซ้วน
 ตันเล่งกี
 ลี้ไวเหม็ง

สโมสรจีนกรุงเทพฯ มีหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับ ทั้งภาษาจีนและภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ชาตินิยมของฝ่ายก๊กมินตั๋ง และการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองของนายเซียวฮุดเส็ง หนังสือพิมพ์ฉบับภาษาจีนชื่อ ฮั่วเซียมซิมไป หนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทยชื่อ จีนโนสยามวารศัพท์ ภายหลัง ดร.ชุนยัดเซน ทำการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์ชิงสำเร็จในปี พ.ศ.2454 (1911) สโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้จัดให้มีการจัดตั้งสโมสรตงฮั่วกิวจี้กิกงูเกียน เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2454 (1911) เพื่อเป็นสโมสรเรียโรเงินกลับไปสนับสนุนรัฐบาลใหม่ที่นานกิงของ ดร.ชุนยัดเซน ในช่วง 3 เดือน หลังจากจัดตั้งสโมสรสามารถหาเงินได้ถึง 1,500,000 เหรียญ เงินจำนวนนี้ถูกส่งไปสนับสนุนรัฐบาลของ ดร.ชุนยัดเซนทั้งหมด การจัดตั้งสโมสรเพื่อเรียโรเงินในครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพ่อค้าทุกกลุ่มภาษา คณะกรรมการของสโมสรมี จินฮงหรือยีกอฮง เป็นสมานายก นายเซียวฮุดเส็ง เป็นอุปนายก ส่วนกรรมการคนอื่นๆ ได้แก่ ง่วนฮวดเส็ง ว่องฮังเจา ตันฮ่วงหลี่ โจ้วจอนำ ฮุนกิมฮวด กิมเซ่งหลี่ เซียงกี (พระพิบูลพัฒน์นคร) เป็นต้น พ่อค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสโมสรพาณิชย์จีนกรุงเทพฯ หรือเซียงฮวย การที่พ่อค้าจีนหันมาสนับสนุนสโมสรจีนกรุงเทพฯ และ ดร.ชุนยัดเซน ก็เนื่องจากต้องการมีส่วนร่วมช่วยบูรณะประเทศ²⁷

ในเดือนเมษายน พ.ศ.2455 (1912) เมื่อรัฐบาลที่ปักกิ่งและรัฐบาลที่นานกิงสามารถรวมกันได้ โดยมีหยวนซื่อซ่าย เป็นประธานาธิบดี สโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้จัดตั้งสมาคม ฮั่วเคี้ยวลินฮะฮวย หรือ สมาคมชาวจีนโพ้นทะเล สมาคมแห่งนี้เป็นเพียงสาขามีศูนย์กลางและแม่แบบอยู่ที่เซียงไฮ้ สโมสรฮั่วเคี้ยวลินฮะฮวย เป็นองค์กรกลางประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจีน กับชุมชนจีนในไทยปลุกกระแสให้ลูกหลานจีนที่อยู่ในแผ่นดินไทย ไม่ให้ลี้มชาติจีนและจัดตั้งกงสุลจีนในประเทศไทย สมาคมแห่งนี้มีนายเซียวฮุดเส็งเป็นนายกสมาคม จินฮงหรือยีกอฮงเป็นอุปนายก กรรมการคนอื่นๆ ได้แก่ นายว่องฮังเจา ฮุนกิมฮวด โจ้วจอนำ ตันเอกหยู เป็นต้น คณะ

²⁷ ปราบธนา โทเมน. เรื่องเดียวกัน, หน้า 225-228.

กรรมการชุดนี้ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสโมสรพานิชย์จีนกรุงเทพฯหรือเชียงใหม่เช่นกัน²⁸ เนื่องจากกลุ่มพ่อค้าจีนในไทยให้การสนับสนุนการเมืองฝ่ายรัฐบาล ในระยะนี้สโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้รับการยอมรับในหมู่ชุมชนจีนในไทยและสามารถตั้งองค์กรเครือข่ายทั้งในภาคกลาง และภาคเหนือด้วยการเคลื่อนไหวของสโมสรจีนกรุงเทพฯ นี้สร้างความไม่พอใจให้รัฐบาลไทยมาก เนื่องจากสนับสนุนลัทธิการเมืองซึ่งต่างจากการปกครองในไทย

ในปี พ.ศ.2456(1913) พรรคก๊กมินตั๋ง ของ ดร.ซุนยัตเซน เกิดความขัดแย้งกับประธานาธิบดีหยวนซื่อช่าย ส่งผลให้ทั้ง ดร.ซุนยัตเซน และซุฮันหมิง ต้องลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ญี่ปุ่น ดร.ซุนยัตเซน กับพรรคพวกได้จัดตั้งพรรคปฏิวัติสาธารณรัฐจีน ขึ้นที่ประเทศญี่ปุ่น สโมสรจีนกรุงเทพฯ ที่มีนายเชียวสุดเส็ง เป็นผู้นำได้จัดประชุมเรียโรเงินเพื่อสนับสนุนการเมืองกลุ่มของ ดร.ซุนยัตเซน ในปี พ.ศ.2457(1914) สโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้ยื่นจดทะเบียนอย่างเป็นทางการกับรัฐบาลไทย บทบาทของสโมสรจีนกรุงเทพฯ มีฐานะเป็นพรรคสาขาใหญ่ของ พรรคก๊กมินตั๋ง ในกรุงเทพฯ เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสนับสนุน ดร.ซุนยัตเซน และเคลื่อนไหวบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น²⁹ การแตกแยกทางการเมืองในประเทศจีน ทำให้ชุมชนและองค์กรนำของชาวจีนในประเทศไทยแตกแยกกันด้วย สโมสรพานิชย์จีนหรือเชียงใหม่มีท่าทีทางการเมืองที่แตกต่างจากสโมสรจีนกรุงเทพฯ คือให้การสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลคือหยวนซื่อช่าย การที่เชียงใหม่ให้การสนับสนุนรัฐบาลหยวนซื่อช่าย เนื่องจากเชียงใหม่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างรัฐบาลกับชุมชนจีน และมีแต่รัฐบาลเท่านั้นที่จะให้ผลประโยชน์ทางการค้าแก่กลุ่มพ่อค้าจีนในไทยได้ ประเด็นที่เชียงใหม่และสโมสรจีนกรุงเทพฯ สามารถร่วมมือกันเคลื่อนไหวได้คือ การบอยคอตสินค้าญี่ปุ่นในไทย เนื่องจากเป็นความรู้สึกร่วมชาตินิยมของชุมชนจีน

ทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมือง และเศรษฐกิจของชุมชนจีนในไทยขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหว และความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศจีน ในปี พ.ศ.2459(1916) เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในจีนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อหยวนซื่อช่ายถึงแก่อนิจกรรม ศูนย์กลางทางการเมืองที่ปักกิ่งไม่สามารถคุมอำนาจการปกครองได้ ผู้นำทางการเมืองตามมณฑลต่างๆ แยกตัวเป็นอิสระ ใช้กำลังทหารสู้รบกันอย่างเปิดเผย ยุคนี้ได้ชื่อว่า “ยุคซุนศึก” ในขบวนการนักศึกษาจีนได้เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากเนื่องจากต้องการปรับปรุงประเทศให้ดีขึ้นและไม่พอใจชาติมหาอำนาจทั้ง

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231-232.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243-246.

หลายที่เข้ามาเอาเปรียบชาติจีน การต่อต้านญี่ปุ่นอย่างรุนแรงเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2462(1919) ที่เรียกว่า “ขบวนการ 4 พฤษภาคม” ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากประเทศมหาอำนาจทำสัญญาแวร์ซายในยุโรปแล้ว และตกลงยกเขตอิทธิพลของเยอรมันในแหลมซานตุงให้ญี่ปุ่น ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวจีนเป็นอย่างมาก นักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่งได้เป็นแกนนำสำคัญในการเคลื่อนไหว ดร.ซุนยัดเชน และพรรคก๊กมินตั๋ง พยายามรวบรวมกำลังทางใต้ เพื่อต่อต้านอำนาจของพวกขุนศึกทางภาคเหนือ โดยหวังจะฟื้นฟูระบอบสาธารณรัฐ และสร้างจีนให้เป็นเอกภาพอีกครั้ง แต่ความพยายามนี้ก็ล้มเหลว ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2460-2465 (1917-1922) ดร.ซุนยัดเชน ต้องลี้ภัยระหว่างเมืองกวางตุ้งและเซี่ยงไฮ้ตลอดเวลา ในปี พ.ศ.2464 (1921) ได้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนตามแนวคิดลัทธิมาร์กซ - เลนิน โดยได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ดร.ซุนยัดเชนเห็นความจำเป็นที่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากรัสเซีย ในการปฏิวัติประเทศจีนใหม่อีกครั้งหนึ่ง เขาได้เจรจากับตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียที่เมืองเซี่ยงไฮ้ และได้ตกลงที่จะนำพรรคก๊กมินตั๋งร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการปฏิวัติประเทศจีน ความร่วมมือเป็นพันธมิตรทางการเมืองของพรรคทั้ง 2 สำเร็จในปี พ.ศ.2467 (1924) ทั้ง 2 พรรคได้ตั้งฐานสะสมกำลังที่กวางตุ้ง เพื่อเตรียมปราบขุนศึกทางภาคเหนือ แต่ยังไม่ทันที่จะดำเนินการได้บรรลุผลสำเร็จ ดร.ซุนยัดเชนก็ถึงแก่กรรมเสียก่อนในปีพ.ศ.2468(1925) เจียงไคเช็คได้ขึ้นเป็นผู้นำพรรคก๊กมินตั๋งแทน เจียงไคเช็คมีแนวคิดแบบอนุรักษณ์และต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ.2470(1927) เขาประกาศเลิกรับความช่วยเหลือจากโซเวียต และทำการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วยวิธีการรุนแรง รัฐบาลก๊กมินตั๋งที่นานกิง ของเจียงไคเช็คสามารถรวมชาติจีนได้เป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ.2471(1928) แต่ผู้นำก๊กมินตั๋งไม่สามารถรักษาความสามัคคีในพรรคไว้ได้นาน ในปี พ.ศ.2474(1931) เกิดความแตกแยกระหว่าง เจียงไคเช็คและซุอันหมิง ทำให้มีการจัดตั้งรัฐบาลอิสระขึ้นทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนที่เรียกว่าหวดี ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กวางตุ้ง โดยมีซุอันหมิงเป็นผู้นำ รัฐบาลแห่งนี้เป็นอิสระจากรัฐบาลกลางที่นานกิงของเจียงไคเช็ค จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2479 (1936) เมื่อซุอันหมิงถึงแก่กรรม ในปี พ.ศ.2480(1937) เกิดสงครามใหญ่ระหว่างจีน - ญี่ปุ่น กองทัพญี่ปุ่นได้บุกลงมาทางภาคกลางและภาคใต้ของจีน ทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคก๊กมินตั๋ง จึงหันมาร่วมมือกันอีกครั้ง³⁰ แต่เป็นการร่วมมือที่ขาดความจริงใจ ฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋ง หาโอกาสปราบฝ่ายคอมมิวนิสต์ตลอดเวลา

³⁰ ปราบรณนา โโกเมน. เรื่องเดียวกัน, หน้า 280-283. และเออิจิ มูราอิมา คำนำใน การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ.1924-1941 ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539 หน้า 23-25.

ในท่ามกลางความแตกแยกของการเมืองในประเทศจีน พ่อค้าจีนและชุมชนจีนส่วนใหญ่ในประเทศไทยให้การสนับสนุนการเมืองฝ่ายก๊กมินตั๋ง สโมสรจีนกรุงเทพฯ มีบทบาทสำคัญที่นำชุมชนจีนสนับสนุนการดำเนินงานของ ดร.ชุนยัดเซน ในปี พ.ศ.2467(1924) พรรคคอมมิวนิสต์จีนเริ่มขยายสาขาเข้ามาจัดตั้งในประเทศไทย สมาชิกพรรคในระยะแรกเป็นชาวจีนทั้งหมด ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นคณะคอมมิวนิสต์สยามในปี พ.ศ.2473(1930) และเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ.2485(1942) พรรคคอมมิวนิสต์จีนสาขาสยามนี้เคลื่อนไหวยุ่กับชนชั้นล่างกรรมกร ขณะที่พรรคก๊กมินตั๋ง เคลื่อนไหวยุ่ในกลุ่มของพ่อค้า พรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของนายเชียวฮุดเส็ง คณะสาขาใหญ่ คณะสาขาที่ 2 จัดตั้งเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2467 (1924) มีชื่อสาขาว่า นัมเม้งเชียงหวย เป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับคณะสาขาใหญ่ของนายเชียวฮุดเส็ง ความร่วมมือระหว่างก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์สยามในไทยเป็นไปอย่างไร้ราบรื่น ทั้ง 2 ฝ่ายมักหาเหตุโจมตีกัน โดยฝ่ายคอมมิวนิสต์มีหนังสือพิมพ์หลีแซ และฝ่ายก๊กมินตั๋งมีหนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมซิมไปเป็นเครื่องมือ การโจมตีของทั้งสองฝ่ายเกิดขึ้นในปีพ.ศ.2470(1927) เมื่อเจียงไคเช็คได้อำนาจในพรรค อันเป็นการยุติความร่วมมือระหว่าง 2 พรรคในไทยด้วย³¹

สโมสรจีนกรุงเทพฯ เป็นองค์กรนำในการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นในไทย ในการเคลื่อนไหวต่อต้านนี้ นายเชียวฮุดเส็ง ผู้นำของสโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้ใช้สมาคมลับ 2 สมาคมคือ สมาคมเลือดเหล็ก และสมาคมกังท้วน หรือคณะกรรมการใช้ความรุนแรงกดดันให้ชาวจีนร่วมมือด้วย³² สมาคมเลือดกับเหล็ก เรียกตามภาษาจีนว่า ทิฮวย (ทิ แปลว่า เหล็ก ฮวย แปลว่า เลือด) สมาคมนี้ตั้งขึ้นเพื่อต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น สมาคมนี้มีฐานที่ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ มีการส่งคนออกไปตามเมืองต่างๆ ที่มีคนจีนอาศัยอยู่ เช่นในกรุงเทพฯ เมื่อใดที่ต้องการดำเนินการก็จะคัดเลือกคนที่เคยเป็นนักรบที่เคยออกสงครามแล้วส่งมาทำงาน “ประหาร” เป็นรายๆ และเป็นคราวๆ เมื่อสำเร็จผลแล้วตัวสำคัญก็จะกลับเมืองจีน ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติงานของ คณะเลือดและเหล็กนี้จึงจับตัวการได้ยาก นายเชียวฮุดเส็งซึ่งอยู่เบื้องหลัง การปฏิบัติการของคณะนี้จะออกมาปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับสมาคมนี้ตลอดเวลา การปฏิบัติการสังหารของสมาคมเลือดกับเหล็กนี้จะสังหารทั้งพ่อค้าและกรรมกรที่เข้าเกี่ยวข้องกับค้าขาย และขนสินค้าให้ญี่ปุ่น

³¹ เออิจิ มูราชิมา เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

³² เรื่องเดียวกัน หน้า 15.

คดีสะเทือนขวัญทั้งในชุมชนจีนและไทยคดีหนึ่ง คือคดีจับตัวนายอังคี่เอ็งไปกักขังต่อมามีคนร้ายได้ยิงนายอังคี่เอ็ง ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตในระหว่างรักษาตัว นายอังคี่เอ็ง ผู้นี้อายุ 28 ปี เป็นบุตรชายนายห้างเซี่ยเฮล่งที่สามแยก เขาเป็นแพทย์ประกาศนียบัตรจากโรงเรียนแพทย์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2467(1924) ในครั้งแรกเขาถูกคณะเลือดและเหล็ก นำตัวไปกักขังในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2471(1928) พร้อมกับเรียกเงิน 1000 บาท ในข้อหาค้าสินค้าญี่ปุ่น ต่อมาในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2471(1928) คนร้ายคณะเลือดและเหล็กได้ลอบยิงเขาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากเกิดเหตุแล้วตำรวจไทยได้ติดตามจับคนร้ายและถูกยิง 2 คน คือว่าที่ร้อยตรีประสงค์ ลิ้มอักษรและ พลตำรวจติดังวัน บุตรระเศรณี เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความไม่พอใจให้รัฐบาลไทยมาก ผู้ต้องหา 3 คนที่ตำรวจจับได้ชื่อ นายยิดสีอ หรือโล่จี้ซัง นายลีซัง และนายเซาหรือจอง หรืออั้งฮั้นเจียง คนร้ายทั้ง 3 ถูกพิจารณาจากศาลอาญาให้จำคุกตลอดชีวิต ฐานพยายามฆ่าคนและเจ้าพนักงานที่ทำตามหน้าที่³³

นายยิดสีอ ผู้ต้องหาได้ให้การในคดีนี้ที่เปิดเผยถึงการปฏิบัติการของคณะเลือดกับเหล็ก ดังนี้ นายยิดสีอ และคณะรวม 20 คนได้เดินทางจากประเทศจีนมาสู่กรุงเทพฯ ภายหลังเมืองชินานานฟูแตก และรัฐบาลจีนกับรัฐบาลญี่ปุ่นผัดใจกัน การเดินทางเข้ามาของนายยิดสีอและพรรคพวก มาตามคำสั่งของรัฐบาลก๊กมินตั๋ง มีความมุ่งหมายอย่างเดียวเพื่อจะจัดการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น และชักชวนพวกจีนในประเทศไทยให้เกลียดญี่ปุ่น โดยมีคำสั่งให้มาหาสมาชิกร่วมขบวนการเพิ่มขึ้นอีก 100 คน จำนวนสมาชิกรึ้นนายยิดสีอได้หาได้ตามคำสั่งแล้ว สมาชิกทุกๆ คนได้รับผลประโยชน์เดือนละ 30 เหรียญ ผู้ที่ให้เงินเป็นชาติกว้างดั่ง และไหนหล้า นายยิดสีอไม่ได้บอกว่า เป็นใคร ชื่อคณะ “เลือดและเหล็ก” ตั้งขึ้นเมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ผู้อำนวยการที่อยู่เบื้องหลังคณะนี้ได้แบ่งสมาชิกเป็น 3 พวก ๆ ที่ 1 มีหน้าที่ชักชวนบรรดาพวกจีนทั่วไปให้เกลียดญี่ปุ่น และต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น พวกที่ 2 ทำหน้าที่เป็นนักสืบ คอยสืบสวนพฤติกรรมของหมู่ชาวจีนทั่วไป ถ้าปรากฏว่าใครขัดขืนไม่เชื่อฟังคบค้าพวกญี่ปุ่นทำการค้าขายติดต่อกับญี่ปุ่น เขาจะต้องจัดการ ดังนี้ คือ ก มีจดหมายตักเตือนห้ามปราม ข. ถ้าห้ามแล้วไม่เชื่อฟังต้องปรับเงินตามโทษานุโทษ สุดแต่ผู้อำนวยการจะเห็นสมควร ค. ถ้าปรับแล้วยังคงดื้อดึงไม่เชื่อฟังต้องประหารชีวิต พวกที่ 3 คือพวกกล้าตาย มีหน้าที่ประหารชีวิตคนตามคำสั่งของผู้อำนวยการ คือถ้าผู้อำนวยการสั่งให้

³³ หจข. ร.6 น 20.15/30 พิจารณาคดีอาญาผู้ร้ายคณะ “เลือดกับเหล็ก” ว่าด้วยผู้ร้ายยิงนายคี่เอ็ง บอยคือตห้สินค้าญี่ปุ่น

ฆ่าใครก็ต้องทำตามคำสั่งให้ได้ผลเป็นอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้ารับคำสั่งแล้วไม่ไปทำผู้นั้นก็ต้องตาย³⁴

ทั้งรัฐบาลไทยและฝ่ายญี่ปุ่นบริษัทมิทซึบิชิมิตซึซังนายเซียวสุตเส็งว่าอยู่เบื้องหลังคณะเลือดและเหล็ก รวมทั้งหนังสือพิมพ์หลักเมืองของนาย ต. บุญเทียมที่ร่วมอยู่ในขบวนการต่อต้านสินค้าและให้การสนับสนุนการทำงานของคณะนี้ ทั้ง 2 คนได้ปฏิเสธการมีส่วนร่วม นายเซียวสุตเส็งให้การขัดทอดไปยังพวกบอลเชวิคหรือคอมมิวนิสต์จีนที่หนีการจับกุมของก๊กมินตั๋งมาก่อนตั้งเป็นคณะเลือดและเหล็กเพื่อเรียกเงินจากพ่อค้า³⁵ แต่อย่างไรก็ตามคำพูดของนายเซียวสุตเส็งนี้รัฐบาลไม่เชื่อว่าเป็นจริง และรู้ว่านายเซียวสุตเส็งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังคณะนี้

ถึงแม้ว่าในขณะนั้นทางการไทย ยังไม่มีหลักฐานการเกี่ยวข้องระหว่างนายเซียวสุตเส็งกับคณะเลือดและเหล็ก และผู้บงการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ต่อมาทางการไทยได้เข้าตรวจค้นสโมสรจีนกรุงเทพฯ และพบหลักฐานว่าภายในสโมสรจีนกรุงเทพฯ มีการจัดตั้งสมาคมชื่อกั๊กยั้งเฮียบจ๊กเสียบแปลว่าคณะช่วยเพื่อนกรรมกร สมาคมแห่งนี้จัดตั้งในปี พ.ศ.2470 (1927) โดยใช้สโมสรจีนกรุงเทพฯ เป็นสำนักงาน และเป็นองค์กรลับที่ขึ้นต่อสโมสรจีนกรุงเทพฯ เพราะในการประชุมจัดตั้งได้มีการทำความเคารพรูปและอ่านคำสั่งของ ดร.ซุนยัตเซน การจัดตั้งภายในสมาคมแห่งนี้ค่อนข้างมีระเบียบ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2470(1927) ที่ประกาศลงในหนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมโป ฉบับวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2470(1927) มีรายนามดังนี้³⁶

ตำแหน่ง	ชื่อ
กรรมการผู้อำนวยการทั่วไป	นายตันเทิงฮวด
เหรัญญิก	นายไฉลิวกี
สำรวจเหรัญญิก	นายไฉ่เกียฮุย
เลขานุการ	นายโงะเป๊ะแซ
สำรวจเลขานุการ	นายอ้อก๊กเหนียม
ปฏิคม	นายพั่วซี้กั้น

³⁴ เรื่องเดียวกัน

³⁵ เรื่องเดียวกัน

³⁶ กรมตำรวจสันติบาล กองกำกับการ 3 แผนก 4 (สมาคม) แพ้มสโมสรจีนกรุงเทพฯ.

สำรองปฏิคม	นายเอ็กชวณ
กรรมการโฆษณา	นายล้มกวงเหม็ง
สำรองกรรมการโฆษณา	นายเตี้ยเลี้ยเจียว
หน้าที่จัดระเบียบ	นายตันจ้อควน
สำรองหน้าที่จัดระเบียบ	นายลือเกี้ยเท็ง
กรรมการผู้ตรวจการ	นายล้มเสียวจิว
สำรองผู้ตรวจการ	นายไน่จงฮั
กรรมการธุรการ	นายโต่เสียวฮัว
	นายโง่เซี่ยเตี
	นายลือบุนเป็ง
	นายตันแจ็กฮุ้น
	นายเตียวฮวดหงวน

ผู้เริ่มก่อการจัดตั้งคณะกัณยีนเฮียบจักเสี่ย คือ นายตันเซ้งฮวด นายล้มเสียวจิว และนายตันจ้อควน บุคคลทั้ง 3 นี้ น่าจะเป็นหัวหน้ากุลี่จีนที่เชี่ยวชาญสุดเส้งจัดตั้งเพื่อใช้กำลังในการเคลื่อนไหวที่รุนแรง การจัดตั้งคณะกรรมการแห่งนี้ขึ้นในสโมสรจีนกรุงเทพฯ สร้างความไม่พอใจให้แก่ทางการไทยมาก ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลกรุงเทพฯ ได้ให้นายตันเปงภง อุปนายกและนายเจี้ยถง เลขานุการสโมสรจีนกรุงเทพฯ ชี้แจงว่าเหตุใดจึงทำผิดระเบียบ³⁷

การปราบก๊กมินตั๋งในสยามของทางการเกิดขึ้น เมื่อสมาชิกของสาขาใหญ่จัดพิธีรำลึกถึงวันอัสัญญกรรมของ ดร.ชุนยัตเซนขึ้นในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2471(1928) ในการจัดพิธีครั้งนี้ทางพรรคสาขาใหญ่ได้ขออนุญาตต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยแล้วแต่ไม่ได้รับการอนุญาต การฝ่าฝืนจัดพิธีของสาขาใหญ่นี้ทำให้ทางการถือโอกาสปราบปราม ในวันที่ 1 มิถุนายน วันต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เดินทางมาที่สำนักสโมสรจีนฯ เพื่อสลายการชุมนุมโดยอ้างว่าการชุมนุมของสมาชิกก๊กมินตั๋งเป็นสมาคมลับผิดกฎหมาย ทางตำรวจได้ตรวจค้นหลักฐานที่สโมสรจีนฯ พบว่า สมาคมมีสาขาย่อยกระจายทั่วประเทศถึง 38 สาขา นอกจากนี้ยังพบเอกสารการให้การสนับสนุนการเงินแก่นังสื่อพิมพ์จีนและไทย ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของก๊กมินตั๋ง สาเหตุสำคัญที่รัฐบาลสยามจำต้องปราบปรามก๊กมินตั๋งครั้งใหญ่ก็เพราะว่าระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เริ่มถูกสั่น

³⁷ เรื่องเดียวกัน

คลอนจากกระแสปฏิวัติ และในขณะเดียวกันลัทธิไตรราชภูริก็มีเนื้อหาที่เป็นอันตรายต่อระบบรัฐสภาสยามในขณะนั้นด้วย สาขาใหญ่ของก๊กมินตั๋งภายหลังการปราบปรามครั้งใหญ่ ก็ยุติบทบาทที่เคยเปิดเผยของตนส่วนหนึ่งลง พร้อมกับได้เคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีการปิดล้อมมากขึ้น³⁸ ข้อเสนอซึ่งเกิดขณะที่มีการจัดงานรำลึกถึง ดร.ซุนยัตเซน และทางการได้เข้าปราบปรามนี้ นายเซียวฮุดเส็งได้เดินทางไปประเทศจีนและกลับเข้ามาในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2471 (1928) ภายหลังจากปราบปรามไปแล้ว 3 วัน ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์ตงฮั่วม้งป้อ จึงได้ถือโอกาสโจมตีนายเซียวฮุดเส็งว่าเป็นผู้ทรยศต่อชาติ ไม่ทำตามคำสั่งของ ดร.ซุนยัตเซน สนับสนุนคณะไรชัง เป็นศัตรูกับเจียงไคเช็ค อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นอีกไม่นาน เซียวฮุดเส็งก็เข้าร่วมกับรัฐบาลกวางตุ้งหรือ “ฝ่ายหรีด” ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับเจียงไคเช็ค และใช้ชีวิตส่วนใหญ่อุบัติอยู่ที่นั่น ส่วนหนังสือพิมพ์ฮั่วเซียวโปของเขาก็ยุติกิจการไปเองเมื่อสิ้นเดือนมกราคม พ.ศ.2472 (1930) และหลังจากนั้นเป็นต้นมา นายเซียวฮุดเส็งซึ่งเคยเป็นผู้นำของสาขาใหญ่ก๊กมินตั๋งก็ค่อยๆ หมดบทบาททางการเมืองของตนในสยามในที่สุด³⁹

ในเดือนมกราคม พ.ศ.2471(1929) สโมสรจีนกรุงเทพฯ ได้มีการคัดเลือกกรรมการชุดใหม่ คณะกรรมการของสโมสร มีดังนี้⁴⁰

ตำแหน่ง	ชื่อ	
ประธานกรรมการ	นายหมินยู๋ แซ่จื้อ	ชาติจีนแต่จิ๋ว สังกัดสยามเป็นผู้จัดการบริษัท เชียงอันรับประกันไฟ ตำบลราชวงศ์
อุปนายก	นางยวงหลี่ แซ่แบ้	ชาติจีนแต่จิ๋ว สังกัดสยาม ทำการค้าขาย
เหรัญญิก	นายโจวปิง แซ่ตัน	ชาติจีนแต่จิ๋ว สังกัดสยาม เจ้าของร้านขายแพรยี่ห้ออี่หลง ตำบลลำเพ็ง
เลขานุการ	นายจือปิง แซ่แต้	ชาติจีนแต่จิ๋ว สังกัดสยาม ทำการค้า
กรรมการ	นายเคงเหลียน สีบุญเรือง	ชาติจีนฮกเกี้ยน เจ้าของห้างเทพนคร
		พาณิชย์ สพานทิพยเสถียร

³⁸ เออิจิ มุราชิม่า เรื่องเดียวกัน หน้า 22.

³⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 23.

⁴⁰ กรมตำรวจสันติบาล กองกำกับการ 3 แผนก 4 (สมาคม) เพิ่มสโมสรจีนกรุงเทพฯ (จ.6.)

นายบิดหลาย แซ่ตัน	ชาติจีนฮกเกี้ยน สังกัดอังกฤษ เป็นเจ้าของ ห้างเซ่งฮง
นายวันฟอง แซ่ยิบ	ชาติจีนแคะ สังกัดสยาม เป็นเจ้าของห้าง ขายสุราต่างประเทศยี่ห้อเทียนเซตั้งเซ็ง สพานทิพยเสถียร
นายจือควง แซ่อิว	ชาติจีนฮกเกี้ยน สังกัดสยาม ทำการค้า

การปิดสโมสรจีนกรุงเทพฯ กระทำอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2474 (1931) สืบเนื่องจากทางกรมตำรวจได้รับรายงานมาว่า ทางสมาคมตงฮั่วห้วยก๊วน มีแบบใบสมัครสำหรับผู้จัดการสาขา และเจ้าหน้าที่ของคณะก๊กมินตั๋งสาขาในประเทศไทย และยังสืบความได้ว่ามีเงินกวางตุ้งคนหนึ่งเดินทางมาจากกวางตุ้ง เข้ามาพักอยู่ในสมาคมตงฮั่วห้วยก๊วน ชื่อ คีฮั่ว เพื่อจะมารับหน้าที่เป็นผู้แทนคณะก๊กมินตั๋ง สาขาในประเทศไทย ไปเข้าประชุมใหญ่ที่นานกิง นายคีฮั่วเดินทางเข้ามาในประเทศไทยก็เพื่อมารับข้อความและกิจการตลอดจนคำแนะนำต่างๆ ของคณะก๊กมินตั๋งในประเทศไทยเสียก่อน แล้วจึงจะเข้าไปประชุมใหญ่ที่นานกิง ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2474 (1931) กองกำลังของตำรวจนครบาลได้เข้าทำการตรวจค้น ที่สมาคมตงฮั่วห้วยก๊วน ตำบลสี่พระยา ผลของการตรวจค้นพบตัวนายคีฮั่ว พร้อมด้วยจดหมายของนายเซียวฮุดเส็ง ซึ่งเป็นผู้ให้นายคีฮั่ว เดินทางเข้ามา กับเอกสารอีกหลายอย่าง นอกจากนี้ยังพบเอกสารอีกหลายอย่างที่เป็นแบบฟอร์ม และข้อความเกี่ยวกับสมาคมก๊กมินตั๋งในประเทศไทย ที่ทำการติดต่อกับคณะก๊กมินตั๋งใหญ่ ประเทศจีนที่กรุงนานกิง เอกสารจำนวนมากทั้งที่เป็นเอกสารแสดงการติดต่อ การโอนเงินช่วยเหลือพรรคก๊กมินตั๋งในประเทศจีน และโจมตีรัฐบาลสยามว่ากดขี่ในวันเช่นไหว้ ดร.ขุนยัดเซน โดยกล่าวรัฐบาลดูหมิ่น และเป็นปฏิปักษ์กับพวกก๊กมินตั๋ง เป็นต้น เอกสารฉบับที่ 85 ได้ระบุว่าจำนวนสมาชิกในปี 2473(1930) มีถึง 8,000 คน ความผิดของสมาคมตงฮั่วห้วยก๊วนนี้มี 3 ประการ คือ 1. ทำผิดวัตถุประสงค์การจัดตั้งสมาคม 2. จัดตั้งสมาคมก๊กมินตั๋งขึ้นในสมาคม ตงฮั่วห้วยก๊วน โดยมีได้จดทะเบียนอนุญาต และ 3. สมาชิกของสมาคมจีนได้แก่ นายเล้าลั้งเจีย หรือเล้าเนียเจีย นายตันเต้าฮู และนายเซียวฮุดเส็ง กระทำผิดต่อสัญญาที่ฉบับข้อ 1 และ 2 ทั้ง 3 คน ทำสัญญาไว้กับตำรวจว่า ถ้าจะมีการประชุมกิจการที่เกี่ยวข้องแก่เรื่องก๊กมินตั๋ง ณ ที่ใด จะขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะประชุมได้ กับว่าสมาชิกก๊กมินตั๋ง ที่เป็นตัวการสำคัญ เช่นกรรมการเข้ามาจากเมืองจีน จะรายงานให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบ โดยเร็วเสมอ ถ้าทำผิดสัญญาที่ฉบับข้อหนึ่งข้อใด ให้จับตัวเนรเทศออกไป ในที่สุดคณะกรรมการ

ของสมาคมตั้งฮั่วฮ่วยก๊วน รู้ตัวว่ากระทำผิดขอเลิกกิจการสมาคมเอง ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว⁴¹

ความแตกแยกภายในพรรคก๊กมินตั๋งสยาม ยังคงมีปรากฏในผู้นำรุ่นต่อมา นายตันฉิวเม้งหวังหลี่ ซึ่งเป็นทายาทของตระกูลหวังหลี่รุ่นที่ 3 เป็นนายทุนใหญ่ที่สนับสนุนฝ่ายเจียงไคเช็ค ในปี พ.ศ.2475 (1932) เขาได้รับเลือกให้เป็นนายกสโมสรพาณิชย์จีน ขณะที่มีอายุได้เพียง 28 ปี และยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงพาณิชย์จีนจากกระทรวงต่างประเทศ สาธารณรัฐจีนเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ตำแหน่งนี้ทำให้นายตันฉิวเม้งมีฐานะเป็นข้าราชการคนหนึ่งของจีนไปด้วย ตำแหน่งนี้มีความสำคัญเพราะว่ารัฐบาลนานกิงของเจียงไคเช็ค ได้ประกาศว่าสินค้าที่จะนำเข้ามายังจีนที่มีมูลค่าเกินกว่า 200 เหรียญจีนแล้ว จะต้องได้รับอนุญาตจากกงสุล หรือข้าหลวงพาณิชย์ของจีนที่ประจำอยู่ ณ ประเทศนั้น ตำแหน่งข้าหลวงพาณิชย์แม้ว่ามีหน้าที่จำกัดอยู่แต่การควบคุมสินค้าระหว่างสยามกับจีนเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ดั่งกงสุลหรือการทูตทั่วไป แต่ในทางปฏิบัตินายตันฉิวเม้งก็ทำหน้าที่ติดต่อระหว่างรัฐบาลจีนกับรัฐบาลไทยตลอดซึ่งเป็นหน้าที่ที่ไม่แตกต่างจากนักการทูตเลย ทั้งตำแหน่งนายกสโมสรพาณิชย์จีนและตำแหน่งข้าหลวงพาณิชย์จีน ทำให้นายตันฉิวเม้งหวังหลี่ เป็นผู้นำที่ได้รับความนิยมเชื่อถือมากที่สุดในหมู่ชุมชนจีน⁴² และก่อให้เกิดความไม่พอใจ แก่ฝ่ายของนายเชียวฮุดเส็งเป็นอย่างมากจนมีการแบ่งฝ่ายก๊กมินตั๋งในประเทศไทยเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งอยู่กับเชียวฮุดเส็ง อีกฝ่ายหนึ่งอยู่กับตันฉิวเม้ง

ถึงแม้ว่าสมาคมตั้งฮั่วฮ่วยก๊วน จะหยุดดำเนินการแล้ว การเคลื่อนไหวของฝ่ายก๊กมินตั๋งในสยามยังคงดำเนินอยู่อย่างลับๆ เอกสารก๊กมินตั๋งฝ่ายจีนได้ระบุว่าในปี พ.ศ.2477(1934) องค์กรก๊กมินตั๋งในสยามมีสาขาใหญ่อยู่ 1 สาขา สาขาสามัญ 13 สาขา สาขาวิสามัญที่ขึ้นต่อศูนย์กลาง 14 สาขา และสาขาย่อย 57 สาขา มีสมาชิกทั้งหมด 9543 คน และยังมีสมาชิกสำรองอีก 818 คน องค์กรก๊กมินตั๋ง ในสยามเป็นองค์กรที่ใหญ่แต่มีกิจกรรมทางการเมืองน้อย ส่วนสำคัญนอกจากความแตกแยกภายในองค์กรแล้ว ยังมาจากการปราบปรามของรัฐบาลสยามด้วย⁴³

⁴¹ กรมตำรวจสันติบาล กองกำกับการ 3 แผนก 4 (สมาคม) แพ้มสโมสรจีนกรุงเทพฯ

⁴² เออิจิ มุราชิม่า เรื่องเดียวกัน หน้า 31-32

⁴³ เรื่องเดียวกัน หน้า 33.

1.4 การเคลื่อนไหวการเมืองของก๊กมินตั๋งในสายของสมาคมแต่จิ๋ว และนายตันซิวเม้งหวังหลี่

นายเซียวฮุดเส็ง ได้กลับเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนายฮุฮันหมิง ถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ.2479(1936) และรัฐบาลนานกิงของเจียงไคเช็คได้ส่งกองทัพเข้าควบคุมสถานการณ์ในกวางตุ้ง ทำให้การเมืองฝ่ายนี้สลายตัวในที่สุด การเมืองสายนายเซียวฮุดเส็งถูกสืบทอดมารวมอยู่ในกลุ่มของพ่อค้าสายแต่จิ๋ว บุคคลเหล่านั้นได้แก่นายเหี้ยกวงเอี่ยม นายตั้งเกวชวอน หรือ ชวน ตันธนะ นายเลี้ยววงไฟ้วหรือขุนเศรษฐรภัคดี นายแต่จือปิง (บิดาของนายอุเทน เตชะไพบูลย์) และนายอ้อจือเหลียง (บิดาของนายยอดยิ่ง เอื้อวัฒนสกุล) คนเหล่านี้ใกล้ชิดกับนายเซียวฮุดเส็ง ⁴⁴ สมาคมแต่จิ๋วจัดตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2481 (1938) กรรมการชุดแรกมี 7 คน คือ นายเหี้ยกวงเอี่ยม นายตั้งเกวชวอน นายตั้งซิวเม้ง นายเซียงไคซัง นายไห่คือไต๋ นายฉิวหลักซื่อ และนายจิงเจียงบิว โดยมียนายเหี้ยกวงเอี่ยมเป็นประธาน ภายหลังกนายเหี้ยกวงเอี่ยมได้เสนอให้นายตั้งเกวชวอน เป็นรับหน้านายกสมาคมแทน เนื่องจากรับงานสมาคมต่างๆ หลายตำแหน่งแล้ว และตนเองรับตำแหน่งเหรัญญิก นายเลี้ยววงไฟ้ว ดำรงตำแหน่งรองนายกสมาคม และนายอ้อจือเหลียงรับตำแหน่งเลขาธิการสมาคม นายตันซิวเม้ง ไม่ได้รับตำแหน่งสำคัญในสมาคมนี้ ถึงแม้ว่าจะร่วมเป็นกรรมการชุดแรกอยู่ด้วยก็ตาม ภาระหน้าที่ของสมาคมแต่จิ๋วคือ ต่อต้านญี่ปุ่นและช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ประชาชนจีน ในปี พ.ศ. 2482(1939) นาย เหี้ยกวงเอี่ยมถูกสังหารโดยจารชนญี่ปุ่น และเมื่อกองทัพญี่ปุ่นยกทัพเข้ามาสู่ผืนแผ่นดินไทยในปี พ.ศ. 2484(1941) ผู้นำในสมาคมแต่จิ๋วส่วนหนึ่งถูกจับกุมตัว และบางคนต้องหลบหนีการจับกุมตัวไปอยู่ตามที่ต่างๆ ⁴⁵

กรรมการของสมาคมแต่จิ๋ว ถูกกล่าวหาว่าทำการกบฏในพระราชอาณาจักร ศาลทหารซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่น ได้กล่าวโทษกรรมการและสมาชิกสมาคมแต่จิ๋วว่า นับตั้งแต่ พ.ศ.2479(1936) เป็นต้นมาได้มีการจัดตั้งสมาคมหนึ่งนามว่า “สมาคมแต่จิ๋ว” โดยจำเลยที่ 1 นายชวน ตันธนะ หรือนายตั้งเกวชวอน เป็นนายก จำเลยที่ 2 นายเลี้ยววงไฟ้ว หรือขุนเศรษฐรภัคดี เป็นอุปนายกและเหรัญญิก จำเลยที่ 3 นายเลี้ยวฮินไฟ้ว เป็นอุปนายกและกรรมการ

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 38.

⁴⁵ อัมพร เอี่ยมสุรีย์เขียน ดร.เสาวคนธ์ รัตนวิจิตราศิลป์ แปลและเรียบเรียง รักชาติ ยิ่งชีพ : ชีวิตประวัติเหี้ยกวงเอี่ยม กรุงเทพฯ 2537 หน้า 102-103

จำเลยที่ 4 นายอึ้งกำแท้ง และจำเลยที่ 5 นายอึ้งเทียนกิว หรือนายเทียน อั้งสนันท์ เป็นหัวหน้าใหม่ทางสาขาภาคอีสาน สมาคมแต่จีวยังมีหน้าที่สอดส่องดูแลห้ามปราม และกำจัดการซื้อขายเงินในประเทศไทยที่ทำการซื้อขายสินค้าญี่ปุ่น และเรียกรับเงินจากพ่อค้าเงินส่งไปช่วยรัฐบาลจีนรบกับญี่ปุ่น โดยมีได้รับอนุญาตตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งบริษัทหนังสือพิมพ์ฮั่วเวียง และฮั่วตง ขึ้นในปี พ.ศ. 2481(1938) แล้วพิมพ์หนังสือพิมพ์เสียงไทยเป็นภาษาไทย ออกจำหน่ายในปี พ.ศ.2482(1939) เพื่อเป็นปากเสียงของสมาคมแต่จีว โดยที่นายตั้งเกงชวนเป็นหุ้นส่วนและกรรมการ นายเลี้ยววงโหว่ และนาย อึ้งกำแท้งเป็นหุ้นส่วน นายสุรีย ทองวานิชย์หรือแด้กงเสียง จำเลยที่ 6 เป็นเจ้าที่แผนกบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ตงก๊กและตงจ้วน และยังเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เสียงไทยด้วย นอกจากนี้ยังมีนายดำริ บัทมะสิริ จำเลยที่ 7 สมาชิกคณะเลือดไทยถูกจับข้อหาแจกใบปลิวต่อต้านญี่ปุ่น นายสอาด ฉายะยันตร์ จำเลยที่ 8 สมาชิกคณะเลือดไทยถูกจับข้อหาแจกใบปลิวต่อต้านญี่ปุ่น นายแซ แซ่พั้ว จำเลยคนที่ 9 ถูกจับข้อหาทำใบปลิวไทยอิสระต่อต้านญี่ปุ่น นายเล้ง แซ่ตั้ง จำเลยคนที่ 10 ถูกจับข้อหาทำใบปลิวไทยอิสระต่อต้านญี่ปุ่น และนายเจียบ เฮง แซ่ตั้ง จำเลยคนที่ 11 ถูกจับข้อหาทำใบปลิวไทยอิสระต่อต้านญี่ปุ่น จำเลยทั้ง 11 คน ถูกศาลทหารพิจารณาข้อหาทบฏภายในและนอกอาณาจักร สาเหตุจากการเคลื่อนไหวในทางลับ ต่อต้านญี่ปุ่น ทุกคนถูกพิพากษาจำคุกตลอดชีวิต ยกเว้น นายฮีนโ้ว แซ่เลี้ยว และนายแซ แซ่พั้ว ถูกจำคุก 16 ปี เนื่องจากให้การชั้นสอบสวนเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา⁴⁶

ในเอกสารคำพิพากษาได้กล่าวถึงความเป็นมาของการเคลื่อนไหวของฝ่ายก๊กมินตั๋ง ในประเทศไทย ที่ให้การโดยนายพันตำรวจตรีสันทัด นพจินดา ตัวแทนฝ่ายตำรวจ และนายอารีย์ ลีวีระ⁴⁷ ซึ่งทำงานใกล้ชิดกับตำรวจในขณะนั้นขอกล่าวหาพอจะสรุปความได้ว่า เริ่มเมื่อ ดร.ชุนยัด

⁴⁶ หจข. ร 7 - ร 8 3/105 (ปีก 4) คำพิพากษาศาลทหารกรุงเทพฯ (กบฏภายในและภายนอกราชอาณาจักร 25 มกราคม พ.ศ.2486.

⁴⁷ นายอารี ลีวีระ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพลตำรวจเอกหลวงอดุล เดชจรัส. โดยเข้าร่วมขบวนการใต้ดินต่อสู้กับญี่ปุ่นในประเทศไทย ในขบวนการเสรีไทยสายพลตำรวจเอกหลวงอดุล นายอารีย์เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีประสบการณ์มากผู้หนึ่งในยุคนั้น ชีวิตการทำงานของเขาเริ่มต้นจากการเป็นครู ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2477 ได้เข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ "หมิ่นก๊กฮี้เป่า" ที่ตลาดน้อย ในปี พ.ศ.2481 ได้ย้ายมาเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ "จงฮั่วหมิ่นเป่า" ต่อจากนั้นได้ร่วมกับเพื่อนๆ ออกหนังสือพิมพ์ภาษาจีนเป็นของตนเอง ชื่อ "เสียนจิงสีเป่า" โดยมีนายอารีย์ เป็นผู้อำนวยการเอง หลังจากออกฉบับแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2481 หนังสือพิมพ์ของเขาได้เป็นคู่แข่งหนังสือพิมพ์หมิ่นก๊กฮี้เป่า ของเศรษฐกิจตันฉิวเม้ง

เซน เดินทางเข้ามาในประเทศไทยครั้งที่ 2 และพักอยู่ที่บ้านนายเซียวฮุดเส็ง สีนุญเรื่อง เพื่อจัดตั้งคณะตั้งฮั่วห้วยก๊วน ซึ่งเป็นคณะเดียวกับเท่งเม่งหวย หรือคณะ ก๊กมินตั๋ง หลังจากวางแผนการจัดตั้งสำเร็จแล้ว ดร.ซุนยัตเซนก็เดินทางกลับ ต่อมาราว พ.ศ. 2470 สมาคมตั้งฮั่วห้วยก๊วน นี้ถูกทำลายลง การเคลื่อนไหวของฝ่ายก๊กมินตั๋ง จึงแยกย้ายไปอยู่ที่ทำการของหนังสือพิมพ์จีน โรงเรียนจีน และสมาคมต่างๆ และแม้จะแยกย้ายไปดำเนินการตามที่ต่างๆ ของประเทศไทยแล้ว ก็ยังคงมีการติดต่อประสานงานเช่นเดียวกับหน่วยราชการ คอยสืบสวนเรื่องราวทางการเมือง เศรษฐกิจของประเทศไทย ดำเนินการต่างๆ ตามคำแนะนำของสมาคมกลางก๊กมินตั๋งในประเทศไทยจีน เมื่อประเทศไทยทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475(1932) รัฐบาลใหม่มีนโยบายบำรุงเศรษฐกิจของชาติ ทำให้ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในขณะนั้นได้รับความเดือดร้อน ชาวจีนส่วนมากในขณะนั้นจึงหันไปทำการช่วยเหลือทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจให้แก่ประเทศของตน ดำเนินตามนโยบายของสมาคมก๊กมินตั๋ง หรือสมาคมลับต่างๆ ของชาวจีนที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ความรู้สึกผูกพันกับแผ่นดินจีนในระบอบนี้เกิดจากนโยบายของรัฐบาลไทยที่เป็นชาตินิยม พยายามลดบทบาทคนจีนในทางเศรษฐกิจไทย และนโยบายฝ่ายรัฐบาลจีนที่ต้องการดึงคนจีนกลับไปช่วยเหลือประเทศ

การสั่งปิดโรงเรียนจีนของรัฐบาลไทย ในปี พ.ศ.2477 (1934) ได้ก่อกระแสการเคลื่อนไหวของฝ่ายก๊กมินตั๋งในประเทศไทย เนื่องจากโรงเรียนจีนเป็นที่ช่องสุ่มสำคัญของการเมืองจีนฝ่าย

หนังสือพิมพ์ของเขาไม่สามารถแข่งขันกับหนังสือพิมพ์ของเศรษฐกิจที่ลดราคาจำหน่ายสำหรับสมาชิกลงเดือนละหนึ่งบาท แถมนิตยสารรายสัปดาห์ฟรีอีกเดือนละสี่เล่ม ในที่สุดนายอารีย์จึงขายกิจการหนังสือพิมพ์ของเขาให้นายเหี้ยกวงเจียม และนายตันเกงชวณ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์เป็น "ดวงวันเป่า" และ "จงก๊กยี่เป่า" หลังจากออกจากวงการหนังสือพิมพ์แล้วเขาได้ตั้งบริษัทไทยกลางจำกัด เพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายของป่าและสินค้าพื้นเมืองอยู่พักหนึ่ง จึงได้หันกลับมาทำงานหนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ภาษาไทยชื่อ "สยามสมัย" ในระหว่างสงครามโลกเขาออกหนังสือพิมพ์ภาษาจีนชื่อ "ไทยฮั่วเซียนเป่า" หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ออกได้เพียง 4 วัน ก็ถูกทหารญี่ปุ่นเต็มคันรถบุกโรงพิมพ์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ของเขาไม่ยอมรับความเป็นมหาอำนาจของญี่ปุ่นในเอเชียบูรพา นายอารีย์ สามารถหลบหนีญี่ปุ่นไปได้ทันโดยการปีนกำแพงด้านหลังหนีออกไป และต่อจากนั้นเขาได้ใช้ชีวิตซุกซ่อนต่อต้านญี่ปุ่นออกสงคราม เมื่อสงครามสงบเขาได้ร่วมทุนกับญาติที่ซื้อบริษัทไทยพาณิชย์การ เจ้าของหนังสือพิมพ์ "นิกร" โดยเขาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "สยามนิกร" และออกหนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งคือ "พิมพ์ไทย" ในเวลาเช้าวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2496 ขณะอยู่ในระหว่างดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ หลังจากแต่งงานกับกานดา ลีวีระได้ 14 วัน เขาถูกยิงตายจากคำสั่งของนักการเมืองผู้ทรงอำนาจในสมัยนั้น ที่บ้านพักตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (จากหนังสืออนุสรณ์งานศพ นายอารีย์ ลีวีระ พ.ศ. 2506)

ต่างๆ บุคคลสำคัญที่ออกมาเคลื่อนไหวในครั้งนี้คือ นายเลี้ยววงโพ้วหรือขุนเศรษฐภักดี ซึ่งเป็นผู้อุปการะโรงเรียนซินหมิน โรงเรียนสอนภาษาจีนของพวกเขาแต่ใจ ซึ่งเป็นฐานกำลังสำคัญของฝ่ายก๊กมินตั๋ง ในปลายปีพ.ศ.2477(1934) นายเลี้ยววงโพ้ว ได้พานายเลียวเลียดจิ้น ครูใหญ่โรงเรียนซินหมิน ไปพบนายพลฉั่นไจถอง ข้าหลวงประจำกวางตุ้ง เพื่อปรึกษาเรื่องรัฐบาลไทยสั่งปิดโรงเรียนจีน มาตรการตอบโต้ที่ทางฝ่ายจีนนำมาใช้ คือ การเก็บภาษีชาวไทยที่ส่งไปขายในเขตนครกวางตุ้ง นายเลี้ยววงโพ้ว หาทางหลบเลี่ยงการเคลื่อนไหวของตนโดยรีบเดินทางกลับประเทศไทยผ่านทางสิงคโปร์และปีนัง ส่วนนายเลียวเลียดจิ้น นายวงโพ้วสั่งให้อยู่ที่นครกวางตุ้งต่อไป หลังจากนายเลี้ยววงโพ้วกลับมาประเทศไทยแล้ว รัฐบาลกวางตุ้งได้ดำเนินการเก็บภาษีชาวไทยที่นำเข้าไปขายในนครกวางตุ้ง ต่อจากนั้นนายเลี้ยววงโพ้วได้เรียกตัวน้องชายคือ นายเลียวฮั่นโพ้ว ที่ขณะนั้นอาศัยอยู่ในประเทศจีนกลับมาเพื่อช่วยการค้า และการเคลื่อนไหวทางการเมืองในไทย

ในราวต้นปี พ.ศ.2479 (1936) คณะข้าหลวงโคคกิจของจีนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยมีนายหลิงปิงเป็นหัวหน้า นายลิ่งกานผู้เป็นรองหัวหน้า นอกจากนี้มีผู้แทนสมาคมนักการ ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนคณะกรรมการดูแลเงินต่างด้าว ผู้แทนสมาคมค้าข้าว ผู้แทนกระทรวงต่างประเทศ นักเศรษฐกิจและเลขานุการ คณะข้าหลวงโคคกิจจีนได้พักอยู่บ้านนายตันฉิวเม้ง ข้าหลวงพาณิชย์จีนประจำประเทศไทยที่ตำบลสาทร ในขณะนั้นพ่อค้าจีนที่มีชื่อเสียงได้แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งเป็นนายตันฉิวเม้งและคณะ กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มของนายเหี้ยกวงเอี่ยม นายเลี้ยววงโพ้ว กลุ่มนี้สามารถช่วงชิงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีน (เชียงใหม่) ได้ในระยนี้ การที่คณะข้าหลวงพาณิชย์จีนพักอยู่บ้านนายตันฉิวเม้งทำให้ฝ่ายของนายเหี้ยกวงเอี่ยมไม่พอใจ จึงได้พยายามช่วงชิงบทบาทนำในชุมชนจีน และความไว้วางใจกับรัฐบาลจีน นายเลี้ยววงโพ้วได้ให้นายลีคียง ซึ่งเป็นน้องภรรยาเขียนรายงานอันเกี่ยวข้องกับการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา การคมนาคม และการทหารของประเทศไทยเสนอต่อนายหลิงปิง รายงานดังกล่าวนี้ได้รับการชมเชยจากนายหลิงปิงมาก และมอบหน้าที่ให้นายเลี้ยววงโพ้ว รวบรวมเงินในเมืองไทยให้เป็นปึกแผ่น นอกจากนี้ยังให้จัดตั้งสมาคมขึ้นไว้เป็นสถานที่ปรึกษากันเพื่อติดต่อกับประเทศจีนได้สะดวก

ความสำเร็จในการสร้างความไว้วางใจแก่รัฐบาลจีน ทำให้ในปี 2479 (1936) นี้ นายเหี้ยกวงเอี่ยม นายกสมาคมพาณิชย์จีนได้รับหนังสือติดต่อจากรัฐบาลจีนให้คัดเลือกจีนในประเทศไทย เฉพาะผู้ที่มีชื่อเสียง และเคยทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศจีน ไปเป็นผู้แทนราษฎรจีนต่างด้าว 4 คน ผลที่สุุดกลุ่มการเมืองฝ่ายนี้ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาแห่งนครกวางตุ้ง 3 คน คือ นาย

ชวน ตันธนะ นายเลี้ยววงโพ้ว และนายเหี้ยกวงเอี่ยม ภายใต้การสนับสนุนของนายเซียวฮุดเส็ง สีบุญเรือง และบุตรชายนายเซียวของซิม ซึ่งสนิทสนมกับกลุ่มการเมืองฝ่ายนี้ อีกตำแหน่งหนึ่งเป็นของนายไคว่ก๊วะเต็ง ที่ได้รับความช่วยเหลือจากนายไอ้วกุกแก ซึ่งเป็นหลานชายของนายโหวนั่มไอ้ว นักธุรกิจของชาวจีนโพ้นทะเลในสิงคโปร์ ที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลก๊กมินตั๋ง ภายหลังจากได้รับแต่งตั้งแล้ว นายเลี้ยววงโพ้ว ได้ติดตั้งสมาคมตามที่นายหลิงปิงหัวหน้าคณะข้าหลวงโศภกิจจีนแนะนำไว้ จึงได้ติดต่อนายชวน ตันธนะ นายอ้อจือเหลียง มาปรึกษาการจัดตั้งสมาคมในวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2479(1936) และได้ไปติดต่อขออนุญาตจัดตั้งสมาคมแต่จิวต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล โดยมีนายชวน ตันธนะ เป็นนายกกรรมการ นายอึ้งเลียง ผู้เป็นอุปนายก นอกจากนี้มีนายแต่โง้วเล่า (อุเทน เตชะไพบูลย์) นายเบ๊บักสง นายม้าเกีย นายแต่เกงฮุ้น นายลีไทยขอ นายเลี้ยววงโพ้ว และนายเลี้ยวฮิ้นโพ้ว เป็นกรรมการเจ้าหน้าที่ ในปีต่อๆ มานายชวน ตันธนะ ยังคงเป็นนายกสมาคมแต่จิวตลอดมา นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าสำคัญคนอื่นๆ ที่เข้ามามุมนเวียนเป็นกรรมการเจ้าหน้าที่ ได้แก่ นายเจงเคียม แซ่เว่ง นายอึ้งเลียงฮู้ นายกิมไต้ เคียงศิริ นายเปกฮึง แซ่พั้ว นายเลี้ยววงโพ้ว นายแต่โง้วเล่า นายเบ๊บักสง นายจิ้นฮี้ นายม้าเกีย นายแต่เกงฮุ้น นายลีไทยขอ นายเลี้ยวฮิ้นโพ้ว นายยฺยหลง นายเหี้ยกวงเอี่ยม นายแต่ฮะเฮง นายตี ไคว่ศรีวงส์ นายโล่เต็กชวน บูลสุช นายสหัส มหาคุณ (อ๊ว) นายอ้อจือเหลียง นายง้อปิง แซ่ตัน นายแต่จูเปียน นายมู่เก่า แซ่เหี้ย นายเห็งยงบิว แซ่จ้ง นายจ้ออำ แซ่เจีย นายไฮเซง แซ่เบ๊ นายกุงเคียม หรือเอี้ยะซัน แซ่ไชว

ในราวกลางปี พ.ศ.2480(1937) เป็นเวลาที่ประเทศจีนกับประเทศญี่ปุ่น เริ่มใช้กำลังทหารรบพุ่งกัน ผู้นำในสมาคมแต่จิวได้เป็นหัวหน้าเรียกรวบรวมเงินไปช่วยรัฐบาลจีนซื้ออาวุธต่อสู้กับฝ่ายญี่ปุ่น และยังได้ตั้งบริษัทเฟ่งเถีย เพื่อเป็นบริษัทสำหรับซื้อข้าวจากประเทศไทยไปขายในประเทศจีน โดยมีวัตถุประสงค์ขายข้าวให้แก่ราษฎรจีนด้วยราคาเท่าทุน เพื่อช่วยเหลือชาวจีนและเพื่อเป็นการช่วยเหลือประเทศจีน บังคับประเทศญี่ปุ่นในทางเศรษฐกิจในระหว่างที่ทั้ง 2 ประเทศทำการรบพุ่งกัน ทางผู้นำสมาคมแต่จิว คือ นายชวน ตันธนะ นายเลี้ยววงโพ้ว นายเหี้ยกวงเอี่ยม นายอ้อจือเหลียง และนายลี้คี้ย้ง ได้จัดตั้งสมาคมลับชื่อว่า "สมาคมแอนตี้ญี่ปุ่น" มีวัตถุประสงค์ให้พวกจีนเลิกทำการติดต่อซื้อขายสินค้าญี่ปุ่น ได้ประชุมกันที่บ้านนายอ้อจือเหลียง ตำบลทุ่งมหาเมฆบาง ที่สมาคมแต่จิวบาง อาศัยสมาคมแต่จิวเป็นสำนักงานของสมาคมลับแอนตี้ญี่ปุ่น สมาคมนี้ออกเป็น 3 แผนก คือ 1. แผนกตรวจ มีหน้าที่ตรวจดูว่าใครติดต่อซื้อขายสินค้าญี่ปุ่นบ้าง เมื่อพบแล้วให้รายงานให้สมาคมทราบ 2. แผนกออกคำสั่ง เมื่อได้รับรายงานจากแผนกตรวจแล้ว ถ้าปรากฏว่าจีนผู้ใดติดต่อซื้อขายสินค้าญี่ปุ่น ก็ออกคำสั่งให้เลิกและให้นำเงินค่า

ปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่ของสมาคมกำหนดมาชำระภายในเวลาที่กำหนด แล้วสมาคมนี้ก็ส่งเงินค่าปรับไปให้รัฐบาลจีน 3. แผนกทำลาย มีหน้าที่จัดหาบุคคลที่มีฝีมือเตรียมไว้สำหรับประหารจีนที่ติดตื้อซื้อขายสินค้าญี่ปุ่น และไม่นำเงินค่าปรับมาชำระให้แก่สมาคมลับ ตามจำนวนและเวลาที่เจ้าหน้าที่สมาคมกำหนดไว้ การปฏิบัติการของสมาคมลับนี้ทำให้พ่อค้าที่ติดตื้อซื้อขายสินค้ากับญี่ปุ่นต้องชำระเงินค่าถูกปรับเป็นจำนวนแสน ผู้ถูกปรับยังต้องไปลงแรงความในหนังสือพิมพ์จีนยอมรับผิดชอบและขอโทษ ในคราวนั้นทางราชการไทยได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนหลายฉบับ ส่วนผู้ซัดขึ้นไม่ยอมเสียเงินค่าปรับก็มีอยู่หลายราย สมาคมลับได้ใช้วิธีการทำร้ายและประหารก็มี ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับทั้งพ่อค้าและกรรมกรที่ร่วมในขบวนการแอนตี้ญี่ปุ่น โดยดำเนินคดีในเรศออกนอกประเทศบางราย การปราบปรามของฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยทำให้สมาคมแอนตี้ญี่ปุ่นได้ย้ายไปตั้งที่ปักกิ่ง พร้อมกับพ่อค้าที่มีบทบาทสำคัญได้แบ่งทรัพย์สินของตนเองบางส่วนไปไว้ที่ปักกิ่ง เนื่องจากเกรงว่าจะถูกจับกุม และทรัพย์สินสมบัติจะสูญหาย เช่น นายชวนตันธนะ และนายอ้อจือเหลียง ได้ส่งเงินไปคนหนึ่งราว 100,000 บาท นายเลียวกงไฟ้ว 40,000 บาท นายเลียวฮินไฟ้ว 60,000 บาท เป็นต้น คนเหล่านี้ยังได้บอกแก่บรรดาพวกจีนที่อยู่ในประเทศไทยว่ารัฐบาลไทย จะเข้ากับญี่ปุ่นกำจัดพวกจีน ขอให้บรรดาชาวเงินแบ่งทรัพย์สินสมบัติส่งไปไว้นอกประเทศ ขออย่าลงทุนทำหลักฐานอยู่ในประเทศไทยต่อไป

ต่อมาผู้นำในสมาคมแต่จิว ได้ซื้อโรงพิมพ์แซ้ว ซึ่งพิมพ์หนังสือพิมพ์ซีป้อ ของนายอารี๋ ลีวีระ (ลีเจ๊กซัน) แล้วมาเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือพิมพ์จีนรายวัน ชื่อ ตงก๊กป้อ และชื่อตงจ้วนป้อ เพื่อให้เคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2482(1939) นายเลียวกงไฟ้ว ได้ส่งนายลี้คี้ย้ง ไปยังประเทศจีนเพื่ออบรมวิชาการเมืองและติดต่อรัฐบาลจีน นายหลิงปิงได้นำนายลี้คี้ย้ง ไปเป็นสานุศิษย์ของนายเซินลี้ฟู รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของประเทศจีน นายลี้คี้ย้ง อยู่ในประเทศจีนนานราว 4 เดือน รัฐบาลจีนแต่งตั้งให้นายลี้คี้ย้งทำหน้าที่โฆษณา สืบการเคลื่อนไหวในทางการเมืองประจำประเทศไทย ถ้าจีนคนใดออกไปติดต่อกับรัฐบาลจุงกิงแล้ว นายลี้คี้ย้งจะเป็นผู้ออกหนังสือรับรองเพื่อป้องกันมิให้บุคคลของรัฐบาลนานกิงปลอมเข้าไปในรัฐบาลจุงกิงได้ นายลี้คี้ย้ง ได้รับมอบหน้าที่ให้เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตงก๊กและตงจ้วน นายลี้คี้ย้งได้ใช้หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ โฆษณาเรื่องราวต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจุงกิง ตลอดจนการติดต่อสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ระหว่างนายลี้คี้ย้ง และนายเลียวกงไฟ้ว กับประเทศจีนโดยใช้เรือบันทุกข้าวสารเป็นพาหนะ

สมาคมแอนตี้ญี่ปุ่นที่ย้ายไปจัดตั้งที่ปิ่นัง โดยใช้บ้านของนายอ้อจือเหลียง ที่ตำบลอายะ อีดำเป็นที่ประชุม มีนายชวน ต้นธนะ นายลีคียง นายอ้อจือเหลียง นายเลียววงโง้ว มาประชุมกันและยังมีนายหลุย ศิริวัตร และนายเลือน ศรภักย์วานิชย์ เข้าร่วมประชุมด้วย นายชวน ต้นธนะ ได้ส่งให้นายเลียวฮินโง้ว ไปสิงคโปร์เพื่อจัดตั้งบริษัทฟาร์อีสเตอร์นขึ้นที่นั่น เพื่อเป็นเอเยนต์ของบริษัทเรือไทยเดินทะเล บริษัทฟาร์อีสเตอร์น มีนายชวน ต้นธนะ นายเลียววงโง้ว นายเลียวฮินโง้ว นายแต่จูเปียน นายอ้อจือเหลียง และนายตันย่งซาง เป็นเจ้าของ

ทางฝ่ายผู้นำในสมาคมแต่จีว ซึ่งมีนายชวน ต้นธนะ เป็นผู้นำ และนายตันซิวเม้ง หวังหลี่ ไม่ลงรอยกัน ทั้ง 2 ฝ่ายต่างมีหนังสือพิมพ์ไว้สำหรับเป็นปากเสียงของตน หนังสือพิมพ์ฮั่วเคี้ยววิดป้อ ฮั่วเซียดป้อ เป็นของนายตันซิวเม้ง โดยมีนายก๊วยซิดซิว เป็นผู้อำนวยความสะดวกหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ลงข้อความและภาพการ์ตูนเสียดสีเหยียดหยาม นายชวน ต้นธนะ และนายเลียววงโง้ว เป็นประจำ จนมีเรื่องกันถึงแก่นายชวน ต้นธนะไปแจ้งความที่สถานีตำรวจจักรวรรดิ ทั้ง 2 ฝ่ายต่างมีพวกพ้องฝ่ายละจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพ่อค้าใหญ่ทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายนายชวน นายเลียววงโง้ว เดิมเป็นฝ่ายรัฐบาลกวางตุ้ง รวมอยู่ในคณะของนายเซียวฮุดเส็ง ขณะที่นายตันซิวเม้งเป็นฝ่ายรัฐบาลนานกิงมีอิทธิพลรุ่งเรืองมาก ต่อมาเมื่อรัฐบาลกวางตุ้งรวมกับรัฐบาลนานกิง(รัฐบาลนานกิงเป็นรัฐบาลที่เลือกมโง้วญี่ปุ่น) แล้ว

นายชวนและเลียววงโง้วจึงรวมพรรคพวกขึ้นใหม่ให้นายเหยียงกวงเอี่ยม เป็นหัวหน้าแข่งขันกับนายตันซิวเม้ง โดยฝ่ายของนายชวน นายเลียววงโง้ว อาศัยสมาคมพาณิชย์จีน สมาคมแต่จีว โรงพยาบาลเทียนฮั่ว โรงพยาบาลป้อเด็กตั้ง และหนังสือพิมพ์ตงจวันที่มีเหลืออยู่ฉบับเดียวเป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายของนายตันซิวเม้ง ทำให้การเคลื่อนไหวของฝ่ายนี้ชะงักไป ฝ่ายนี้มีสายสัมพันธ์กับรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาในประเทศจีน ส่วนนายตันซิวเม้ง นายก๊วยซิดซิว และคณะเคยมีอิทธิพลครอบครองสมาคมพาณิชย์จีนมา (แต่ก่อนเมื่อนายชวน สนับสนุนให้นายเหยียงกวงเอี่ยมเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีนแล้ว นายตันซิวเม้งจึงมีอิทธิพลเฉพาะในวงข้าหลวงพาณิชย์จีน ส่วนนายสหัส มหาคุณ (อ้ว) ถูกอุปโลกขึ้นมาเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีนแทนนายเหยียงกวงเอี่ยม ภายหลังนายเหยียงกวงเอี่ยมถูกสังหารแล้ว แต่นายสหัส มหาคุณ เอนเอียงไปทางพวกนายตันซิวเม้งมากกว่านายเหยียงกวงเอี่ยม ส่วนชาวจีนที่เป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีหัวหน้า แต่ในช่วงระยะนี้ได้ร่วมมือกับฝ่ายของนายชวน ต้นธนะ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจุงกิง จึงแต่งตั้งให้นายชวน เป็นหัวหน้าจีน ซึ่งอยู่ในประเทศไทย ในฐานะของนายชวน ต้นธนะ

และกลุ่มการเมืองสายสมาคมเต๋จิว ได้รับความไว้วางใจมากกว่าสายของนายตันซิวเม้ง หลังจาก ที่นายอึ้งยุกหลง ล้าซ่า สมาชิกคนสำคัญของฝ่ายนี้ถูกฆ่าตาย

การเมืองในประเทศจีนมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวการเมืองของชาวจีนในไทยอย่างมาก รัฐบาลนานกิงที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของญี่ปุ่นก็พยายามแทรกเข้ามาในชุมชนจีน เพื่อล้วง ความลับต่างๆ นายหลี่ฮิ้นสมาชิกฝ่ายรัฐบาลนานกิงได้ลอบอ้างคำสั่งของรัฐบาลจุงกิงว่าให้ตน มาคอยควบคุมนโยบายของหนังสือพิมพ์พิมพ์จีนก๊กมินป้อ ของนายโง้วเพ็กงำ และหนังสือพิมพ์ หลักเมืองของนาย ต. บุญเทียม ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลจุงกิง นายหลี่ฮิ้น ได้หลอกเอา ความลับของรัฐบาลจุงกิงที่ส่งแก่นายโง้วเพ็กงำไปแจ้งให้ฝ่ายญี่ปุ่นหมด เมื่อทางการปิดโรงพิมพ์นี้ แล้ว นายโง้วเพ็กงำรู้ความจริงจึงออกตามจับตัวนายหลี่ฮิ้น แต่นายหลี่ฮิ้น หลบหนีออกนอก ประเทศไปเป็นขุนนางอยู่ในจังหวัดชวเถา ซึ่งอยู่ในความครอบครองของญี่ปุ่น รัฐบาลจุงกิง พยายามควบคุมและประสานการเคลื่อนไหวกับกลุ่มพ่อค้าจีนในไทย โดยการส่งนายเซียวของซิม บุตรชายนายเซียวสุดเล็ง เข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่เป็นกรรมการจีนในต่าง ด้าว และคอยควบคุมการเรียไรเงินส่งไปยังรัฐบาลจุงกิง จัดตั้งสมาคมจีนหนุ่มขึ้น เพื่อรวบรวม สมาคมลับต่างๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีนายลีคี่ย้ง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตงจ้งวนเป็น นายกสมาคม นายเซียวของซิม และนายฟูโคเคิน เป็นรองนายกสมาคม ส่วนในสายการเคลื่อนไหว ของนายตันซิวเม้ง ได้ออกเงินให้นายม่ออิด ซึ่งเคยทำงานอยู่ในหนังสือพิมพ์จีนฮั่วเจียวเก่าไป จัดตั้งหนังสือพิมพ์ชื่อ "จีนในไทย" ขึ้นในคุนหมิงนครหลวงของยูนาน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้กระตุ้นให้ รัฐบาลจุงกิงประกาศสงครามกับไทย และให้ประเทศจีนสร้างฐานทัพอากาศขึ้นในภาคใต้ของ มณฑลยูนาน เพื่อคุกคามประเทศไทย

ในส่วนคำให้การของพ่อค้าต่างจังหวัดหลายคนที่ยังดำรงนามาเป็นพยานโจทย์ กล่าวว่า ในต่างจังหวัดการเมืองของฝ่ายก๊กมินตั๋ง ก็แบ่งออกเป็นสายๆ เช่นเดียวกับกรุงเทพฯ ตามเครือข่าย การค้าของผู้นำแต่ละคน ทางภาคอีสานอยู่ในอิทธิพลของนายอ้อจ้อเหลียง ทางภาคใต้อยู่ใน อิทธิพลของนายเลียวกงไห้ และทางภาคเหนืออยู่ในอิทธิพลของนายตันซิวเม้ง และโง้วเพ็กงำ พ่อค้าที่ถูกจับในข้อหาต่อต้านญี่ปุ่น 2 คน เป็นพ่อค้าจากภาคอีสานอยู่ในก๊กมินตั๋งสายสมาคม เต๋จิว คือ นายอั้งก่าเท้ง และหลานนายอั้งเทียนกิว หรือ นายเทียน อังสนันท์ นายอั้งก่าเท้ง เกิดในประเทศจีน แล้วเดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่ออายุ 21 ปี โดยทำงานเป็นเสมียน และถูกจ้างตามร้านค้าต่างๆ หลายแห่งในจังหวัดนครราชสีมา ต่อมาได้ตั้งร้านของตนเองยี่หอตง อาว เป็นเอเยนต์ขายบุหรี่ยาสุราต่างประเทศ และขายน้ำมันเชื้อเพลิง ต่อมาในปี พ.ศ. 2475

(1932) ได้รับผูกขาดจากรัฐบาลให้ทำการต้มกลั่นสุรา และตั้งร้านจำหน่ายฝิ่นในจังหวัด นครราชสีมา นอกจากนี้ยังได้ขยายกิจการไปยังจังหวัดขอนแก่น จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ นายอึ้งท่าแห่ง ยังตั้งร้านโพลีทวินขึ้นที่ตำบลหน้าวัดสามจีน ในกรุงเทพฯ ชื่อร้านตงเฮงฮวด นายเทียนซึ่งมีฐานะเป็นหลานชายของนายอึ้งท่าแห่ง ช่วยดูแลกิจการต่างๆ แห่งทางภาคอีสาน เมื่อทางราชการสั่งห้ามไม่ให้คนต่างด้าวอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา นายอึ้งท่าแห่งและครอบครัวย้ายมาอยู่ที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ.2476(1933) นายอึ้งท่าแห่งเดินทางไปประเทศจีน เพื่อเปิดสาขาร้านโพลีทวิน ที่จังหวัดซัวเถา สำหรับทำการติดต่อกับร้านโพลีทวินที่กรุงเทพฯ และยังมีร้านสาขาอีกแห่งหนึ่งที่ตำบลมีโอ้ว ซึ่งเป็นบ้านเกิดของนายอึ้งท่าแห่ง ร้านโพลีทวิน ทั้ง 3 ทำการติดต่อกัน คือเมื่อทางกรุงเทพฯ รับฝากเงินส่งไปประเทศจีน ก็นำเงินไปฝากธนาคารส่งเงินไปยังร้านสาขาที่ซัวเถา ร้านที่ซัวเถาส่งเงินต่อไปยังร้านท่าเฮงที่ตำบลมีโอ้ว ร้านที่ตำบลมีโอ้ว ทำการจ่ายเงินแก่ผู้รับเงินอีกทอดหนึ่ง เวลาคนมาฝากเงินมีจุดหมายส่งกำกับไปด้วยเรียกว่า โพลี บางคราวส่งเงินไปพร้อมกับโพลี บางคราวส่งเงินไปก่อน การส่งเงินเป็นไปตามเที่ยวเรือเมลที่ประเทศจีน การส่งเงินจะดูอัตราแลกเปลี่ยนว่าจะมีกำไรหรือไม่ การส่งเงินไปคราวหนึ่งอย่างต่ำ 10,000 เหรียญ อย่างสูง 100,000 เหรียญ ธนาคารที่ติดต่อดังกล่าวคือ ธนาคารหวังหลี ต้นเปงซุน ซีไฮทง

ในสงครามจีนรบกับญี่ปุ่น นายอึ้งท่าแห่งส่งเงินที่ร้านโพลีทวินไปที่กองคลังรัฐบาลจุงกิงหลายครั้ง นายเทียนเองก็เคยส่งรวม 10 ครั้ง ครั้งหนึ่งจ่าย 10,000-20,000 เหรียญ เงินที่ส่งไปยังกองคลังรัฐบาลจุงกิงส่งผ่านธนาคารกวางตุ้ง และธนาคารโอเวอร์ซีไซนิส ธนาคารทั้ง 2 จะส่งเงินไปยังธนาคารจุงกิงอีกทอดหนึ่ง ธนาคารทั้ง 2 ต่อมาได้ถูกรัฐบาลไทยสั่งปิดเนื่องจากการส่งเงินไปช่วยรัฐบาลจุงกิง การส่งเงินของนายอึ้งท่าแห่ง และนายเทียนไปช่วยรัฐบาลจุงกิงบางคราวสูงถึง 200,000 เหรียญ ในปี พ.ศ.2482(1939) มีหลักฐานว่านายอึ้งท่าแห่งส่งเงินถึง 205,000 เหรียญ เพื่อซื้อข้าวสารแจกราษฎรจีนที่อดอยาก

เมื่อมีการจัดตั้งสมาคมแต่จีว นายอึ้งท่าแห่งได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสมาคมด้วย และร่วมตั้งบริษัทเพ่งเถีย เพื่อซื้อข้าวสารส่งไปขายให้แก่ราษฎรจีนที่ยากจนในซัวเถา ด้วยราคาต้นทุน นอกจากนี้ยังร่วมหุ้นในบริษัทฮั่วเซียง ร่วมกับกรรมการสมาคมแต่จีวคนอื่นๆ นายอึ้งท่าแห่งมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของสมาคมแต่จีวสายอีสาน ในปลายปี พ.ศ.2480(1937) เขาและนายเทียน หลานชาย ได้ชักชวนพ่อค้าในจังหวัดนครราชสีมาให้ส่งเงินไปช่วยรัฐบาลจีนรบกับญี่ปุ่น พ่อค้าส่วนมากเข้าร่วมด้วย การเรียโรเงินส่งผ่านธนาคารกวางตุ้ง และร้านโพลีทวิน ของเขา

ที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังเก็บเงินค่าตู้รถไฟจากพ่อค้าจีนที่บันทุกสินค้าไปขายจังหวัดนครราชสีมา อีกอย่างหนึ่ง การเก็บเงินค่าตู้รถไฟคิดตามน้ำหนักคือหาบละ 10 สตางค์ ตู้หนึ่งเป็นเงินราว 16 บาท หัวหน้าผู้ขอตู้รถไฟเป็นผู้เก็บเงินจากเจ้าของสินค้า เพื่อสะดวกแก่การเรียไร ยี่ห้อย่างใดที่ตั้งพ่อค้าในจังหวัดเป็นเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราสินค้าทุกเที่ยวรถ ว่าพ่อค้าคนใดมีสินค้าบันทุกมาบ้าง นอกจากนี้สินค้าในจังหวัดนครราชสีมาจะส่งไปยังจังหวัดอื่นๆ ก็ต้องเสียค่าบันทุกตู้รถไฟเช่นเดียวกัน ข้าวสารเก็บตู้ละ 4 บาท สินค้าพื้นเมืองเก็บตู้ละ 8 บาท ไม่มีพ่อค้าคนใดขัดขืน เงินที่เก็บได้ส่งไปช่วยรัฐบาลจุงกิง เลิกเก็บค่าตู้รถไฟเมื่อปลายปี พ.ศ.2482(1939) เพราะเจ้าหน้าที่กวตขันจับกุม

นายกำแท้ง และนายเทียน ยังเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้า (Boycott) ญี่ปุ่น ห้ามไม่ให้พ่อค้าซื้อขายสินค้าญี่ปุ่น ถ้าใครขัดขืนถูกริบสินค้าหรือถูกปรับเอาเงินส่งไปช่วยรัฐบาลจุงกิง มีการตั้งเจ้าหน้าที่ตรวจตราหนีบหนีสินค้าเช่นเดียวกับวิธีเก็บเงินค่าตู้รถไฟ สินค้าทุกห่อที่ตรวจแล้วไม่พบสินค้าญี่ปุ่นเจ้าหน้าที่จะเขียนด้วยช็อกว่าตรวจแล้ว เจ้าของสินค้าจึงขนเอาสินค้านั้นไปได้ การห้ามซื้อขายสินค้าญี่ปุ่นทำอยู่ประมาณ 8 เดือนก็เลิกไปพร้อมกับเลิกการเก็บเงินค่าตู้รถไฟ

นายอังก่ำแท้งได้ให้การอุปการะโรงเรียนจีนในเมืองนครราชสีมาด้วย โรงเรียนแต่จี๋วชื่อ ท่องบุน ตั้งเมื่อราวปี 2450(1907) พ่อค้าจีนที่อยู่ในเมืองนครราชสีมาต่างช่วยกันบำรุง ก่อนปี พ.ศ.2475(1932) โรงเรียนแห่งนี้ถูกปิด นายชิต บุญเจิม ผู้จัดการได้วิ่งเต้นจนเปิดได้ในที่สุด นายอังก่ำแท้งได้รับการติดต่อให้เป็นกรรมการ และได้คิดหาเงินบำรุงโรงเรียน โดยเก็บเงินค่าตู้รถไฟที่พ่อค้าบันทุกสินค้าไปขาย เงินค่าบำรุงโรงเรียนนี้เก็บจนกระทั่งทางราชการสั่งปิดโรงเรียน

นายเลี้ยววงไฟ้ว เป็นพ่อค้าสำคัญที่มีบทบาทการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น ในกรุงเทพฯ และควบคุมการเคลื่อนไหวของก๊กมินตั๋งสายภาคใต้ ร่วมกับน้องชายคือนายเลี้ยวฮินไฟ้ว ตระกูลเสรษฐฐภักดี เป็นตระกูลที่มีชื่อเสียง และเป็นผู้นำของชุมชนจีนทั้งภาคใต้และในสวนกลางที่กรุงเทพฯ นายเลี้ยววงไฟ้ว เป็นบุตรของนายเลี้ยวเซียงสุน จินอพยพจากอำเภอเทิงไ้จังหวัดแต่จี๋ว ผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ประกอบการค้าที่จังหวัดนครศรีธรรมราช รับทำภาษีอากรในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และหัวเมืองชายทะเลอีกหลายแห่ง รวมทั้งยังรับทำภาษีรังนกในภาคใต้ด้วย จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาประตินันท์ภูมिरัตน” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากช่วยงานต่างๆ แก่ราชสำนักและงานการกุศลในประเทศไทยแล้ว พระยาประตินันท์ภูมिरัตน ผู้นี้ยังช่วยกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนจีน และ

ประเทศจีนแผ่นดินเกิดด้วย โดยได้รับตำแหน่งเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีน (เซี่ยงหวย) ได้รับ
 ตราสภาพาชาตจีน ตราเกี้ยวเจียงจากรัฐบาลกรุงปักกิ่ง ทั้งได้เป็นกรรมการคลังกรุงปักกิ่งด้วย
⁴⁸ จึงนับว่าเป็นผู้นำชุมชนจีนที่ได้รับการยกย่องสูงสุดผู้หนึ่ง

นายเลียววงโพ้ว เกิดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2435(1892) มารดาเป็นชาว
 พื้นเมือง นายเลียววงโพ้วเมื่อเยาว์วัยได้เดินทางไปศึกษายังประเทศจีน และได้กลับมาประเทศ
 ไทยเพื่อสืบทอดการค้าของบิดา ซึ่งการค้าโดยมากจะอยู่ทางภาคใต้ของไทย เช่น โรงสี โรงเลื่อย
 จักร โรงน้ำแข็ง และได้รับสัมปทานทำรังนกตามเกาะต่างๆ ทางใต้ของไทย เมื่อรับสืบทอดงาน
 จากบิดาก็ได้ก่อตั้งโรงไฟฟ้าขึ้นที่อำเภอหาดใหญ่ โรงไฟฟ้านครศรีธรรมราช โรงไฟฟ้าชุมพร และ
 โรงไฟฟ้าที่บ้านดอน นอกจากนี้จะตั้งโรงไฟฟ้าตามที่ต่างๆ แล้ว ก็ยังตั้งโรงน้ำแข็งควบคู่ไปกับโรงไฟ
 ฟ้าด้วย หลังจากนั้นก็ได้ขยายกิจการเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้ก่อตั้งธนาคารเลียววงเฮง บริษัทยงอัน
 ประกันภัย โรงสีไผ่ยงเซ่งหลี โรงสีไผ่ยงเฮงจัน บริษัทเดินเรือยงเฮง และได้ตั้งร้านยงเฮงตั้งที่
 ยี่งองก การค้าใหญ่โตรุ่งเรืองมาก ในระยะนั้นนายเลียววงโพ้ว ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนเศรษฐ
 ภักดี” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว⁴⁹ บริษัทค้าข้าวที่ถนนอนุวงศ์ 2 ร้านคือ
 ร้านยงเฮง และยงเซ่งเฮง กิจการร้านค้าข้าวของเขามีเครือข่ายอยู่ในภาคอีสาน ความเป็นเศรษฐี
 ใหญ่ในกรุงเทพฯ และในภาคใต้ ทำให้เขาได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียน ชินหมิน ในกรุงเทพฯ
 และโรงเรียนศิंहม ที่ตลาดบ้านดอนในปี พ.ศ.2477(1934) และต่อมาในปี พ.ศ.2479(1936) เขา
 ได้เปิดโรงเรียนจีนแห่งใหม่ชื่อ เก้าเอ็ง ในตลาดบ้านดอน โรงเรียนจีนทั้งในกรุงเทพฯ และในบ้าน
 ดอนได้ถูกใช้เป็นที่พักประชุมหาเงินสนับสนุนรัฐบาลเจียงไคเช็ค และต่อต้านญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2479
 (1936) นายเลียววงโพ้ว เป็นผู้นำการเคลื่อนไหวทางการเมือง เขาได้เก็บเงินจากการฝากขายข้าว
 ของพ่อค้าต่างจังหวัด กระสอบละ 4 สตางค์ เพิ่มขึ้นจากปกติราคากระสอบละ 2 สตางค์ เงิน
 จำนวนพวกนี้ถูกส่งไปช่วยรัฐบาลจุงกิง เงินที่บรรดาผู้นำของสมาคมแต่จิ๋วรวบรวมได้ และส่งไป

⁴⁸ ประวัติพระยาประดิมันท์ภูมิมิตรณ์ (เซียงสู่น เศรษฐภักดี) “อนุสรณ์ในงานบำเพ็ญกุศล
 เมื่อเจ้าพระยาประดิมันท์ภูมิมิตรณ์ (เซียงสู่น เศรษฐภักดี) ถึงแก่กรรม ณ วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ.
 2468 หน้า ก-ข

⁴⁹ พรรณี บัวเล็ก. วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475-2516. หน้า
 145.

ช่วยรัฐบาลจูงเงินสูงถึงเดือนละ 400,000 บาท ต่อเดือน⁵⁰ นายเลียววงไ้้ว ถูกจับและถูกคุมขังอยู่ที่คุกบางขวาง เมื่อกองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนทัพเข้ามาสู่ประเทศไทย และได้รับอิสรภาพเมื่อสงครามสิ้นสุด

นายตั้งเกงชวอน หรือชวอน ตันธนะ เป็นผู้นำของสมาคมแต้จิ๋ว ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองชาตินิยม ต่อต้านญี่ปุ่น เขาเป็นบุตรของพ่อค้าใหญ่ นายตั้งเล่งซือ หรือตั้งเล่งซือ คอมปราโดร์ ธนาคารสยามกัมมาจล และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสโมสรพาณิชย์จีน (เชียงใหม่) โดยได้รับตำแหน่งเป็นกรรมการในสมาคมแห่งนี้หลายครั้ง ทั้งนายตั้งเล่งซือ และนายชวอน เป็นสมาชิกในสโมสรจีน (ตงฮั่วห่วยก๊วน) อยู่ในฝ่ายของนายเซียวฮุดเล็ง สิบญูเรือ่ง สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมืองพรรคก๊กมินตั๋งในประเทศจีน บุตรชายของนายเซียวฮุดเล็ง คือ นายเซียวชองซิม ก็มีความสนิทสนมกับนายชวอน ตันธนะ เมื่อยังเล็กบิดาได้ส่งเขาไปศึกษาวิชาต่างๆ ในประเทศจีนเขาเป็นผู้ที่มีความรู้ทางการค้าและใช้ภาษาทั้งจีน ไทยและอังกฤษ ได้ดี หลังจากจบการศึกษาแล้ว จึงได้กลับเข้ามาช่วยการค้าของบิดาในประเทศไทย นายตั้งเกงชวอน เป็นพ่อค้าที่เคลื่อนไหวอยู่ในฝ่ายของนายเซียวฮุดเล็ง และเป็นสืบทอดการเมืองในสายนี้ เขาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งสมาคมแต้จิ๋ว และได้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมทั้งสมัยที่ 1 และ 2 มีกิจการค้าหลายแห่งได้แก่ โรงภาพยนตร์ เทียนกัวเทียน โรงเหล้าไท่หยู ไท่ฮองหยู ไท่เซ่งเฮง ฮงไท่หยู โรงรับจำนำไท่กวงเฮง เทียนกัวเทียนโพยก๊วน ร้านขายทองเทียนกัวเทียน โรงสีไท่กวงฮอง ไท่กวงฮองโรงน้ำตาล บริษัทไต้ตี้ บริษัทประกันภัย การค้ามีทั้งสาขาที่ชัวเถาและฮ่องกง⁵¹

นายเหี้ยกวงเอี่ยม เป็นผู้นำอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น เขาถือกำเนิดในครอบครัวชาวนาที่ยากจน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2422(1879) ในหมู่บ้านหน้าโปยจิ๋ว อำเภอเทิงไ้้ ในมณฑลกวางตุ้ง เมื่ออายุได้ 17 ปี ได้เดินทางลงใต้ไปทำมาหากินในกัมพูชา จนเมื่ออายุ 23 ปี จึงเดินทางมาประเทศไทย เมื่อมาถึงประเทศไทย เขาเริ่มต้นด้วยการทำงานเป็นกุลี และสะสมเงินทำธุรกิจเล็กๆ เขาเรือ่สินค้า 2 ลำ มาทำการรับส่งสินค้า ต่อมาได้ร่วมหุ้นกับเพื่อนคนอื่นอีก 5 คน จัดตั้งบริษัท “หลักสูง” บริษัทนี้ต่อมาเปลี่ยนเป็น “หลักสูงเฮง” ที่นายเหี้ย กวงเอี่ยมดำเนินธุรกิจแต่เพียงผู้เดียว และเปลี่ยนชื่อมาเป็น “กวงเฮงหลี” กิจการรับขน

⁵⁰ หจช. ร7-ร8 3/105 (ปีก 4) คำพิพากษาศาลทหารกรุงเทพฯ กบฏภายในและภายนอกพระราชอาณาจักร

⁵¹ พรรณี บัวเล็ก เรื่องเดียวกัน หน้า 144

ส่งสินค้าของเขาประสบความสำเร็จมาก มีเรือขนส่งและเรือกลไฟทั้งหมดถึง 50 ลำ เขายังทำธุรกิจค้าข้าว โดยมีโรงสีไฟทั้งหมด 2 โรงคือ กวงเฮงไถ่ และกวงสูงไถ่ นอกจากนี้ยังทำธุรกิจค้าครั้ง และในปี พ.ศ.2470(1927) ยังทำธุรกิจต้มกลั่นสุราในกัมพูชา และผลิตน้ำมันเครื่องในเวียดนามด้วย⁵²

ในปี พ.ศ.2479 (1936) ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกสโมสรพาณิชย์จีน และในปี พ.ศ.2480 (1937) ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ในปี พ.ศ.2481 (1938) ได้รับแต่งตั้งเป็นเหรียญกษาปณ์แต่จิว การรับตำแหน่งสำคัญๆ ในองค์กรชาวจีนทำให้นายเหี้ยกวงเอี่ยม เป็นผู้นำที่มีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น เขาเดินทางไปประเทศจีนหลายครั้ง เพื่อติดต่อกับและรายงานการเคลื่อนไหวต่างๆ เช่นเดียวกับผู้นำคนอื่นๆ เขาเป็นผู้นำคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องให้พ่อค้าจีนในไทยส่งเงินช่วยเหลือรัฐบาลจุงกิง และประชาชนจีน นอกจากนั้นยังให้นักธุรกิจชาวไทยย้ายเงินเข้าไปลงทุนในทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เพื่อพัฒนาให้เป็นแนวหลังที่มีความพร้อม สามารถใช้เป็นฐานที่มั่นคงในการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น⁵³ เขาเป็นตัวอย่างของพ่อค้าชาวจีนที่อุทิศทั้งชีวิต และทรัพย์สินเพื่อชาติจีน และชุมชนจีน ชีวิตของเขาเป็นตัวอย่างของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพอย่างเสียสละหมอบใบ สร้างตัวจากการเป็นกุลี ด้วยเหตุนี้รับแต่งตั้งเป็นนายกสโมสรพาณิชย์จีน เพราะเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวจีนทั่วไป

ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482(1939) เวลาประมาณ 4 ทุ่ม เหี้ยกวงเอี่ยมถูกยิงตายที่หน้าโรงจิวฮังจิว บนถนนเยาวราช สาเหตุที่ถูกยิงก็เนื่องจากการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น และการจัดตั้งสมาคมลับของพ่อค้าในสมาคมแต่จิวเพื่อใช้กำจัดพ่อค้าจีนที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น สมาคมลับหัวคัง (Hua Kang) หรือ เซคังได้สังหารนายตั้งหงี้ เจ้าของธนาคารตันเปงซุน ในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2482 (1939) ในข้อหาที่ติดต่อกับขายกับญี่ปุ่น บุตรชายของนายตั้งหงี้ ต้องการแก้แค้นจึงได้จ้างมือปืนคือ นายเฮ้งปิงมายิงนายเหี้ยกวงเอี่ยม ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญใน

⁵² พรณี บัวเล็ก จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นพัฒนาการทุนนิยมไทย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1-2 (พ.ศ.2457 - 2488) กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) 2540 หน้า 58.

⁵³ เรื่องเดียวกัน หน้า 59-60

สมาคมลับนี้⁵⁴ การตายของนายเหี้ยมกวงเฉียนนับว่าเป็นความขัดแย้งสำคัญในชุมชนจีน อันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวรักชาติจีนและต่อต้านญี่ปุ่น

ความรู้สึกผูกพันและรักแผ่นดินเกิดมีอยู่ในชาวจีนอพยพทุกคน ความรู้สึกนี้ถูกกระตุ้นให้มีความเข้มแข็งเมื่อการเมืองกลุ่มต่างๆ ในประเทศจีนมองเห็นความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเล และส่งคนเข้ามาเคลื่อนไหวเพื่อหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากชาวจีนกลุ่มนี้ กลุ่มการเมืองจีนที่เข้ามาเคลื่อนไหว รุมจีนในไทยนับตั้งแต่ราชสำนักชิง ก็กมินตั่ง ที่นำโดย ดร.ซุนยัตเซน ฮูฮันหมิง และเจียงไคเช็ค ได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้พ่อค้าจีนในไทยทุ่มเททั้งกำลังกายและทรัพย์ สร้างขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อบ้านเกิดและประเทศจีน

2. ความคิดชาตินิยมในการดำเนินธุรกิจของนายทุนไทยเชื้อสายจีน

ความคิดชาตินิยมที่เกิดในหมู่พ่อค้าจีนในระยะนี้ ได้มีส่วนทำให้พ่อค้าจีนดำเนินธุรกิจแบบชาตินิยม พยายามเสริมความแข็งแกร่งในธุรกิจให้แก่ชาวจีนด้วยตนเอง มีความคิดที่จะแข่งขันและไม่ยอมแพ้ชาติมหาอำนาจทั้งหลาย ธุรกิจ 2 ประเภทที่แสดงออกถึงความเป็นชาตินิยมของพ่อค้าจีนในยุคนี้ได้เป็นอย่างดีคือ โรงงานไม้ขีดไฟ และการค้าข้าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กรณีการต่อสู้ของบริษัทไม้ขีดไฟมินเซ็กกับบริษัทไม้ขีดไฟตะวันตก

ไม้ขีดไฟเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้เรื่องชาตินิยมของชาวจีน เช่นเดียวกับผ้า ธนาคาร ประกันภัยและยาจีน จีนได้จัดตั้งโรงงานไม้ขีดไฟเพื่อผลิตไม้ขีดใช้เอง และส่งไปจำหน่ายแก่ชาวจีนโพ้นทะเล ในปี พ.ศ.2458 (1915) เมื่อมีการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น การเคลื่อนไหวเพื่อให้ชาวจีนโพ้นทะเลใช้ไม้ขีดไฟของจีนเองแทนการใช้ไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นก็เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง สินค้าญี่ปุ่นมักจะถูกแปลงสัญชาติเป็นสินค้าจีนเมื่อมาถึงฮ่องกง เพื่อตบตาชาวจีนไม่ให้ปฏิเสธการซื้อ ในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ.2458 (1915) หนังสือฮั่วเซียมซิมไป ได้เตือนชาวจีนให้ระวังไม้ขีดไฟปลอม เพราะมีเรือเมล์มาจากฮ่องกงเข้ามากรุงเทพฯ บรรทุกไม้ขีดไฟมาจำนวนมาก หนังสือพิมพ์ฉบับนี้กล่าวว่าไม้ขีดไฟที่บรรทุกมาคราวนี้เป็นของที่ทำในประเทศจีนบ้าง และปลอมมาจากประเทศอื่นบ้าง ไม้ขีดไฟยี่ห้อฮุ่ยอันกับจิดเกียง เป็นของที่ทำในประเทศจีนแท้ ส่วนยี่ห้อกิดเซียงของเมือง

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 61.

กวางตุ้ง มีข้อสงสัยว่าเป็นของปลอม เพราะในขณะนั้นเมืองกวางตุ้งเกิดอุทกภัยและโรงงานไม้ขีดไฟที่ห่อเกิดเชียงมีทุนน้อย ผลิตได้เดือนละ 30-40 หนีบเท่านั้น ไม่สามารถส่งมากรุงเทพฯ ถึงร้อยหนีบเศษได้ หนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมซิมไป เตือนให้ชาวจีนระวังให้มากในการซื้อไม้ขีดไฟยี่ห้อนี้ใช้⁵⁵ ในวันที่ 3 สิงหาคม เดือนเดียวกันนี้ เจ้าพระยายมราชได้กล่าวว่า หลวงจีนขายไม้ขีดไฟญี่ปุ่นที่สะพานดำรงสถิตย์ก็ถูกทำร้าย⁵⁶

กระแสความคิดชาตินิยมของชาวจีนที่เคลื่อนไหวผ่านไม้ขีดไฟ ยังคงสืบเนื่องมาจนมีความพยายามจัดตั้งโรงงานไม้ขีดไฟของชาวจีนในกรุงเทพฯ กรณีโรงงานไม้ขีดไฟมินแซ เป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาความพยายามต่อสู้ของนายทุนจีนกับทุนตะวันตก และความคิดของสังคมไทยที่มองทุนกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี ในปี พ.ศ.2472 (1929) เกิดความขัดแย้งระหว่างบริษัทไม้ขีดไฟ 2 บริษัทขึ้นในประเทศไทย คือ บริษัทไม้ขีดไฟมินแซจำกัด ซึ่งเป็นโรงงานที่ตั้งขึ้นโดยชาวจีนในประเทศไทย ที่สะพานเหลือง กรุงเทพฯ กับ บริษัทไม้ขีดไฟสวีเดน จำกัด เป็นบริษัทฝรั่งที่ตั้งโรงงานทำไม้ขีดไฟที่กรุงสต็อกโฮล์ม นครหลวงสวีเดน บริษัทนี้นำไม้ขีดไฟมาจำหน่ายในประเทศไทยโดยให้บริษัทบอร์เนียวเป็นตัวแทนจำหน่าย

แต่เดิมประเทศไทยไม่มีโรงงานไม้ขีดไฟเป็นลำเป็นสัน ชาวไทยใช้ไม้ขีดไฟจากต่างประเทศ 3 ชาติ คือ 1.สวีเดน 2.ญี่ปุ่น และ 3.จีน ในบรรดาไม้ขีดไฟจาก 3 ชาติ ไม้ขีดไฟของสวีเดนเป็นที่นิยมมากกว่าชาติอื่นๆ เพราะทำด้วยเนื้อไม้และวัตถุเครื่องยาอย่างดีกว่าบริษัทอื่นๆ บริษัทที่ทำไม้ขีดไฟสวีเดนส่งมาขายนี้ คือ บริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนจำกัด (Swedish Match Co.Ltd) ซึ่งตั้งโรงงานอยู่ที่กรุงสต็อกโฮล์ม และบริษัทยังได้รับเหมาผูกขาดจำหน่ายไม้ขีดแต่ผู้เดียวในประเทศเยอรมัน ในครั้งนั้นราคาจำหน่ายหนีบละ 70 บาท หนีบ 1 มี 60 โหลห่อๆ 1 มี 10 กลักรูป 1 หนีบมี 7200 กลักรูป 1 ตราที่ขายเป็นตราพระอาทิตย์ กลักรูปสีเหลือง มีห้างบอร์เนียวจำกัดแห่งกรุงสยามเป็นเอเยนต์ผูกขาดแต่ผู้เดียวในกรุงสยาม

ในราวปี พ.ศ. 2471(1928) เป็นปีที่ชาวจีนต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น และมีการนำเข้าไม้ขีดไฟจากยุโรปและจีนมาก ในปีนี้บริษัทไม้ขีดไฟของพ่อค้าคนจีนและไทยก่อตั้งขึ้น 2 บริษัทคือ บริษัทมินแซจำกัด และบริษัทตั้งอา บริษัทมินแซตั้งอยู่ที่สะพานเหลือง หัวลำโพง ส่วนบริษัทตั้งอา ตั้ง

⁵⁵ หจข. ร6 น 4.7/46 รายงานพระธรรมนูญ ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ.2458

⁵⁶ หจข. ร6 น.20.12/22 เรื่องเงินบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น

อยู่ที่สะพานยมราช บริษัทมินเซ เป็นบริษัทที่มีขนาดใหญ่กว่า มีทุนจดทะเบียน 200,000 บาท แบ่งเป็น 4000 หุ้น ๆ ละ 50 บาท บริษัทได้เรียกทุน 2 ครั้งเป็นเงิน 100,000 บาท จากผู้ถือหุ้น คณะกรรมการของบริษัทมีดังนี้

1. นายชุนสะเฮง	ประธานกรรมการ
2. นายซีเซ่งจือ	กรรมการ
3. นายเฮ่งยู่ยงัก	กรรมการ
4. นายเฮ่งอู่ยิม	กรรมการ
5. หลวงนรเศรษฐนิธ	กรรมการ
6. นายคุณเฮงฮวด	กรรมการ
7. นายอั้งเต็กซึ้ง	กรรมการ
8. นายเซ็งหลิม	กรรมการ
9. นายเฮ่งฮ่องเซียง	กรรมการ
10. นายเตียวบุนตึด	เหรัญญิก

โรงงานแห่งนี้แบ่งงานเป็นแผนกดังนี้

1. แผนกเลื่อยตัดไม้มะยมป่า และไม้มะกอก ออกเป็นท่อนๆ
2. แผนกเข้าเครื่องหันเป็นอันไม้ขีด
3. แผนกฝานเป็นกลักไม้ขีด
4. แผนกทำกลัก
5. แผนกทำก้านไม้ขีด
6. แผนกทำยาฟอสฟอรัส
7. แผนกปิดฉลากกลัก
8. แผนกจิ้มหัวไม้ขีด
9. แผนกบรรจุกลัก
10. แผนกบรรจุห่อ
11. แผนกบรรจุหีบ
12. แผนกจ่ายกลักและฉลากให้ไปปิดตามบ้านทั่วไป

แผนกทำยาฟอสฟอรัส เป็นแผนกที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ เพราะต้องผสมเครื่องยาฟอสฟอรัสกับธาตุอื่นๆ เป็นหัวและข้างไม้ขีดไฟ แผนกนี้มีห้องเล็กต่างหากเป็นพิเศษ ซึ่งระวังรักษาเต็มที่เพราะมีอันตรายจากการระเบิดง่าย เครื่องยาสำคัญๆ ของบริษัทจะต้องเก็บไว้ที่ห้องใต้ดินเสมอ โรงงานว่าจ้างกรรมกรทำงานในโรงงานถึง 800 คน นอกจากนี้ยังมีกรรมกรที่รับกล่องและต่อน้ำกล่องไม้ขีดไฟไปปิดที่บ้านอีก รวมแล้วประมาณ 4000 - 5000 คน เมื่อโรงงานแห่งนี้เปิดดำเนิน หนังสือพิมพ์ได้กล่าวถึงโรงงานแห่งนี้ว่าเป็นแหล่งอุตสาหกรรมใหญ่แห่งหนึ่งของกรุงสยาม เพราะใช้คนงานตั้ง 4000 คน พร้อมด้วยเครื่องจักรกลานาสาธาณูปโภคอย่างที่มีในโรงงานมินเชนนั้น เป็นเครื่องพิสูจน์ในตัวว่าโรงงานนี้ถ้าไม่ใหญ่ที่สุดในกรุงสยาม ก็คงไม่มีที่ใดใหญ่กว่า ด้วยมีโรงงานชนิดนี้อยู่แห่งเดียว ทั้งฝั่งมีเป็นครั้งแรก

วันหนึ่งๆ บริษัทมินเชน สามารถผลิตไม้ขีดไฟจำหน่ายได้ระหว่าง 35-40 ทีบ ๆ หนึ่งมี 60 หล่อ และท่อนหนึ่งมี 10 กลัก เท่ากับของนอก คิดเป็นจำนวนไม้ขีดไฟทำได้วันหนึ่งๆ ราว 280,000 กลัก จำหน่ายทีบละ 50 บาท ถูกกว่าของสวีเดน เพียงทีบละ 20 บาท ส่วนไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นส่งเข้ามาขายทีบละ 53, 58, 65 บาท ตามชนิดเลขและดี ไม้ขีดไฟจากจีน ขายทีบละ 48, 49 บาท ไม้ขีดไฟของนอกทั้ง 3 ชนิด ต้องเสียภาษีขาเข้า ทีบละ 21 บาท 60 สตางค์ ส่วนไม้ขีดไฟของมินเชนไม่เสียภาษีเพราะเป็นสินค้าพื้นเมือง มีเพียงสิ่งที่จิ้มหัวกับข้างไม้ขีดไฟเท่านั้นที่ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ

ความสำเร็จในการจัดตั้งบริษัทไม้ขีดไฟของมินเชน ทำให้ไม้ขีดไฟของสวีเดนลดราคาจากท่อนละ 70 บาท ลงตามลำดับเป็นท่อนละ 65, 60 บาท และในที่สุดไม้ขีดไฟตราพระอาทิตย์ลดเหลือราคาเพียงทีบละ 29 บาท ราคานี้ยังสามารถลดลงไปได้ถึงราคาเพียงทีบละ 16 บาท การลดราคาอย่างน่าหันของไม้ขีดไฟสวีเดนนี้ทำให้ไม้ขีดไฟมินเชนต้องลดราคาจากทีบละ 50 บาท เหลือทีบละ 39 บาท และเหลือ 36 บาท ต่อมาซึ่งก็ยังมีราคาแพงกว่าไม้ขีดไฟสวีเดน การแข่งขันกันลดราคาสินค้าไม้ขีดไฟทำให้บริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนเองก็ขาดทุนไปมิใช่น้อย บริษัทจึงคิดตั้งโรงงานผลิตไม้ขีดไฟในกรุงเทพฯ โดยเริ่มแรกได้เข้าเจรจาขอซื้อโรงงานของบริษัทมินเชน คู่แข่งขันเป็นจำนวนเงิน 250,000 บาท ต่อมาลดลงเหลือ 200,000 บาท แต่บริษัทปฏิเสธ แม้ว่าจะได้กำไรถึง 100,000 บาท เนื่องจากเห็นว่าโรงงานแห่งนี้เป็นโรงงานไม้ขีดไฟแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในประเทศไทย มีกรรมกรทั้งที่ทำงานในโรงงาน และรับกล่องและตราไม้ขีดไฟไปปิดที่บ้านอีก รวมประมาณ 5,000 คน ถ้าบริษัท (สวีเดน) ซื้อกิจการและล้มเลิกไปก็จะมีโรงงานไม้ขีดไฟในประเทศไทยอีก บริษัทสวีเดนก็จะขึ้นราคาตามความพอใจ ประมาณ 4 เดือน บริษัทก็จะได้เงิน

ถ้าใครคุมกับที่ซื้อโรงงานไม้ขีดไฟมินแซไป และต่อไปก็จะมีใครคิดตั้งโรงงานไม้ขีดไฟในประเทศไทยอีก และตั้งแต่บริษัทมินแซได้แข่งขันกันลดราคาไม้ขีดไฟกับบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดน ปรากฏว่าเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2472(1929) บริษัทมินแซได้ขาดทุนไปแล้ว 20,000 บาท แต่ถึงกระนั้นบริษัทก็ยังคิดว่าบริษัทจะสามารถต่อสู้กับบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนได้ เนื่องจากไม่ต้องเสียภาษี ทางผู้บริหารบริษัทได้เรียกเงินทุนจากผู้ถือหุ้นอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าพวกผู้ถือหุ้นบางคนไม่ยอมออกเงินทุน และนำหุ้นของตนออกขายให้ผู้อื่น เพราะกลัวว่าบริษัทมินแซไม่สามารถแข่งขันได้ ขณะที่บรรดานักลงทุนของบริษัทกำลังรวมเร บริษัทสวีเดนจึงถือโอกาสมาติดต่อซื้อกิจการของบริษัทมินแซอีกครั้งหนึ่ง โดยลดราคาลงมาเหลือเพียง 130,000 บาท

นายเฮงฮ่องเซียง ผู้จัดการบริษัทไม้ขีดไฟมินแซ ได้กล่าวถึงการแข่งขันในสงครามการค้าครั้งนี้ว่า “ข้าพเจ้าขอแข่งขันการทำไม้ขีดจำหน่ายตั้งนั้นจนยับตา” นายเฮงฮ่องเซียง เชื่อว่าเขาจะสามารถเรียกทุนจากผู้ถือหุ้นอีกครั้งได้สำเร็จ และถึงแม้บริษัทจะขาดทุนไปแล้วถึง 20,000 บาท และก็เชื่อว่าบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนจะไม่สามารถขายขาดทุนเช่นนี้ไปอีกนานเช่นกันเพราะผิดหลักการค้า เวลานี้ราคาขายส่งของไม้ขีดไฟเหลือเพียงห่อละ 5 สตางค์ครึ่งแล้ว ในทุกๆ เดือนโรงงานจะต้องจ่ายเฉพาะค่าจ้างกรรมกรราว 10,000 บาท เสมอไป ไม่คิดรวมค่าเครื่องยาหัวไม้และค่าไม้ทำก้านไม้ขีด⁵⁷ เมื่อมีแนวโน้มว่าไม่สามารถเรียกหุ้นได้สำเร็จ บริษัทจึงได้หาทางออกโดยการถวายฎีกาให้กับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรับซื้อหุ้นไว้บ้าง เพื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทจะได้มีความเชื่อถือว่าจะสู้กิจการของบริษัทฝรั่งได้⁵⁸ ในครั้งแรกเมื่อรัชกาลที่ 7 ได้ทราบปัญหาของบริษัทมินแซ ก็ตั้งใจว่าจะช่วยเหลือโดยได้มีลายพระราชหัตถ์ไปถึงเสนาบดีสภาว่า⁵⁹

“สอบถามไปก่อนว่าเขรที่จะต้องซื้อจะมีจำนวนเท่าไร และบอกว่าจะพิจารณาในเรื่องนี้ต่อไป และตั้งใจจะอุดหนุนมากที่สุด

เรื่องนี้ น่าอุดหนุน และอาจเป็นเรื่องชุลกชลักอยู่ รัฐบาลจะช่วยเหลือไม่ได้เพียงไร ควรปรึกษาในเสนาบดีสภา ให้นำเสนอครวหน้า”

⁵⁷ หจข. ร 7 ม.26.5/289 บริษัทฝรั่งจะซื้อโรงทำไม้ขีดไฟ

⁵⁸ หจข. รจ รล.20/112 ฎีกากรรมกรบริษัทมินแซจำกัด (พ.ศ.2472-2473)

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องนี้ว่า เกิดมีสงครามอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศสยามเป็นครั้งแรก แม้ครั้งนี้จะเป็นการขอพระมหากรุณาส่วนพระองค์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระคลังข้างที่ก็ดี ก็ยังต้องนับว่ารัฐบาลสยามควรสนใจในเรื่องนี้ เพราะสงครามอุตสาหกรรมชนิดนี้อาจมีขึ้นอีกภายหน้า เช่นเรื่องน้ำตาลเป็นต้น เพราะฉะนั้นน่าจะคำนึงว่าต่อไปควรอุดหนุนอุตสาหกรรม หรืออุดหนุนแต่เฉพาะการเพาะปลูกอย่างเดียว การช่วยเหลือบริษัทมินแซ ในต่อสู้กับบริษัทไม้ขีดไฟของสวีเดนไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากบริษัทนี้เป็นบริษัทผูกขาดค้าไม้ขีดไฟทั่วโลก แม้แต่ในประเทศญี่ปุ่นเอง บริษัทนี้ยังเข้าไปอยู่เบื้องหลังการผลิตไม้ขีดไฟ ของญี่ปุ่นหลายบริษัท⁶⁰

สมเด็จพระยามหาราชฯ ได้กราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงการพิจารณาจะช่วยเหลือบริษัทมินแซว่า บริษัทมินแซนี้จะนับว่าเป็นอุตสาหกรรมแห่งชาติ (National Industry) ไม่ได้ เพราะพวกกรรมการเป็นชาติจีน ทุนก็เป็นของพวกจีน คนทำงานก็เป็นพวกจีนโดยมาก ดังนั้นจึงไม่เหมาะที่พระคลังข้างที่จะซื้อหุ้นของบริษัทนี้ ถ้าจะทรงพระกรุณาช่วยบริษัทมินแซ มี 2 ทาง คือ 1. ช่วยพุดจาทำความตกลงกับบริษัท Borneo ผู้แทน Swedish Match Trust ให้อยอมซื้อบริษัทมินแซ ในราคาเดิม 200,000 บาท หรือ 2. อุดหนุนบริษัทมินแซ โดยซื้อหุ้น ในที่สุดรัชกาลที่ 7 มีพระราชดำรัสให้ราชเลขาธิการตอบฎีกาบริษัทมินแซ ว่าไม่โปรดเกล้าฯ ซื้อหุ้น เพราะไม่มีทางที่จะต่อสู้กับบริษัทฝรั่งอันใหญ่นั้นได้เลย แต่จะทรงพระกรุณาช่วยให้บริษัทมินแซได้รับราคาขายเต็มที่คือ 200,000 บาท⁶¹

สถานการณ์ทางการเงินบริษัทมินแซมีปัญหามากในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2472 (1929) ถึงแม้ว่าบริษัทมินแซจะทำไม้ขีดจำหน่ายมากเกือบทุกเดือน แต่ราคาจำหน่ายกลับได้น้อยลงทุกเดือนเหมือนกัน เพราะบริษัทสวีเดน จำหน่ายลดราคาบริษัทจึงต้องแข่งขันด้วยการลดราคาด้วย ในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2472 (1929) บริษัทได้ขาดทุนไปแล้ว 49,491.55 บาท นอกจากนี้หุ้นส่วนบางคนยังคิดที่จะนำหุ้นไปขายให้กับบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนอีก ในการแข่งขันระหว่างไม้ขีดไฟมินแซ และไม้ขีดไฟสวีเดนนี้ หนังสือพิมพ์บางกอกการเมืองฉบับวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472 (1929) ได้แสดงความเห็นในเรื่องนี้ไว้ดังนี้⁶²

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน

⁶¹ เรื่องเดียวกัน

⁶² เรื่องเดียวกัน

“บริษัทนี้แม้จะได้ให้ชื้อยี่ห้อเป็นภาษาจีน และคณะกรรมการส่วนมากเป็นคนจีน แต่ก็บริษัทที่ตั้งขึ้นในเมืองไทย คณะกรรมการล้วนแต่เป็นบุคคลในบังคับสยาม ทั้งผู้ถือหุ้นส่วนของบริษัทก็เป็นผู้มีสัญชาติเป็นไทยมากกว่าครึ่งจำนวน ยิ่งไปกว่านั้น โรงงานของบริษัทนี้เป็นแห่งกลางสำหรับพลเมืองไทย ได้มีช่องทางทำมาหากินและหาลำไย แม้เพียงเพิ่งเริ่มงานก็ยังได้ใช้กรรมกรถึง 4,000 คนเศษ กับสินค้าของบริษัทคือไม้ขีดไฟก็ยังได้ออกจำหน่ายในเมืองไทย... .. ถ้าจะนิ่งดูตายเสียปล่อยให้แข่งขันกับสินค้าของต่างประเทศ โดยลำพังก็น่าจะต้องประสบความลำบากถึงเล็ดล้ม ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายนักหนา เพราะอีกสักเมื่อใดจึงมีบุคคลพร้อมใจกันตั้งบริษัทประกอบงานสินค้าประเภทนี้ขึ้นอีกได้ ด้วยเหตุประการฉะนี้ จึงถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลเราจะช่วยเหลือค่าจูน และนอกจากจะเพิ่มภาษีขาเข้าขึ้นอีกแล้ว ก็น่าพิจารณาในปัญหาที่ว่าควรจะควรออกเงินสับไซด์ ช่วยโดยมีข้อไขและกำหนดปีด้วยหรือไม่ ถ้ารัฐบาลไม่มีความปรารถนาจะให้พลเมืองถูกปิดประตูการค้าเลือดเนื้อ และกินน้ำใต้ศอกของเขาอยู่เสมอไปแล้ว งานอุตสาหกรรมของบริษัท มินแซนี้ เราขอวิงวอนให้กรุณาดำริช่วยประคับประคองไว้ด้วย”

หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง เห็นว่าบริษัทมินแซเป็นบริษัทของคนไทย ควรที่รัฐบาลจะช่วยเหลือ ซึ่งเป็นผลดีกับเศรษฐกิจของชาติ และช่วยให้พลเมืองได้ชื้อของถูกใช้ตลอดไป⁶³ ทศนของหนังสือพิมพ์บางกอกการเมืองนี้ตรงกันข้ามกับรัฐบาลที่เห็นว่าบริษัทมินแซเป็นกิจการของชาวต่างชาติ (จีน) ทำให้ไม่อาจช่วยเหลือกิจการของบริษัทได้ ถึงแม้ว่าการผลิตไม้ขีดไฟจะจำหน่ายและเป็นประโยชน์กับชาวไทยก็ตาม รัฐบาลทำการช่วยเหลือบริษัทมินแซ เพียงแค่ช่วยเหลือให้ขายกับบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนให้ได้ราคาดีพอสมควรเท่านั้น ปัญหาการเจรจาซื้อขายโรงงานไม้ขีดไฟของทั้ง 2 บริษัท ตกกลงด้วยบริษัทบอร์เนียวผู้แทนบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดน ได้ตั้งโรงงานของตนเองที่ตำบลบางคอแหลม ชื้อบริษัทไม้ขีดไฟไทยจำกัด และไม่คิดชื้อบริษัทมินแซ ส่วนบริษัทมินแซต้องเผชิญปัญหาการขาดทุนโดยลำพัง และในที่สุดก็สามารถเรียกเงินทุนจากผู้ถือหุ้นได้สำเร็จ บริษัทมินแซแม้จะสามารถรักษาโรงงานทำไม้ขีดของตนไว้ได้ แต่บริษัทต่างประเทศยังคงครอง

⁶³ หจช. ร 7 ม.26.5/289 บริษัทฝรั่งจะชื้อโรงทำไม้ขีดไฟมินแซ

ตลาดในการจำหน่ายไม้ขีดไฟของไทย
จำหน่ายถึงร้อยละ 85⁶⁴

โดยไม้ขีดไฟของบริษัทต่างประเทศครองตลาดการ

ในเดือนมีนาคม ปีพ.ศ. 2472(1929) พระยาสุพรรณสมบัติ อัครราชทูตสยามประจำกรุงโตเกียว ได้ทำหนังสือกราบทูลกรมหมื่นเทววงศโรทัย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ถึงสถานการณ์ไม้ขีดไฟในประเทศญี่ปุ่นว่า ในประเทศญี่ปุ่นมีโรงงานทำไม้ขีดไฟอยู่ประมาณ 100 โรง ในปีพ.ศ. 2467(1924) บริษัทของสวีเดนเคยพยายามเข้ามาซื้อบริษัทไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นไป 2 แห่ง แต่อย่างไรก็ตามไม้ขีดไฟยังเป็นของชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะบริษัท The Toyo Match Co. บริษัทเดียวที่ส่งขายต่างประเทศและในประเทศญี่ปุ่นถึงครึ่งหนึ่ง รัฐบาลญี่ปุ่นทำการช่วยเหลือธุรกิจของเขาโดยกำหนดภาษีขาเข้าถึงร้อยละ 30 ของราคา และยังได้ส่งเสริมให้บริษัทไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นร่วมทุนกัน เพื่อลดราคาไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นให้ต่ำลง การกระทำนี้ไม่เพียงแต่สามารถรักษาบริษัทไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นไว้ได้ ยังทำให้ไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นครองตลาดในด้านตะวันออกด้วย แต่การที่ญี่ปุ่นทำของถูก และคุณภาพเลวออกไปขายก็เป็นปัญหาในตัวสินค้าของญี่ปุ่นเช่นกัน ไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นที่ส่งเข้ามาขายในเมืองไทยต้องขีดสามสีอื่นกว่าจะจุดบุหรี่ได้ตัวหนึ่ง กลักไหนเต็มๆ บางทีก็ลุกขึ้นเองทั้งกลักโดยไม่ต้องจุด แต่ไม้ขีดของญี่ปุ่นที่จำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นกลับคุณภาพดีกว่าที่มาจำหน่ายในโลกตะวันออก ญี่ปุ่นทำไม้ขีด 2 คุณภาพ คุณภาพดีใช้จำหน่ายในประเทศ และส่งคุณภาพเลวจำหน่ายต่างประเทศ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นได้ตั้งคำถามว่า ไม้ขีดไฟที่คุณภาพดีที่จำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นชาวญี่ปุ่นทำเองจริงหรือ ปัญหานี้ได้รับการตอบจากเอกอัครราชทูตสวีเดนในประเทศญี่ปุ่นว่าโรงงานไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นเกือบทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทสวีเดน และก็มีสำนักงานอยู่ที่เมืองโกเบ คำกล่าวนี้ได้รับการยืนยันจากนายยาดา อัครราชทูตญี่ปุ่นคนก่อนที่ประจำในประเทศไทย และดำรงตำแหน่งนายกของ Yokohama Higher Commercial School ว่าเป็นการแน่นอนที่บริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนได้ปกครองอุตสาหกรรมไม้ขีดไฟของญี่ปุ่น แม้รัฐบาลเองก็ไม่สามารถช่วยปกป้องได้ เพราะไม่ใช่สินค้าผูกขาดของรัฐบาล โรงงานไม้ขีดไฟขนาดใหญ่ของญี่ปุ่น มีที่เมืองโยยา 4 โรง เมืองโกเบ 8 โรง โรงงานเหล่านี้มีชื่อเป็นญี่ปุ่นทั้งสิ้นแต่บริษัทไม้ขีดไฟสวีเดน เป็นเจ้าของหรือปกครองโรงงานเหล่านี้เกือบทุกโรง การเข้ามาของบริษัทสวีเดนในธุรกิจไม้ขีดไฟของญี่ปุ่นนี้ ญี่ปุ่นก็รู้สึกเสียดายอยู่ แต่ไม่ได้กลัวเสียหาย หรือ

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน

อันตรายต่อบ้านเมือง หากอเมริกาทุ่มทุนเทเข้ามาปกครองอุตสาหกรรมสำคัญๆ ของญี่ปุ่นนั้น แลจะญี่ปุ่นถึงจะสะดุ้งสะเทือนมาก⁶⁵

โรงงานไม้ขีดไฟของสวีเดนในประเทศที่ใช้ชื่อว่าบริษัทไม้ขีดไฟไทย (The Siam Match Factory) เปิดดำเนินการในปี พ.ศ.2473(1930) ในปี พ.ศ.2475(1932) บริษัทสามารถผลิตไม้ขีดไฟได้ปีละ 30,000 ถึง 36,000 หีบต่อปี ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งโรงงานแห่งนี้มีมูลค่ากว่า 700,000 บาท โดยคิดเป็นค่าโรงงานและเครื่องจักร 527,905 บาท ค่าอาคาร 184,736 บาท รวมค่าก่อสร้างทั้งสิ้น 712,641 บาท ในปี พ.ศ.2475(1932) อัตราการบริโภคไม้ขีดไฟของไทยอยู่ที่ 41,401 หีบ⁶⁶ กำลังการผลิตของโรงงานไม้ขีดไฟแห่งนี้มากกว่าร้อยละ 70 ของการบริโภคไม้ขีดไฟของไทย ทุนของบริษัทไม้ขีดไฟสวีเดนที่ใหญ่ และเครื่องจักรที่ทันสมัยกว่าไม้ขีดไฟของชาวจีน ทำให้สามารถครองตลาดได้ง่าย บริษัทมินแซซึ่งเป็นบริษัทของชาวจีนในไทยผลิตได้วันละ 35-40 หีบ หรือประมาณ 15000 หีบต่อปีเท่านั้น

การต่อสู้ของบริษัทไม้ขีดไฟมินแซ นี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการต่อสู้ของนายทุนไทยเชื้อสายจีน ที่ต่อสู้กับทุนขนาดใหญ่ รัฐบาลไทยในขณะนั้นก็ลังเลที่จะช่วยเหลือ เนื่องจากรัฐบาลเองก็ไม่เห็นว่าบริษัทนี้เป็นของไทย แม้ว่าการผลิตและการจำหน่ายจะอยู่ในประเทศไทยก็ตาม ในปี พ.ศ. 2476(1933) บรรดาคณะกรรมการ และพนักงานของบริษัทมินแซ ได้ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งสโมสรบริษัทไม้ขีดไฟมินแซขึ้น โดยจดทะเบียนวัตถุประสงค์ไว้ เพื่ออบรมปวงสมาชิกให้รู้ถึงคุณความดีของศีลธรรมและสามัคคีธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน บำรุงการกีฬา และการดูริยางค์ต่างๆ เพื่อกีดกันมิให้ประพฤติในทางที่ชั่วได้ กรรมการของบริษัท 11 คน⁶⁷ คือ

⁶⁵ หจช. ร 7 รล. 20/112 ฎีกากรรมการบริษัทมินแซจำกัด (พ.ศ.2472-2473)

⁶⁶ หจช. กค.0301.1.7/52 Proposal for Reduction of Exercise duty on Matches.

⁶⁷ กรมตำรวจสันติบาล กองกำกับการ 3 แผนก 4 (สมาคม) สโมสรบริษัทไม้ขีดไฟมินแซ (จ.133)

ตาราง

รายชื่อคณะกรรมการสโมสรบริษัทไม้ขีดไฟมินแซ

ชื่อ	ตำแหน่ง	ในบริษัทมินแซ
1. นายเอียงจิว แซ่จิว	นายกกรรมการ	ทำการแทนผู้จัดการของบริษัท
2. นายจี้ซิม แซ่เตี๋ย	กรรมการ	เสมียนของบริษัท
3. นายหยงลิบ แซ่เฮ้ง	“	คนงานของบริษัท
4. นายแดงยู๋ จันท์สกุล	“	เลขานุการของบริษัท
5. นายป้วยเจ็ง แซ่โหว	“	คนงานของบริษัท
6. นายเซียงแม้ง แซ่ฉิม	“	“
7. นายเปี๊ยะจือ แซ่เฮ้ง	“	“
8. นายเอ็กคุน แซ่อึ้ง	“	“
9. นายเตี๋ยซอ แซ่เฮ้ง	“	“
10. นายเหียะหุย แซ่เฮ้ง	เลขานุการ	เลขานุการคณะกรรมการของบริษัท
11. นายเตี๋ยกซุ่น แซ่อึ้ง	เหรัญญิก	คนงานของบริษัท

การจัดตั้งสโมสรที่ประกอบด้วยนายจ้างและลูกจ้างเช่นสโมสรบริษัทไม้ขีดไฟมินแซนี้ นับว่าเป็นแห่งแรกของประเทศไทย จุดมุ่งหมายของสโมสรที่สำคัญก็คือเพื่อเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกของบริษัทเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ

การปฏิเสธให้ความช่วยเหลือพ่อค้าจีนของรัฐบาล เช่นเดียวกับบริษัทมินแซนี้เห็นได้อีกครั้งหนึ่งเมื่อนายเปกคังขอตั้งโรงงานเบียร์ขึ้น แต่รัชกาลที่ 7 ไม่อนุญาตโดยให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องแย่งกับพระยาภิรมย์ภักดี และถ้าอนุญาตให้ทำคงทำได้สำเร็จก่อนพระยาภิรมย์ด้วย เพราะฉะนั้นคนที่เริ่มคิดก่อนและเป็นคนไทย กลับจะต้องฉิบหาย และทำไม่สำเร็จอีก ถ้าใครจะว่าพระองค์ลำเอียงก็ตาม เห็นว่าไม่ควรอนุญาต โดยให้อ้างเหตุผลว่าไม่อยากให้คนไทยล้มเลิกเบียร์ตาย⁶⁸

⁶⁸ หจข. ร.7 รล.20.3/8 รายงานเรื่องนายเปกคังยื่นข้อที่เคียว ขออนุญาตทำเบียร์ (30 พ.ค.-9 มิ.ย.2475)

2.2 กรณีการต่อสู้ของเจ้าของโรงสีและพ่อค้าข้าวชาวจีนกับพ่อค้ายุโรปเรื่องกติกาค่าข้าว

อีกตัวอย่างหนึ่งของนายทุนไทยเชื้อสายจีนในยุคนี้ที่พยายามต่อสู้เพื่อปกป้องธุรกิจของตนไม่ให้เสียเปรียบนายทุนตะวันตก คือ การต่อสู้ของเจ้าของโรงสีข้าวชาวจีนต่อพ่อค้าส่งออกยุโรปในเรื่องข้อตกลงการซื้อข้าว แต่เดิมเมื่อห้างชาวยุโรปตกลงพอใจในตัวอย่างข้าวของเจ้าของโรงสีชาวจีนแล้ว ทั้ง 2 ฝ่ายก็จะเซ็นสัญญาซื้อขายกันโดยกำหนดเวลาให้ฝ่ายโรงสีส่งข้าวสารให้ และห้างชาวยุโรปก็จ่ายเงินสดให้เป็นมัดจำของราคาที่ซื้อร้อยละ 50 ทันที เมื่อโรงสีสีข้าวเสร็จแล้วก็จะนำไปส่งให้ตามสัญญาเป็นอันเสร็จ ต่อมาฝ่ายห้างชาวยุโรปเห็นว่าเป็นการเสียเปรียบ และเสียผลประโยชน์เพราะมีพ่อค้าโรงสีล้มละลายขึ้น จึงลดเงินวางมัดจำในงวดแรกลงเหลือเพียงร้อยละ 25 และเมื่อสีข้าวเสร็จแล้วจึงจะจ่ายเงินให้อีกร้อยละ 75 ข้อตกลงนี้ภายหลังได้เปลี่ยนใหม่เป็นไม่มีเงินมัดจำเลย โรงสีต้องสีข้าวตามสัญญา เมื่อห้างชาวยุโรปต้องการซื้อ จัดการขนข้าวออกจากโรงสีเมื่อใดก็จะจ่ายเงินสดในทันที ข้อปฏิบัตินี้เป็นที่เรียบริ้อยของทั้ง 2 ฝ่าย⁶⁹

ต่อมาเมื่อประมาณเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ.2471(1928) บรรดาพ่อค้าชาวยุโรปได้ประชุมเพื่อตกลงเงื่อนไขทางการค้าใหม่ กล่าวคือบริษัททางยุโรปต่อว่าข้าวเมืองไทย ที่ส่งไปนั้นเสียน้ำหนักบ้าง ถูกฝนชะเปียกเสียหายบ้าง ดังนั้นการซื้อข้าวสารจะต้องให้ฝ่ายโรงสีขนข้าวไปบรรจุในโกดังเสียก่อน เมื่อห้างตรวจดูเห็นว่าเป็นการไม่เสียหายแล้วจึงจะจ่ายเงินค่าซื้อข้าวให้แก่เจ้าของโรงสี ฝ่ายโรงสีเห็นว่าการกระทำนี้ฝ่ายโรงสีเสียเปรียบมาก กล่าวคือเมื่อข้าวอยู่ในโกดังนั้น ถ้าราคาข้าวทางยุโรปตกลง ทางฝ่ายผู้ซื้อจะพาลว่าผิดสัญญาหรือไม่พอใจด้วยประการทั้งปวงและไม่ยอมรับซื้อ ฝ่ายโรงสีก็ต้องขนข้าวกลับเป็นการเสียเวลานั้นขนไปขนมา มีหน้าข้าจะต้องจัดการถ่ายข้าวใส่กระสอบใหม่อีก (การขายข้าวให้ชาวยุโรปผู้ซื้อส่งกระสอบของตนไปให้บรรจุข้าว) ทั้งนี้เป็นการเสียเวลามีใช้น้อย และเสียเปรียบอย่างมหันต์ ยิ่งกว่านั้นถ้าหากมีการผิดสัญญากันขึ้นแล้ว ฝ่ายชาวยุโรปจะเป็นผู้ตั้งอนุญาโตตุลาการ คือตั้งตุลาการเป็นชาวยุโรปด้วยกัน พวกโรงสีจึงคัดค้านให้ตั้งฝ่ายละคน และคัดค้านเรื่องการซื้อขายข้าวสารด้วย แต่ก็ไม่เป็นผล สมาคมพาณิชย์จีน หรือเซี่ยงหยวย ได้เข้ามาไกล่เกลี่ยแต่ไม่สำเร็จ ทำให้เกิดการหยุดซื้อหยุดขายข้าวระหว่างพ่อค้ายุโรป และพ่อค้าจีนไปชั่วขณะ⁷⁰

⁶⁹ หจข. ร 7 ม.26.5/108 ข้าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการค้าข้าว

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน

การฉีกกำลังของพ่อค้าจีนส่งผลถึงสถานการณ์การค้าข้าวตกต่ำลงอย่างมาก ชาวไทยไม่สามารถส่งไปขายยุโรปได้ ทำให้ต้องจำหน่ายตลาดต่างประเทศเพียง 2 แห่ง คือ ส่องกง และ สิงคโปร์ เมื่อข้าวไทยถูกหุ่ไปในตลาดทั้ง 2 ทางส่องกงเมื่อทราบเรื่องจึงลดราคาข้าวไทยลง ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2471(1928) ราคาข้าวลดลงเหลือหาบละ 9 เหรียญ 14 เซ็นต์ รุ่งขึ้น วันที่ 23 ธันวาคม ลดเหลือหาบละ 8 เหรียญ 15 เซ็นต์ และยังคงลดต่อไป ตลาดข้าวใน สิงคโปร์ก็ต้องขึ้นอยู่กับราคาข้าวในส่องกง พ่อส่องกงลดสิงคโปร์ก็ลดราคาตาม สภาพเช่นนี้ส่งผลเสียหายทางการค้าแก่เจ้าของโรงสีอย่างมาก นายตี ใคว์ศรีวงค์ เจ้าของร้านข้าวเก่าเชียงฮวด เป็น ทั้งเจ้าของโรงสี และพ่อค้าข้าวเปลือกอีกทั้งเป็นเหรียญกษาปณ์สมาคมพาณิชย์จีนได้กล่าวว่า⁷¹

“..... บรรดาพ่อค้าโรงสีไฟได้ตกลงกันเป็นที่แน่นอนแล้วว่า จะยอมอ่อนตามห้างฝ่ายชาวยุโรป ไม่ได้เป็นอันขาด ที่สีข้าวกันทุกวันนี้ก็อาศัยซื้อขายกันในพื้นเมืองโดยมาก หากว่าการสีข้าวขายต่อไป ไม่ได้รับผลพอกก็ไม่มีอย่างอื่น นอกจากหยุดงานและหันหน้าไปประกอบการอาชีพอย่างอื่นต่อไป.....”

โดยปกติห้างชาวยุโรป ที่ซื้อข้าวมีอยู่ 7 ห้างด้วยกันคือ 1. อีสท์เอเชียติก 2. อารากัน 3. สตีลบริดจ์ 4. วินด์เซอร์ 5. บอร์เนียว 6. แองโกล และ 7. ดี.คูเปอร์ ยอนสตัน ทั้ง 7 ห้างนี้ได้ประชุมวางระเบียบในการซื้อข้าวใหม่ มีเพียงห้างดีคูเปอร์ยอนสตันเท่านั้นที่คัดค้าน แต่ก็ได้ไม่ผล เพราะห้างแห่งนี้เป็นห้างเล็ก ซื้อข้าวได้จำนวนไม่มาก และไม่สามารถติดต่อขอเบิกเงินจากแบงก์มาจ่ายให้โรงสีล่วงหน้าได้ เนื่องจากธนาคารยุโรปยังไม่ไว้วางใจต้องให้ห้างวินเซอร์ ช่วยเซ็นรับรองให้อีกทีหนึ่ง การคัดค้านของห้าง ดี.คูเปอร์ ยอนสตัน จึงไม่ส่งผลให้สถานการณ์ค้าข้าวดีขึ้น

ทางฝ่ายพ่อค้าจีนได้ร่างสัญญาขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นกติกาการค้าข้าวระหว่าง เจ้าของโรงสี และพ่อค้าข้าวยุโรป สัญญาการซื้อขายข้าวใหม่มีข้อสรุปดังนี้⁷²

⁷¹ เรื่องเดียวกัน

⁷² แพ้เหมือนกัน หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ ฉบับวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2471

1. เวลารับส่งข้าว พ่อค้าโรงสีจะมอบข้าวให้ที่สะพานโรงสีเป็นอันหมดความรับผิดชอบ ถ้าโรงสีอยู่ในคลอง ฝ่ายเงินยอมเสียค่าเรือจลอมให้ แต่เมื่อข้าวลงเรือพร้อมแล้ว ความรับผิดชอบต้องตกอยู่กับห้างฝรั่ง
2. ข้อกำหนดการจ่ายเงิน แล้วแต่ผู้ขายจะเรียกเงิน ซึ่งอาจจะจ่ายเมื่อได้รับมอบข้าว หรือ จ่ายเงินเมื่อผู้ขายสีข้าว แล้วครั้งละ 50 ตัน
3. ถ้าโรงสีผู้ขายเกิดไฟไหม้ ไม่สามารถสีข้าวได้ สัญญาซื้อขายที่มีต่อกันเป็นอันเลิก จะเรียกร้องค่าเสียหายไม่ได้

ข้อสัญญาของทั้ง 2 ฝ่ายนี้ต่างกัน ทั้งการรับข้าวและการชำระเงิน ทางฝ่ายผู้ซื้อคือฝรั่ง ต้องการให้ส่งถึงโกดัง และฝ่ายผู้ขายคือพวกโรงสีจะให้พ่อค้ายุโรปมารับเอาเอง และการชำระเงิน ฝ่ายพ่อค้าจีน ต้องการเงินเมื่อสีข้าวเสร็จแล้ว แต่ทางฝ่ายพ่อค้ายุโรป ต้องรับข้าวถูกต้องแล้ว จึงจะจ่ายเงิน การที่ห้างยุโรปทั้ง 6 ห้าง ไม่ยอมตกลงตามข้อเสนอของพ่อค้าจีนเนื่องจาก ราคาข้าวของไทยสูงกว่าที่อื่นๆ เพราะข้าวไทยดีกว่าข้าวของประเทศอื่นๆ แต่ต่อมาราคาข้าวไทยในต่างประเทศตกเนื่องจากชนิดข้าวเลวลง และข้าวขาดน้ำหนักมาก ทางห้างยุโรปจึงต้องหาทางป้องกันให้ได้ข้าวดีตามตัวอย่าง และน้ำหนักข้าวถูกต้อง ทางฝ่ายพ่อค้าจีนที่ชุมนุมกันที่สโมสรพ่อค้าโรงสี ได้คัดค้าน เนื่องจากเหตุผล 4 ประการคือ 1. การขนส่งข้าวสารมีภัยทางน้ำและไฟ 2. มีภัยทางขโมยจากการลักเล็กลักน้อย 3. โรงสีจะไม่มีเงินทุนสำรองเนื่องจากการจ่ายเงินล่าช้า 4. โรงสีไม่สามารถหาคอมปราโดร์ที่ไว้ใจได้ อุปสรรคทั้ง 4 นี้ บริษัทยุโรปเสนอว่า บริษัทยุโรปยินดีจะรับรองภัยทางน้ำและไฟ ทางด้านการลักขโมยข้าวในเรือ เจ้าของเรือบรรทุกก็ยอมรับประกันอยู่แล้ว สำหรับการชำระเงินที่ส่งข้าวที่กำหนดทางบริษัทยุโรปก็ยินดีจ่ายค่าดอกเบี้ยตามอัตราธนาคาร บริษัทยุโรปยินดีที่จะจ่ายเงินร้อยละ 75 เมื่อข้าวขนลงเรือบรรทุกแล้ว ส่วนที่เหลือนั้นจะจ่ายต่อเมื่อข้าวส่งถึงโกดัง ในเรื่องคอมปราโดร์ที่ไว้ใจได้นั้น ทางโรงสียอมหาคอมปราโดร์เงินที่ไว้ใจได้ดีกว่าบริษัท การที่โรงสีขนข้าวไปส่งถึงโกดังของบริษัทยุโรป ย่อมสะดวกทางการค้ามากกว่าที่บริษัทยุโรปจะไปขนข้าวจากโกดังของเจ้าของโรงสีต่างๆ ซึ่งจะต้องขนจากหลายโรง⁷³

หลังจากสโมสรพาณิชย์จีนได้ออกมาเจรจาเรื่องนี้ แต่ไม่สามารถสร้างความตกลงกับพ่อค้าทั้ง 2 ฝ่ายได้ สโมสรสวดยสังกหวย ซึ่งเป็นสโมสรของพ่อค้าโรงสีโดยตรงได้ออกโรงในการเจรจาต่อ โดยได้จัดการนัดประชุมสมาชิกของสโมสรในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2471(1928)

⁷³ เรื่องเดียวกัน

นายตี ไคว์ศรีวงศ์ สมาชิกของสโมสรฮอว์ลิ่งหงวย เช่นกันได้ตอบโต้ข้อสัญญาของบริษัทยุโรปว่า ยังมีข้อบกพร่องสำคัญที่สุดอยู่ข้อหนึ่ง กล่าวคือ ในสัญญาเดิมมีว่าเมื่อห้างชาวยุโรปตกลงเซ็นสัญญาซื้อขายกับโรงสีแล้ว และโรงสีจะเริ่มลงมือสีข้าวเมื่อใดห้างชาวยุโรปก็ส่งผู้แทนไปประจำอยู่ที่โรงสี ซึ่งจะตรวจดูสีของเมล็ดข้าว น้ำหนัก ตลอดจนการเย็บกระสอบ ว่าถูกต้องตามสัญญาหรือไม่ เมื่อเกิดการผิดพลาดด้วยประการใดผู้แทนก็คัดค้านขึ้นทันที ผู้แทนของห้างจะต้องประจำดูแลอยู่เช่นนั้นทุกวัน จนกว่าจะสีข้าวแล้วเสร็จตามสัญญา แต่ในสัญญาใหม่นี้ห้างไม่ส่งผู้แทนไปดูแลและให้โรงสีขนข้าวไปบรรจุโกดังให้ด้วย แล้วจึงจะตรวจดูเมล็ดน้ำหนักข้าวว่าจะตรงตามสัญญาหรือไม่ การกระทำเช่นนี้เป็นที่ยากกว่าที่จะส่งผู้แทนไปควบคุมกิจการที่โรงสี ยิ่งกว่านั้นกระสอบข้าววางทับกันอยู่ในโกดังตั้งหลายพันกระสอบ ผู้ตรวจจะไม่สามารถตรวจดูเมล็ดข้าวได้ทั่วถึง ในการรับจ้างสีข้าวโรงสีคราวหนึ่ง หลายหมื่นตันบางครั้งเมื่อเซ็นสัญญากันแล้ว โรงทำการสีข้าวทั้งเดือนยังไม่ครบตามสัญญา ดังนั้นการส่งผู้แทนไปตรวจข้าวที่โรงสี ย่อมสะดวกกว่าจะไปเจาะกระสอบข้าวตรวจที่โกดัง นายตี ไคว์ศรีวงศ์ เห็นว่าห้างยุโรปควรพิจารณาไม่คบค้ากับโรงสีที่ผิดสัญญา ไม่ควรเหมารวมว่าทุกโรงสีทำผิดสัญญาเหมือนกันหมด⁷⁴

ในการประชุมของสโมสรฮอว์ลิ่งหงวย วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2471 (1928) บรรดาเจ้าของโรงสีและเจ้าของร้านขายข้าวสารที่ใหญ่ๆ ได้เข้ามาประชุมแทบทั้งหมด มีนายเฮง เจ้าของโรงสีให้ฮั่วแสงเป็นประธาน นายมังกร สามเสน เจ้าของโรงสีย่งสูงและเป็นทนายความของโรงสีไฟทั่วไป ได้กล่าวว่าข้อเสนอของฝ่ายเจ้าของห้างยุโรปยากที่จะปฏิบัติได้ เนื่องจาก

1. ผู้ขายไม่สามารถส่งถึงโกดังผู้ซื้อได้ เนื่องจากต้องรับผิดชอบระหว่างทางซึ่งอาจจะมีการอันตรายทางน้ำ ทั้งข้าวอาจขาดน้ำหนัก ต้องเสียเวลาคนงาน และถ้าฝ่ายผู้ซื้อไม่พอใจข้าวที่นำส่งไปก็จะต้องขนกลับ ต้องถ้ายกระสอบ และอื่นๆ อาจเป็นเหตุให้ราคาข้าวเสียไป
2. การส่งข้าวโดยผู้ซื้อเสียค่าลำเลียง และรับผิดชอบการเสียหายระหว่างขนส่งก็ดี ผู้ซื้อย่อมจะยกเอาเหตุนี้ขึ้นตัดราคาข้าวลงเป็นการชดเชย แม้ฝ่ายโรงสีจะยอมให้ตัดราคาก็ยอมจะต้องไล่เบี่ยเอาจากพ่อค้าขายข้าวเปลือก ในที่สุดชาวนาที่จะต้องเป็นผู้รับบาปต้องขายข้าวราคาถูกลง การลำเลียงส่งถึงโกดังผู้ซื้อจะต้องเสียค่าขนและขึ้นกระสอบ 6 สตางค์ ค่าจ้างเรือเอี่ยมจิ้นกระสอบละ 7 สตางค์ รวมเป็น 13 สตางค์ ในปี พ.ศ.2472(1929) นี้ประมาณว่าผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินค่าลำเลียงเป็นเงินถึง 1,300,000 บาท เงินจำนวนนี้ย่อมมีการไล่เบี่ยกันไปจนถึงชาวนา

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์เดลิเมลล์ ฉบับวันที่ 27 ธันวาคม 2471

3. ข้อตกลงที่จะจ่ายเงินแก่โรงสีร้อยละ 60 เมื่อทำการสีข้าว และอีกร้อยละ 40 เมื่อตรวจรับเรียบร้อยแล้ว ในส่วนหลังนี้น่าจะขัดข้องเพราะฝ่ายผู้ซื้ออาจถ่วงเวลาการตรวจรับเป็น 3-4 เดือนก็ได้ และในขณะนั้นถ้าข้าวถูกไฟไหม้ หรือมีอันต้องขาดจำนวนหรือต้องเสียหายไปด้วประการทั้งปวง ผู้ขายก็ต้องขาดทุนเปล่า ข้อที่ยุติธรรมน่าจะเป็นการจ่ายเมื่อผู้ขายสีข้าวได้ทุก 50 หรือ 100 ตัน โดยมีหนังสือแจ้งให้ผู้ซื้อทราบ และเมื่อผู้ซื้อได้ตรวจถูกต้องก็ขอให้จ่ายเงินเฉพาะเท่าที่ทางโรงสีสีได้เช่นนี้เสมอไป

นายมังกร สามเสน ได้ชี้ว่าปัญหาสำคัญที่ฝ่ายโรงสีขอร้องอยู่ขณะนั้น คือขอให้ฝ่ายผู้ซื้อไปตรวจข้าวในโกดังโรงสี และขอให้ผู้ซื้อรับข้าวที่สะพานท่าของโรงสี ถ้าฝ่ายผู้ซื้อยอมปฏิบัติตามได้ ข้ออื่นอาจอนุโลมผ่อนผันกันได้ทั้งสิ้น⁷⁵

การค้าข้าวระหว่างไทยกับยุโรป ตกอยู่ในมือของห้างยุโรปทั้งหมด พ่อค้าจีนไม่มีใครซื้อขายตรงกับห้างเมืองนอกเลยในขณะนั้น ห้างยุโรปเองก็เป็นเพียงเอเยนต์ มีค่าเปอร์เซ็นต์ นายหน้าหรือบางทีก็ได้กำไรจากราคาข้าวบ้างเล็กน้อย ยกเว้นห้างเอเชียติกเท่านั้นที่มีเรือกลไฟและโรงสีส่งข้าวไปจำหน่ายเอง ปัญหาคุณภาพข้าวไทยที่ตกต่ำ พ่อค้าจีนผู้หนึ่งได้อธิบาย ถึงสาเหตุมาจากพ่อค้าจีนด้วยกันเองค้าขายโดยไม่สุจริต ขายข้าวต่ำกว่าราคาตลาดเพื่อแย่งชิงขาย ครึ่งถึงเวลาส่งข้าวก็มักส่งไม่ตรงกับตัวอย่าง เมื่อพ่อค้ายุโรปอยากซื้อของถูกก็ไม่ควรหวังว่าจะได้ข้าวคุณภาพดีๆ ข้อผิดพลาดมาจากห้างยุโรปเองที่สะพานฯ ขาดความเข้มงวดในการทำธุรกิจ บางครั้งส่งเรือกลไฟมาบรรทุกข้าวลำหนึ่งขนาด 4000 ตัน แต่หาซื้อข้าวได้เพียง 3000 ตัน เหลืออีก 1000 ตันก็เที่ยววิ่งหาซื้อตามโรงสีเล็กโรงสีน้อย ได้ข้าวดีบ้างไม่ดีบ้าง เก็บกวาดรวบรวมส่งไปให้พ่อครบจำนวน การกระทำของห้างยุโรปเป็นการสุกเอาเผากิน การที่ห้างยุโรปตั้งข้อสัญญาให้พ่อค้าจีนขนข้าวไปส่งให้ที่โกดังเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เพราะแต่เดิมเมื่อโรงสีสีข้าวแล้วพ่อค้ายุโรปก็จะนำเรือใบะมาลำเดียวเองออกจากโรงสี แล้วไปลงเรือกลไฟที่เกาะสีชังเลย การตรวจสอบข้าวจะทำโดยการ พ่อค้ายุโรปส่งเสมียนไปคอยตรวจข้าวทั้งกลางวันและกลางคืน หากมีการผิดเพี้ยนก็ถือว่าทันที ข้อสัญญาใหม่ของพ่อค้ายุโรปที่ให้พ่อค้าจีนบรรทุกข้าวใส่เรือฉลอมไปส่งให้ที่โกดัง ต่อจากนั้นพ่อค้ายุโรปจึงจะขนข้าวไปส่งเรือกลไฟที่เกาะสีชังอีกทีหนึ่ง เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายเป็นทวีคูณ กุศิจะต้องบรรทุกลงเรือฉลอมครั้งหนึ่ง แยกข้าวขึ้นโกดังครั้งหนึ่ง และแบกลงเรือใบะลำเดียวอีกครั้งหนึ่ง นอกจากเปลืองค่าใช้จ่ายแล้ว ยังอาจทำให้กระสอบฉีกขาด คำนวณว่า

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง ฉบับวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2471

ข้าวหนึ่งหาบจะมีราคาแพงขึ้น 20 สตางค์ นอกจากนี้ยังต้องเสียค่าลำเลียงจากเรือไปะไปเกาะสี
ช้างอีกหาบละ 15 สตางค์ รวมเฉพาะค่าขนส่ง 35 สตางค์ ทำให้ข้าวไทยราคาแพงกว่าข้าวจาก
พม่าและญวน เป็นการเสียเปรียบทางด้านการตลาด ⁷⁶

ปัญหาข้อขัดแย้งในการซื้อขายข้าวของพ่อค้าจีนและพ่อค้ายุโรป หนังสือพิมพ์เดลิเมล
ฉบับวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2471(1929) ได้เสนอข้อเท็จจริงเรื่องหนึ่งคือ ปัญหาเกิดจากคอมปรา
โดร์ ของห้างยุโรปที่มาเจรจาซื้อข้าวจากพ่อค้าจีนบางคนไม่สุจริต ห้างยุโรปห้างหนึ่งส่งคอมปรา
โดร์ไปซื้อข้าวราคาหาบละ 10 บาท คอมปราโดร์ผู้นั้นไปลักลอบตกลง (ซู่เฉีย) กับพ่อค้าจีนให้
ราคาหาบละ 8 บาท ตนได้ลงกระเป๋าสวนตัวหาบละ 2 บาท ส่วนพ่อค้าจีนเมื่อถูกหักราคาเป็น
ทางลับ (แต่ต้องลงใบเสร็จเป็นจำนวนเงิน 10 บาท) เช่นนั้น ก็จำเป็นต้องดำเนินวิธีลับแก้มือข้าง
เพื่อมิให้ขาดทุน กล่าวคือกลางและกันกระสอบบรรจุข้าวชนิดเร็วกว่าปากกระสอบ ⁷⁷ การทุจริต
ของคอมปราโดร์ห้างยุโรปนี้ ก่อให้เกิดปัญหาพิพาทระหว่างพ่อค้าจีนและพ่อค้ายุโรป การกระทำ
ของคอมปราโดร์ในลักษณะนี้ผิดกับพฤติกรรมของคอมปราโดร์ที่จะต้องซื้อสัตย์กับอาชีพคนกลาง,
ความไม่สุจริตของคอมปราโดร์ในห้างยุโรปนี้เอง สร้างความเสียหายให้กับอาชีพของตนเอง จน
ต้องพบกับความเสื่อมเช่นเดียวกับคอมปราโดร์อื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การต่อสู้ไม่ยอมอ่อนข้อของพ่อค้าจีนต่อพ่อค้ายุโรป ทำให้มาตรการของพ่อค้ายุโรปที่จะ
ไม่ซื้อข้าวจากพ่อค้าจีนไม่ได้ผล สโมสรห่วยล้งกงห่วย ได้ประกาศว่า ⁷⁸

“..... คณะพ่อค้าจีนจะยอมขนข้าวไปขึ้นโกดังที่ห้างฝรั่งไม่ได้อย่างเด็ดขาด แม้
ทางราชการมีกระทรวงพาณิชย์ซึ่งกำลังประชุมหาฤาเพื่อหาทางไกลเกลี่ยในเวลานี้
จะดำเนินการผ่อนผันโดยให้พ่อค้าจีนขนข้าวไปขึ้นโกดังฝรั่ง พ่อค้าจีนก็ยินยอมไม่
ได้!.....”

ทางการไทยพยายามเข้ามาไกลเกลี่ยข้อพิพาทนี้ เนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อชาว
นาที่กำลังจะเก็บเกี่ยวและขายข้าวให้กับพ่อค้า แต่การแสดงบทบาทของทางราชการค่อนข้างช้า
และไม่สามารถจัดการอะไรได้ พ่อค้าจีนยังคงยืนยันไม่ขายข้าวให้แก่พ่อค้ายุโรป ตามเงื่อนไข ที่

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์เดลิเมล ฉบับวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2471

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์เดลิเมล ฉบับวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2471

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์เดลิเมล ฉบับวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2471

พ่อค้ายุโรปตั้ง ในที่สุดพ่อค้ายุโรปเองต้องพบความพ่ายแพ้ในกรณีพิพาทครั้งนี้ นับแต่ต้นเดือนมกราคม พ.ศ.2471(1929) มา พ่อค้ายุโรปเริ่มแตกแถวมาซื้อข้าวจากพ่อค้าจีน ในวันที่ 1 มกราคม หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ ลงข่าวว่า ห้างวินเซอร์ ห้างอีสต์เอเชียติก กับห้างสติลลาราเคอร์ เริ่มซื้อข้าวจากพ่อค้าจีน ต่อมาห้างแอ่งไกลสยามและห้างอาร์กันก็แอบซื้อข้าวจากพ่อค้าจีนอย่างเงียบๆ ห้างที่คงยืนยั้นในการคัดค้านพ่อค้าจีนอย่างเหนียวแน่นคือห้างบอร์เนียว ซึ่งในที่สุดก็ต้องเลิกล้มการต่อต้านหันมาซื้อข้าวจากพ่อค้าจีน การไม่ซื้อข้าวจากพ่อค้าจีนเป็นการตัดผลประโยชน์การค้าของตนเองโดยตรงปัญหาคุณภาพข้าวไทยตกต่ำนี้เป็นปัญหาความซื่อสัตย์ของคอมปราโดร์ พ่อค้าขายข้าวเปลือกให้โรงสี และตัวเจ้าของโรงสีเอง ตลอดจนพ่อค้ายุโรปเองก็มีส่วนด้วย

การต่อสู้ของพ่อค้าจีนในธุรกิจไม่ขีดไฟ และธุรกิจการค้าข้าวแสดงให้เห็นถึงความไม่ยอมแพ้ต่อชาติมหาอำนาจอีกต่อไป แม้ว่าในการต่อสู้นี้พ่อค้าจีนในธุรกิจไม่ขีดไฟจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่ากับพ่อค้าข้าวที่ควบคุมข้าวในประเทศไว้ในมือ และมีความแข็งแกร่งกล้า แต่การต่อสู้ของพ่อค้าทั้ง 2 กลุ่มก็แสดงถึงความรู้สึกชาตินิยมที่กล้าต่อสู้กับชาติมหาอำนาจตะวันตกได้อย่างดี อันเป็นความรู้สึกร่วมของชาวจีนโพ้นทะเลที่เกิดขึ้นในระยะนั้น

3. การเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น

ความคิดชาตินิยมของชุมชนจีนในที่ต่างๆทำให้ชาวจีนใช้มาตรการต่อต้านสินค้า(boycott) แสดงความรู้สึกไม่พอใจกับประเทศที่มีปัญหาต่อชาวจีน การเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้าต่างชาติที่เรียกว่าบอยคอต เริ่มต้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2448 โดยการต่อต้านสินค้าอเมริกา เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดจากการที่มีชาวจีนอพยพเข้าไปในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนมากจนคนอเมริกาเห็นความจำเป็นจะต้องจำกัดการอพยพของชาวจีน โดยเฉพาะกรรมกรจีนในการเข้าไปทำมาหากินในอเมริกา รัฐบาลอเมริกาได้พยายามเจรจากับประเทศจีนที่จะห้ามกุลิจีนอพยพเข้าอเมริกานับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2437 (1894) และการเจรจาได้ลวงเลยมาถึงปี พ.ศ.2447 (1904) ซึ่งเป็นเวลาที่รัฐบาลจีนได้ตอบปฏิเสธนโยบายกีดกันกุลิจีนของอเมริกา ปัญหาการกีดกันกุลิจีนนี้ได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวบอยคอตสินค้าอเมริกาของชาวจีนทั่วทุกแห่ง ศูนย์กลางการเคลื่อนไหวครั้งนี้อยู่ที่เมืองกวางตุ้ง โดยพ่อค้านายหน้า ที่มีผลประโยชน์ในการส่งกุลิไปอเมริกา การเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้าอเมริกา

ครั้งนี้ไม่ได้มาจากชาวอเมริกันรังเกียจกุลีจีนเท่านั้น ยังมาจากความไม่พอใจที่คนอเมริกันรังเกียจ
ขบวนการชาตินิยมของจีนที่เกิดขึ้นในขณะนั้น⁷⁹

การต่อต้านสินค้าครั้งนี้เริ่มต้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2448 (1905) ทั้งในจีนจนถึง
ในเมืองซานฟรานซิสโก (San Francisco) และขยายเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อปลายเดือนกรกฎาคม
ในวันที่ 30 กรกฎาคม มีจีนและประมาณ 400-500 คน ได้ไปประชุมกันที่โรงพยาบาลจีนที่ตำบล
สามแยก เรื่องจะปิดสินค้าอเมริกา หลังจากประชุมกันเสร็จ ประธานในที่ประชุมได้อ่านข้อตกลง
ร่วมกันคือ⁸⁰

1. ไม่ให้จีนผู้หนึ่งผู้ใดทำการซื้อขายกับอเมริกา ถ้าจีนทำจะต้องถือจีนผู้นั้นเป็นคน
อเมริกัน
2. จะเลือกจีนเป็นผู้ตรวจหรือคอยสืบพวกจีนที่สงสัยว่าจะรับซื้อของอเมริกัน ซึ่งจะ
เป็นการฝ่าฝืนข้อตกลง
3. จะต้องมิให้ผู้ที่จะพูดจาชี้แจงแก่จีนทั้งหลาย ให้เข้าใจว่าอเมริกาดังกฎหมายไล่จีนออก
จากประเทศอเมริกานั้น อเมริกันมุ่งหมายจะทำลายชาติจีน
4. จะตีพิมพ์เหตุที่อเมริกันได้ไล่คนจีนอย่างไร แจกให้จีนทั้งหลายทราบ

ต่อมาวันที่ 6 สิงหาคม ชาวจีน 3000 คน ได้ประชุมที่โรงพยาบาลจีนอีกครั้ง เรื่องปิดสิน
ค้าอเมริกัน พร้อมทั้งโทรเลขไปยังเมืองเซี่ยงไฮ้ กวางตุ้ง แจ้งความว่าจีนในกรุงเทพฯ จะทำการ
ปิดสินค้าอเมริกัน ผู้ใดที่มีทำตามจะทำป้ายแขวนประจานตามถนนที่เปิดเผย และจะไม่ยอมให้
รักษาตัวที่โรงพยาบาล และจะไม่ยอมให้เอาศพของจีนผู้นั้นไปยังที่ป่าช้าเป็นอันขาด⁸¹ การ
บอยคอตสินค้าอเมริกันครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อการค้าสินค้าอเมริกันในไทย กุลีจีนไม่ยอมขนสินค้า
อเมริกัน บุหรี่ของบริษัทบริติชอเมริกัน ทูแบกโกคอมปานี จำนวน 4,000,000 ห่อ เข้ามา
กรุงเทพฯ โดยเรือกลไฟของกอยถูกปฏิเสธรกรชนถ่ายโดยกุลีจีนและเรือโป๊ะ แป้งสาลีของพ่อค้าที่
สั่งมาจากฮ่องกง เมื่อตรวจสอบแล้วว่าเป็นของอเมริกันก็ถูกส่งกลับคืนด้วย ได้แก่ แป้งสาลี 2000

⁷⁹ C.F. Remer, A Study of Chinese Boycotts with Special Reference to Their
Economic Effectiveness. (Taipei: Cheng-wen Publishing Company, 1966) pp.

⁸⁰ หจข. ๑.5 น.8.7/2 พวกพ่อค้าจีนประชุมกันที่โรงพยาบาลจีนตำบลสามแยก คิดปิดสิน
ค้าอเมริกัน (8-28 ส.ค. 124)

⁸¹ เรื่องเดียวกัน

ห่อ ของห้างวงวนฮวดเส็ง แป้งสาตี 4900 ห่อของยี่ห่อเม่งสูงน โฉงบ้านเจี๊วติดกับยี่ห่ออื่นอีก 4-5 ยี่ห่อ⁸² การต่อต้านสินค้าอเมริกันครั้งนี้เป็นไปอย่างพร้อมเพียงกันในหมู่พ่อค้าจีน นับว่าเป็น การแสดงพลังชาตินิยมครั้งแรกของชาวจีนโพ้นทะเลที่ทุกแห่งที่มีความรู้สึกร่วมในการเป็นชาว อพยพ

การต่อต้านสินค้าครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2458(1915) เป็น การบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น เกิดเมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้บุกเข้าไปในแหลมชานตุง และยื่นข้อเรียกร้อง 21 ข้อ ต่อรัฐบาลยวนซือข่าย (Yuan Sheh Kai) เหตุการณ์นี้ได้กระตุ้นความรู้สึกรักชาติของชาว จีนในทะเลใต้ขึ้นมา และเกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นในดินแดนนี้ การเคลื่อนไหวต่อต้าน ญี่ปุ่นในไทยเป็นไปอย่างเข้มข้น นำโดยสมาคมการค้าต่างๆ หนังสือพิมพ์ และสโมสรพาณิชย์จีน มีการจัดองค์กรชักชวนให้ใช้สินค้าที่ผลิตขึ้นโดยชาวจีน ซึ่งเป็นรูปแบบคล้ายคลึงกับการจัดองค์กร ในประเทศจีน ผู้นำการบอยคอตได้ประกาศห้ามชนสินค้าญี่ปุ่นลงจากเรือ ถ้าพ่อค้าคนใดไม่ร่วม มือจะถูกลงโทษ เจ้าพระยาอมรราชได้กล่าวถึงการบอยคอตครั้งนี้ว่า ร้านค้าที่ขายของญี่ปุ่นมีอยู่ ราว 10 ร้าน แต่ก่อนเคยขายได้วันละ 1000 บาทถึง 4000 บาท เวลานี้ขายได้เพียงวันละ 50 บาท พวกเจ้าของโรงสีที่เช่าเรือญี่ปุ่นมาเดิน 2 ราย รายหนึ่งเข้ามา 3 ลำ อีกรายหนึ่งเข้ามา 1 ลำ เรือญี่ปุ่น 4 ลำนี้ ไม่มีพ่อค้าจีนใช้ส่งข้าวออกไปขาย ผู้เช่าต้องส่งข้าวจากโรงสีของตนออกไป เท่านั้น และข้ากลับต้องซื้อสินค้าทางโน้นบรรทุกเข้ามา สภาพเช่นนี้ทำให้พ่อค้าที่เช่าเรือญี่ปุ่นมา บรรทุกสินค้าต้องประสบกับความยากลำบากอย่างมาก⁸³

การต่อต้านสินค้าสินค้าญี่ปุ่นอีกครั้ง เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2462 (1919) ในปัญหาเกี่ยวกับ แหลมชานตุง (The Shantung Question) เนื่องจากดินแดนนี้อยู่ภายใต้การยึดครองของเยอรมัน แต่เยอรมันเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงมีมติยกดินแดนนี้ให้ญี่ปุ่นครอบครองต่อจาก เยอรมัน การเคลื่อนไหวเริ่มต้นจากนักศึกษาจีนไม่พอใจมติของฝ่ายสัมพันธมิตร และเริ่มเคลื่อนไหวในเดือนพฤษภาคม สภาการค้าของจีนและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการค้าได้สนับสนุนการ เคลื่อนไหวนี้ โดยการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น การเคลื่อนไหวนี้เริ่มในไทยประมาณเดือนมิถุนายน โดยหนังสือพิมพ์จีนเป็นผู้นำการปลุกเร้า นายเชียวฮุดเส็งเป็นผู้นำสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหว

⁸² เรื่องเดียวกัน

⁸³ พรรณี บัวเล็ก. จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นกับพัฒนาการทุนนิยมไทย ระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 1-2 (พ.ศ.2457-2488) หน้า 46-47.

ไหวครั้งนี้ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ พ่อค้าจีนเข้าร่วมอย่างกว้างขวาง มีพ่อค้าทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัดเข้าร่วม โดยประสานการเคลื่อนไหวกับมณฑลกวางตุ้งและเมืองซัวเถา สมาคมพ่อค้าจีนต่างๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมีการใช้สมาคมลับจีนจัดการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ลักลอบขายสินค้าญี่ปุ่น การเคลื่อนไหวครั้งนี้เป็นไปอย่างไม่มีใครโครมหนัก แต่ก็สร้างผลกระทบกับการจำหน่ายสินค้าญี่ปุ่น⁸⁴

การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นครั้งสำคัญ เกิดขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์สู้รบระหว่างจีนและญี่ปุ่น ที่เมืองจีหนาน (Jinan) แหลมซานตง (Shantung) เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2471 (1929) ทันทีที่เกิดเหตุการณ์นี้หนังสือพิมพ์จีนต่างๆ ในกรุงเทพฯ ได้ช่วยกันประโคมข่าวและชักชวนให้ต่อต้านญี่ปุ่น สโมสรจีนซึ่งเป็นสาขาของก๊กมินตั๋งในประเทศไทย และสโมสรพาณิชย์จีนได้ร่วมมือกันจัดการเคลื่อนไหว ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น มีการจัดตั้งสมาคมบอยคอตสินค้าญี่ปุ่นขึ้น พ่อค้าจีนจากสมาคมการค้าต่างได้ร่วมกันสร้างข้อตกลงไม่ให้ซื้อขายสินค้ากับห้างญี่ปุ่น ห้างที่ซื้อสินค้าญี่ปุ่นจากฮ่องกงและสิงคโปร์ก็ถูกห้าม กรรมการจีนก็ถูกห้ามไม่ให้ขนส่งสินค้าญี่ปุ่นเช่นกัน การเคลื่อนไหวครั้งนี้ค่อนข้างรุนแรง นายเชียวฮุดเส็งผู้นำสโมสรจีนได้เป็นบุคคลสำคัญในการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น หนังสือพิมพ์จีน 2 ฉบับคือ ฮั่วเซียมซิมโป้ และตงฮั่วมินโป้ ได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปลุกระดมชาวจีนให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหว มีการจัดตั้งสมาคมลับ หรือคณะอั้งยี่ 2 คณะ คือ คณะที่ช่วยท้วน หรือคณะเลือดและเหล็ก กับคณะกังท้วน หรือคณะกรรมกร โดยรวบรวมอั้งยี่ไว้ 18 คณะด้วยกัน หรือที่เรียกว่า อั้งมิ่งจับเปี้ยปังมั่ง การดำเนินการขึ้นตรงต่อสโมสรจีน หรือคณะก๊กมินตั๋ง ในประเทศไทยซึ่งมีนายเชียวฮุดเส็งเป็นผู้นำ⁸⁵

การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ได้ขยายไปสู่ต่างจังหวัด สินค้าที่ถูกส่งไปขายยังต่างจังหวัดผ่านทางรถไฟทุกสายจะต้องการตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้า หากพบว่าเป็นสินค้าญี่ปุ่นจะต้องนำคืนไม่รับฝาก และเมื่อถึงปลายทางในแต่ละที่จะมีการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง หากพบว่าเป็นสินค้าญี่ปุ่นก็จะเก็บของนั้นเสีย หรืออาจจะต้องเรียกค่าปรับ วิธีการนี้ทำให้สินค้าญี่ปุ่นที่มีตลาดสำคัญอยู่ในต่างจังหวัดต้องพบกับอุปสรรค บริษัทमितซูบุซซันโกซา ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ของญี่ปุ่นที่เข้ามาทำการค้าในไทยขณะนั้น ได้รับผลกระทบจากการบอยคอตครั้งนี้มากที่สุด พ่อค้าจีนที่ทำการติดต่อกับบริษัทญี่ปุ่นถูกบังคับให้เสียค่าปรับ พ่อค้าที่ยังแอบค้าขายกับญี่ปุ่นหลังจากถูกตักเตือน

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 48-49.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 50-52.-

แล้ว ก็ถูกใช้มาตรการที่รุนแรง เช่นถูกทำร้ายถึงตาย ถูกตัดนิ้วและตัดใบหูเป็นต้น เหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดในการบอยคอตครั้งนี้คือ การสังหารนายอั้งคี่เอง บุตรนายอั้งเซียงจิว เจ้าของห้างอั้งเซียงเหลียงหน้าโรงหนังพัฒนากร การเคลื่อนไหวบอยคอตสินค้าครั้งนี้สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลไทยมาก เพราะเห็นว่ากระทบความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่น นอกจากนี้การบอยคอตยังสร้างความวุ่นวายในสังคมไทย รัฐบาลได้ทำการจับกุมและเนรเทศพวกก่อความไม่สงบและจัดหากกรรมกรไทยให้เข้าทำงานแทนกรรมกรจีนที่ไม่ยอมขนสินค้าญี่ปุ่น การบอยคอตครั้งนี้สร้างความเสียหายให้แก่การค้าของญี่ปุ่นมาก สินค้าญี่ปุ่นที่ส่งมาไทยลดลงถึงร้อยละ 48 เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ.2470 (1927)⁸⁶

ในปี พ.ศ.2474(1931) ชาวจีนได้บอยคอตสินค้าญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่งเมื่อญี่ปุ่นบุกแมนจูเรีย สมาคมการค้าที่สำคัญ 7 สมาคม ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเข้า ข้าว โรงสีข้าว และผ้า ได้รวมกันเป็นสภาการค้าทำการปิดสินค้าญี่ปุ่น การบอยคอตสินค้าครั้งนี้ เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจไทยตกต่ำพร้อมกับประเทศอื่นๆ ในโลก ดังนั้นมาตรการต่างๆ ที่นำมาใช้ในการบอยคอตจึงเป็นไปได้โดยไม่เข้มขัน ถึงแม้ว่าจะห้ามไม่ให้ขายข้าวให้แก่พ่อค้าญี่ปุ่นแล้ว มาตรการนี้ก็บังคับได้เฉพาะกับกลุ่มโรงสีขนาดใหญ่ ส่วนโรงสีขนาดเล็กก็คงขายข้าวให้กับพ่อค้าญี่ปุ่นอยู่ต่อไป และพ่อค้ารู้สึกว่าการเข้าร่วมในการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น กลับกลายเป็นการสูญเสียโอกาสทางการค้าของตน พ่อค้าญี่ปุ่นหันกลับออกไปซื้อข้าวพม่า ซึ่งเป็นคู่แข่งของไทยแทน พวกเจ้าของโรงสีไม่อาจทนกับสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำและการสูญเสียตลาดการค้าของตนได้ ในที่สุดต้องหันกลับมาขายสินค้ากับญี่ปุ่นในเวลาไม่ช้า ในเรื่องการค้าผ้าก็เช่นกัน ในขณะที่พ่อค้าเงินรายใหญ่หยุดขายผ้าญี่ปุ่น แต่พ่อค้าเงินรายย่อยและพ่อค้าแขกกลับคงดำเนินการขายผ้าญี่ปุ่นต่อไป การบอยคอตจึงทำให้พ่อค้าเงินสูญเสียผลประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากผ้าญี่ปุ่นขายได้ดีในตลาดของไทยในขณะนั้น

การบอยคอตครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบกับครั้งที่ผ่านมา สาเหตุมาจากทั้งรัฐบาลไทยและพ่อค้าจีนเอง เศรษฐกิจที่ตกต่ำในปี พ.ศ.2474(1931) ทำให้รัฐบาลไทยไม่สามารถอดทนเห็นการบอยคอตที่กดดันให้สภาพเศรษฐกิจตกต่ำลงไปได้อีก รัฐบาลจึงใช้มาตรการรุนแรงปราบปรามการเคลื่อนไหวครั้งนี้ หนังสือพิมพ์ถูกห้ามเผยแพร่ข่าวต่อต้านญี่ปุ่น ผู้คัดค้านคำสั่งถูกจับกุม ธุรกิจของชาวญี่ปุ่นได้รับการคุ้มครอง การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ไม่ได้รับการ

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 49-55.

สนับสนุนจากสมาคมลับ และการกระทำที่รุนแรงต่างๆ เหมือนการต่อต้านสินค้าในเหตุการณ์ จีหนาน (Jinan Incident)⁸⁷

การต่อต้านสินค้าครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เกิดขึ้นเมื่อการปะทะกันระหว่างญี่ปุ่นและจีน ที่ ธานีปักกิ่งเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2480 (1937) เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเสมือนการจุดไฟ ความรู้สึกรักชาติของชาวจีนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อเดือนสิงหาคม กองทัพของญี่ปุ่นได้เคลื่อน ลงไปทางใต้ของจีนซึ่งเป็นแผ่นดินเกิดของชาวจีนในไทย การเคลื่อนไหวนี้ได้กระตุ้นความรู้สึกรัก แผ่นดินของชาวจีนในไทยเพิ่มขึ้นอีก องค์กรทำการเคลื่อนไหวในไทยมี 2 องค์กร คือคณะกรรมการชาวจีนโพ้นทะเลแห่งแคนตอน (The Canton Based Committee for Overseas Chinese Affairs) และสโมสรพานิชจีน การเคลื่อนไหวครั้งนี้ต่างกับครั้งที่ผ่านมา คือดำเนินไป อย่างเป็นความลับ ไม่มีการประกาศวัน เวลา ต่อต้านสินค้าอย่างเป็นทางการ สาเหตุที่สำคัญ เกิดจากชาวจีนรู้ว่ารัฐบาลชาตินิยมของไทยไม่มีทางเห็นใจพวกตน และกิจกรรมที่จะทำให้สภาพ สังคมและเศรษฐกิจของไทยแย่ลง สมาคมลับและกิจกรรมของสมาคมได้ฟื้นขึ้นมาอีกครั้งใน ระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน ได้มีชาวจีนจากสิงคโปร์และจีนตอนใต้ เข้ามาเคลื่อนไหว ซึ่งมี ทั้งฝ่ายก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์ด้วย มีการส่งจดหมายข่มขู่ไปยังพ่อค้าจีนต่างๆ ให้เข้าร่วมการ บอยคอตด้วย กรรมกรจีนถูกห้ามไม่ให้ขนส่งสินค้าญี่ปุ่นเหมือนการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์จีหนาน พ.ศ. 2471(1928)⁸⁸

คดีสำคัญที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหวครั้งนี้คือ การสังหารนายเหี้ยกวงเอี่ยม ผู้ร่วมก่อตั้ง สมาคมแต้จิ๋วซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญก็เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและก๊กชาติจีน ในระหว่างสงครามนายเหี้ย กวงเอี่ยม ได้อาศัยบทบาทประธานสมาคมพานิชจีนและเหรียญกษาปณ์ของสมาคมแต้จิ๋วนำชุมชนจีน ต่อต้านญี่ปุ่น ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2482(1939) เขาได้เดินทางไปยังประเทศจีน เพื่อรายงาน การเคลื่อนไหวการต่อต้านญี่ปุ่นในไทย รับฟังนโยบายสงครามของจีนและดูสถานการณ์ทางการ เมืองในจีน ทั้งทางด้านฝ่ายก๊กมินตั๋งและฝ่ายคอมมิวนิสต์ ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการ เดินทางไปประเทศจีนในครั้งนี้ คือ การนำเงินบริจาคของชาวจีนในไทยไปมอบให้แก่ขบวนการ

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 56-57.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 57-58.

ต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศจีน การเดินทางของเขาครั้งนี้ได้สร้างความโกรธแค้นให้กับญี่ปุ่น และผู้สนับสนุนญี่ปุ่นมาก เมื่อเขาเดินทางกลับมาประเทศไทยก็เริ่มงานต่อต้านญี่ปุ่นอีกทันที⁸⁹

หลังจากนายเหี้ยกวงเอี่ยมกลับมาไม่นาน ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2482(1939) เวลาประมาณ 4 ทุ่ม เขาก็ถูกยิงตายที่หน้าโรงจิวฮังจิ๋ว บนถนนเยาวราช ต่อมาตำรวจจับมือปืนที่ยิงเขาได้ ชื่อ นายฮั่งปิง และผู้บงการคือตั้งเจียะลิ่ง บุตรชายนายตั้งหงี่ เจ้าของธนาคารตันเบ็งซุน ซึ่งเป็นธนาคารที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น ธนาคารแห่งนี้เป็นแหล่งสำคัญในการแลกเปลี่ยนเงินตราสกุลเยน การกระทำนี้เป็นการสนับสนุนการค้าของญี่ปุ่นโดยปริยาย ด้วยเหตุนี้นายตั้งหงี่ จึงถูกฆ่าตายในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2482(1939) การตายของนายตั้งหงี่สร้างความแค้นให้แก่ นายตั้งเจียะลิ่ง ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่สิงคโปร์อย่างมาก เขารีบเดินทางกลับประเทศไทยทันที และได้ก่อคดีในฐานะผู้บงการสังหารนายเหี้ยกวงเอี่ยม แม้ว่านายตั้งเจียะลิ่งจะตกอยู่ในฐานะผู้บงการฆ่า นายเหี้ยกวงเอี่ยม แต่ทางเครือญาติและผู้ร่วมงานต่อต้านญี่ปุ่นกับนายเหี้ยกวงเอี่ยมเชื่อว่า ผู้อยู่เบื้องหลังการให้ข้อมูลแก่นายตั้งเจียะลิ่งว่าเหี้ยกวงเอี่ยมเป็นผู้บงการฆ่าตั้งหงี่คือญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นต้องทำเช่นนี้ก็เพื่อยุติขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในไทย เหี้ยกวงเอี่ยมถูกกล่าวหาว่าเป็นหัวหน้าสมาคมลับหัวคัง (Hua Kang) หรือ เซคัง (Sea Khang) ซึ่งเป็นสมาคมลับที่สำคัญในขณะนั้น ใช้ในการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น ได้รับการสนับสนุนจากทั้งฝ่ายก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์⁹⁰

4. การส่งเงินกลับบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว กลุ่มการเมือง และฟื้นฟูประเทศจีน

นับตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนอพยพที่เข้ามามีจุดประสงค์เพื่อแสวงหาโชค และสร้างฐานะของตนให้มั่นคง เพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ยังอยู่ในประเทศจีน โดยการส่งเงินพร้อมกับจดหมายบอกข่าวคราวที่เรียกว่า “โพยก๊วน” ไปกับเรือสินค้าที่เดินทางค้าระหว่างประเทศจีนและไทย ในปี พ.ศ.2373(1830) เรือสินค้าที่ไปจีนรับเงินฝากจากพ่อค้าจีนในไทยที่ส่งให้ครอบครัวเป็นจำนวน 60,000 เหรียญ (สเปน) ในระยะแรกการส่ง “โพยก๊วน” กระทำในวงแคบ ฝากกันในกลุ่มที่รู้จักคุ้นเคย ต่อมาเมื่อมีคนใช้บริการฝากเงินมากขึ้น จึงมีการตั้งเป็นตัวแทนเพื่อบริการการส่งเงินพร้อมด้วยข่าวคราวชาวจีนโพ้นทะเลไปยังญาติพี่น้องในเมืองจีน โดยทำหน้าที่เป็นนายหน้าเก็บรวบรวมจดหมายต่างๆ เข้าเป็นห่อเดียวให้มีขนาดและน้ำหนักพอสมควร แล้วนำ

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 59

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 61

ไปฝากผู้ที่จะเดินทางไปประเทศจีน แล้วนายหน้าในประเทศจีนก็จะแจกจ่ายจดหมายเหล่านั้นไปยังผู้รับ จากตัวแทนการรับส่งโพยก๊วนจึงวิวัฒนาการมาเป็นธุรกิจที่เป็นลำเป็นสัน โดยมีการจ้างเสมียนไว้ช่วยในการเขียนจดหมายถึงญาติพี่น้องแทนการเล่าด้วยปากเปล่าเช่นแต่ก่อน เนื่องจากชาวจีนโพก๊วนส่วนใหญ่ไม่รู้หนังสือ และประเทศไทยและจีนยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูต จึงยังไม่มีข้อตกลงทางไปรษณีย์กัน กิจการโพยก๊วนจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของชาวจีนโพก๊วน ที่จากบ้านเกิดเมืองนอนมายังแดนไกล กลุ่มพ่อค้าคนดีชาวจีนที่ทำกิจการค้าระหว่างประเทศ มักจะทำกิจการโพยก๊วนควบคู่ไปด้วย ชาวจีนจะเลือกส่งโพยก๊วนกลับกลุ่มพ่อค้าที่มีภูมิฐานะเดียวกับตนในประเทศจีน กิจการโพยก๊วนนี้ดำเนินไปอย่างอิสระและทำรายได้ให้แก่ผู้ดำเนินกิจการนี้สูง ก่อนที่ระบบธนาคารแบบใหม่จะเกิดขึ้น⁹¹

ในช่วงประมาณปี พ.ศ.2410 (1867) กงสุลอังกฤษได้นำเอาระบบไปรษณีย์มาใช้ติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับฮ่องกงและสิงคโปร์ การส่งโพยก๊วนจึงได้หันมาใช้ระบบไปรษณีย์ควบคู่ไปกับการฝากกับเรือสินค้าเหมือนสมัยเดิม ในช่วงระยะพ.ศ.2434-2437 (1891-1894) ในกรุงเทพฯ มีร้านโพยก๊วนประมาณ 20 แห่ง⁹² ปี พ.ศ.2454(1911) จำนวนร้านโพยก๊วนในกรุงเทพฯ ได้เพิ่มขึ้นเป็น 58 แห่ง เป็นร้านของชาวจีนภาษาแต้จิ๋ว ไหล่และแคะเท่านั้น ส่วนชาวจีนภาษา กวางตุ้งและฮกเกี้ยนไม่มีการจัดตั้งร้านโพยก๊วน ร้านโพยก๊วนทั้ง 58 ร้านนี้รับฝากเงินปีละ 7,800,000 เหรียญ นอกจากนี้ชาวจีนอพยพจะส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวของตนที่ประเทศจีน โดยฝ่ายร้านโพยก๊วนแล้ว ยังนำเงินติดตัวไปเมื่อเดินทางกลับประเทศจีนอีก โดยเฉลี่ยแล้วคนหนึ่งๆ จะนำเงินติดตัวไปคนละ 40 เหรียญ ในปี พ.ศ.2454(1911) มีชาวจีนเดินทางกลับประเทศรวมทั้งสิ้น 60,797 คน คิดเป็นเงินนำติดตัวออกไป 2,400,000 เหรียญ รวมเป็นเงินส่งกลับประเทศทั้งทางโพยก๊วน และการส่งออกด้วยการฝากและนำติดตัวกลับไปเป็นเงินทั้งสิ้นปีละ 14,400,000 เหรียญ คิดเป็นเงินไทย 16,551,724 บาท 13 สตางค์ จำนวนเงินมากจนรัฐบาลเห็นความจำเป็น ต้องจำกัดจำนวนเงินที่รั่วไหลออกนอกประเทศ⁹³

⁹¹ สุชาติ ตันตสุรฤกษ์. โพยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพก๊วนในประเทศไทย. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532 หน้า 47-48.

⁹² เรื่องเดียวกัน หน้า 50

⁹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 64-65

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงตอนปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบต่อในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะแตกต่างไปจากจีนเก่าซึ่งเข้ามาก่อนหน้านี้ จีนเก่ามีความคิดที่จะฝังรกรากทำมาหากินในประเทศไทย และมีความสนิทสนมกลมเกลียวกับคนไทย ส่วนจีนที่เข้ามาในช่วงหลังมีความคิดเปลี่ยนไปมีความรู้สึกรักชาติของตนมากขึ้น การเข้ามาคิดแต่จะอาศัยทำมาหากินสำหรับส่งเงินไปบำรุงบุตรภรรยาญาติพี่น้องที่ประเทศจีนเท่านั้น ไม่ได้คิดที่จะฝังรกรากในไทย แม้กระทั่งจะร่ำรวยมากขึ้นก็จะส่งเงินไปสร้างบ้านที่เมืองจีน การส่งเงินกลับบ้านของชาวจีนอพยพในขณะนั้น ทำให้รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายควบคุมการส่งออกเงินโดยหาวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้อพยพต้องใช้จ่ายเงินในแผ่นดินไทยเพิ่มขึ้น มาตรการหนึ่งที่รัฐใช้คือการเพิ่มเงินค่าผูกปี้จากเดิม 4 บาท เป็น 6 บาท ในปี พ.ศ.2453 ส่งเสริมสิ่งมอมเมาต่างๆ ในชุมชนจีนได้แก่ ฝิ่น สุรา โรงบ่อนเบี้ย หวยจีน ก.ข. สถานที่ตั้งโรงบ่อนเบี้ยมักจะเป็นย่านที่มีชาวจีนอยู่หนาแน่นได้แก่ บางรัก ตลาดน้อย วัดสามจีน เล่งบัวเอี้ย สพานหัน ตลาดนางเลิ้ง และสามเสนเป็นต้น วิธีการดึงเงินของชาวจีนโดยใช้สิ่งเสพติดและมอมเมานี้เจ้าของเหมืองดีบุกภาคใต้ทำกันมานานแล้ว และใช้ได้ผลดี⁹⁴

หลังจากเลิกโรงหวยและบ่อนเบี้ยในปี พ.ศ.2460(1917) แล้ว ในปีพ.ศ.2461(1918) รัฐบาลเกรงว่าชาวจีนจะส่งเงินออกนอกประเทศมากขึ้นจึงให้มีการสำรวจการส่งเงินของชาวจีนโดยร้านโหยก๊ว นปรากฏว่ากรุงเทพฯ มีร้านโหยก๊วทั้งหมด 40 ร้าน ไม่มากไม่น้อยไปกว่าเมื่อครั้งมีบ่อนเบี้ย และเดิมมีการส่งโหยก๊วเฉลี่ยปีละประมาณ 12 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2461(1918) มีการส่งเงินปีละ 9 ล้านบาท เงินที่ส่งโหยก๊วนี้ลดน้อยลงกว่าเมื่อครั้งมีบ่อนเบี้ยราว 1 ส่วนสาเหตุที่ชาวจีนส่งเงินออกน้อยลงในช่วงนั้นเนื่องจาก 1.ข้าวมินน้อยกุลี่ที่ทำงานตามโรงสีจึงมีงานทำน้อย 2.การสนุกครึกครื้นในกรุงเทพฯ มีมากขึ้น พวกชาวจีนจึงใช้จ่ายเงินทางสนุกอื่นๆ 3.ยาฝิ่นราคาแพง ผลประโยชน์ที่พวกจีนหาได้ต้องใช้ในการบริโภคและบำเรอร่างกายเปลืองมากขึ้น พ่อค้าจีนที่มีเงินเนื่องจากทำการค้ากับฝรั่ง หรือค้าขายข้าวได้กำไรก็ไม่ได้ส่งเงินกลับบ้านเกิดมาก เนื่องจากในระยะนั้นสถานการณ์ทางเมืองจีนไม่สงบ มีโจรผู้ร้ายมาก หากมีการส่งเงินกลับบ้านมากพวกผู้ร้ายอาจแย่งเอา หรือจับสมาชิกของครอบครัวไปเรียกค่าไถ่ อีกสาเหตุหนึ่งคือ เงินเหรียญฮ่องกงในระยะนี้ราคาแพง ชาวจีนจึงไม่ส่งเงินกลับบ้านเกิดมาก⁹⁵ ตัวเลขการส่งเงิน

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 67-68

⁹⁵ หจข. ร 6 น 25/56 บ่อนเล็กพวกจีนส่งเงินทางโหยก๊วไปเมืองจีนน้อย

โพยก๊วนที่ลดน้อยลง เป็นแค่ในปี พ.ศ.2461(1918) เท่านั้น และไม่รวมการส่งเงินผ่านธนาคาร และนำติดตัวเอาออกไป

การส่งเงินกลับประเทศของชาวจีนมีมากขึ้น ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2470-2475(1927-1932) ชาวจีนส่งเงินกลับประเทศประมาณ 160 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 26.6 ล้านบาท แนวโน้มการส่งเงินของชาวจีนกลับประเทศมากยิ่งขึ้น เมื่อจีนและญี่ปุ่นเกิดสงครามกัน การส่งเงินกลับประเทศของชาวจีนนี้สร้างความหนักใจให้ทั้งรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัฐบาลคณะราษฎร เนื่องจากประเทศไทยกำลังอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างหนัก เฉพาะในปี พ.ศ. 2475(1932) ปีเดียว ชาวจีนส่งเงินกลับประเทศถึง 50 ล้านเหรียญ หรือ 37 ล้านบาท ทำให้รัฐบาลต้องออกกฎหมาย เพื่อควบคุมธนาคารและร้านโพยก๊วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการโอนเงินออกนอกประเทศ⁹⁶

นอกจากโพยก๊วนแล้ว ชาวจีนยังมีวิธีโยกย้ายเงินกลับประเทศของตนโดยวิธีการต่างๆ ที่นิยมกันในหมู่พ่อค้าคือการซื้อขายระหว่างประเทศ เช่นกรณีกรุงเทพฯ กับชวเตา รายได้ที่เกิดจากการขายสินค้าออกประเทศ พ่อค้าก็มักจะไม่นำกลับเข้ามาในประเทศไทย แต่จะเก็บไว้ที่เมืองชวเตา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน ทั้งกิจการค้าที่กรุงเทพฯ และชวเตาล้วนเป็นธุรกิจในเครือเดียวกัน เงินที่ถูกโยกย้ายโดยวิธีการนี้จะไม่สามารถตรวจสอบได้ว่ามีจำนวนเท่าใด และมักจะถูกระบุเป็นค่าขนส่งสินค้า ค่าประกันภัย ค่าธนาคาร เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ล้วนจ่ายอยู่ในบริษัทเครือเดียวกัน ซึ่งเป็นบริษัทครอบครัวที่นิยมทำกันในขณะนั้น เช่นในกลุ่มหวังหลี่ มีทั้งธุรกิจธนาคาร ประกันภัย เดินเรือ โรงสีไฟ เป็นของตนเอง

ความรู้สึกรักชาติ และแผ่นดินเกิดทำให้ชาวจีนโพก๊วนเงินกลับประเทศเป็นจำนวนมาก ความรู้สึกรักแผ่นดินเกิดดินแดนของบรรพบุรุษ มีอยู่ในจิตใจของชาวจีนอพยพทุกคน และความรู้สึกนี้รุนแรงมากขึ้นเมื่อมีการปลุกกระดมของการเมืองกลุ่มต่างๆ มายังชาวจีนโพก๊วนเลวราชสำนักซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองแรก ที่เข้ามาเคลื่อนไหวระดมเงินกลับไปช่วยฟื้นฟูประเทศ โดยใช้ยุทธวิธีต่างๆ ได้แก่การมอบสัญชาติจีนให้แก่ ชาวจีนโพก๊วนเลว และลูกหลานของเขาที่เกิดขึ้นนอกแผ่นดินจีน การมอบตำแหน่งขุนนางให้แก่ชาวจีนที่มอบเงินบริจาคช่วยเหลือจำนวนมาก ผู้ที่ได้

⁹⁶ สุชาติ ตันตสุรฤกษ์. โพยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพก๊วนในประเทศไทย หน้า 72-73.

รับตำแหน่งนี้ในไทยได้แก่ พระยาภักดีภักธากร (เหล่ากึ่งปึง) และพระยาอนุวัตรราชนิยม (ยีกองฮง) เป็นต้น การเมืองกลุ่ม ดร.ซุนยัตเซน และพรรคก๊กมินตั๋งของเขาก็เข้ามาระดมเงินจากชาวจีนโพ้นทะเลตลอดเวลา นับตั้งแต่เริ่มต้นที่จัดตั้งในรูปองค์กรดมงฮุย (Tung Meng Hui) การเมืองกลุ่มนี้นับว่ามีบทบาทต่อการระดมเงินจากชุมชนจีนในสังคมไทยมากที่สุด จำนวนเงินที่ชาวจีนโพ้นทะเลรวมทั้งในไทยที่ส่งกลับไปช่วยกลุ่มการเมืองนี้ไม่มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานอย่างแน่นอน พร้อมๆ กับเกิดความรู้สึกรักชาติต้องการเห็นชาติจีนเจริญโดยการทุ่มเทกำลังเงินสนับสนุนการเมืองกลุ่มต่างๆ แล้ว การส่งเงินกลับไปให้ครอบครัว พี่นพหมู่บ้านเกิดของบรรพบุรุษก็กลายเป็นวัฒนธรรมสำคัญของพ่อค้าใหญ่ที่ร่ำรวยในโพ้นทะเลด้วย พระยาอนุวัตรราชนิยม (ยีกองฮง) เป็นตัวอย่างสำคัญในการส่งเงินกลับไปฟื้นฟูบ้านเกิดของบรรพบุรุษ ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ทั้งการส่งเงินเพื่อช่วยเหลือกลุ่มการเมือง ต่อสู้กับสงครามทั้งภายในภายนอกประเทศ รวมทั้งส่งเงินให้กับบ้านเกิด ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนจำนวนมากออกจากสังคมไทย

บันทึกทางการเงินของชาวจีนโพ้นทะเลที่ส่งไปหนุนช่วยกลุ่มการเมือง ดร.ซุนยัตเซน ปรากฏว่าชาวจีนในไทยก็ส่งไปไม่น้อย ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2450 (1907) ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2451 (1908) องค์กรดมงฮุย ได้ทำการต่อสู้ครั้งสำคัญ 5 ครั้ง ในทางตะวันตกเฉียงใต้ ในเขตจังหวัดกวางตุ้ง กวางสี และยูนนาน ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาวุธ และอื่นๆ ในการต่อสู้ครั้งนี้เป็นเงิน 200,000 เหรียญฮ่องกง ครั้งหนึ่งของค่าใช้จ่ายมาจากชุมชนจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำนวนนี้มาจากมาลายา 10,000 เหรียญ ดัชชี่ฮีสอินเดีย 30,000 เหรียญ และเงินในอินโดจีนและไทย 60,000 เหรียญ⁹⁷ ในการลุกขึ้นสู้ครั้งสุดท้ายที่เมืองแคนตอน ในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2454 (1911) ก่อนเกิดเหตุการณ์ลุกขึ้นสู้ครั้งใหญ่ที่เมืองวู่จาง (The Wuchang Uprising) วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2454 (1911) ในเหตุการณ์เมืองแคนตอนนี้ ชาวจีนโพ้นทะเล ได้ส่งเงินหนุนช่วยการต่อสู้นี้มาก เงินที่ได้รับจากชาวจีนโพ้นทะเลทั้งหมด 187,636 เหรียญ ในจำนวนนี้มาจากแคนนาดา 63,000 เหรียญ จากสิงคโปร์และมาลายา 47,663 เหรียญ จากดัชชี่ฮีสอินเดีย 32,550 เหรียญ จากอินโดนีเซียและไทย 30,423 เหรียญ และจากสหรัฐอเมริกา 14,000 เหรียญ⁹⁸

⁹⁷ Yen Ching Hwang The Overseas Chinese and The 1911 Revolution (Kuala Lumpur : Oxford University pres 1976) , p.309

⁹⁸ Ibid p.311

ในวันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2453 (1910) หนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมซิมไป รายงานว่านายกังซงฮีน ตัวแทนเทศาภิบาลมณฑลเกียงซู ได้เดินทางมากรุงเทพฯ และชักชวนพ่อค้าให้ออกเงินช่วยบำรุงพิพิธภัณฑน์ และช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ในมณฑลเกียงซู พ่อค้าสำคัญได้ประชุมกันที่สโมสรฮั่วฮงก๊ก และลงนามเพื่อช่วยเหลือทางการเงินพ่อค้าได้ตื่นตัวที่จะเข้าร่วมการช่วยเหลือทางการเงินในครั้งนี้นัก⁹⁹

---

⁹⁹ หจข. ร6น. 4.7/2 ความเห็นหลวงภรณี เรื่องหนังสือพิมพ์จีนประจำเดือนเมษายน ร.ศ.129.

ตาราง การบริจาคเงินของพ่อค้าจีนเพื่อช่วยเหลือมณฑลเกียงซู ประเทศจีน ในปีพ.ศ.2453(1910)

ยี่ห้อและนามผู้ออกเงิน	จำนวนเงิน (เหรียญ)	
	เจ้าพิพิธภัณฑ	ช่วยคนทุกข์ยาก
นายอากรสง	2000	2000
หลวงโสมณพิชรัตน์	1000	1000
ห้างวงฮวดเส็ง	1000	1000
ห้างเซียงกี	400	400
ห้างฮ่วงหลี่	400	400
ห้างเล่าบ้านเส็ง	400	400
ห้างบ้านซ่งเซียง	400	400
ห้างกวงฮะเส็ง	400	400
พระเจริญราชชน	400	400
ห้างยูเส็ง	300	300
ห้างยงเฮ็งจัน	200	200
ห้างเซ่งเฮ็ง	200	200
ห้างฮั่วเฮ็ง	200	200
ห้างเคียนหลี่	200	200
เงินเบงไกวไล	200	200
ห้างเด็กกีจัน	-	200
ห้างกิมเซ่งหววน	100	100
ห้างกิมเฮ็งหววน	100	100
ห้างคูนเฮ็งหลี่	100	100
ห้างกิมไท่เส็ง	100	100
ห้างเซียงฮวด	100	100
ห้างบ้านฮง	100	100
ห้างหยงเซ็ง	100	100
เงินตันเล่งซื่อ	100	100
เงินว่องฮั้งเจา	100	100
เงินซิมฮั้งซื่อ	100	100
เงินตันใจตึง	100	100
ห้าง ป.อ.ยูเส็ง	100	100
ห้างยิ่นฮงฮั่วกี	100	100
เงินอี้ยลิเค็ง	-	100
เงินจี้จี้เส็ง	-	100
เงินเซียวเก็งหลิน	-	100
รวมทั้งสิ้น	9000	9500

ที่มา: หจข.ร.6 น.4.7/2 ความเห็นหลวงธรณีเรื่องหนังสือพิมพ์จีนประจำเดือนเมษายน

ในปี พ.ศ.2453 (1910) สโมสรพาณิชย์เมืองซัวเถา โทรเลขบอกมาว่าเมืองแต้จิ๋ว ฝนแล้ง ข้าวแพงมาก ต้องการให้ช่วยบริจาคเงิน โรงพยาบาล เทียนฮั่วยอฮี้ ได้ประชุมกันบริจาคเงินฝากไป ให้สโมสรพาณิชย์ซัวเถา และให้ห้างที่มีโรงสีกลไฟส่งข้าวไปทุกๆ เทียวเมล์ซัวเถา รายนามผู้บริจาคเงินมีดังนี้¹⁰⁰

ชื่อ	จำนวนเงิน	
แต่เคียมฮั่ว (ยีกอฮง)	2000	เหรียญ
ห้างวงวนฮวดเส็ง	2500	“
ห้างกิมเซ่งหลี	2000	“
ตันฮ่วงหลี	1500	“
ตันเซียงกี	1500	“
ตันบัววนเซ่งฮุน	1000	“
ชินบัววนเส็ง	1000	“
ตันไฮ้ซิว	600	“
เจ็งดีดฮุน	200	“
แต่ฮั่วเซียง	200	“

สำหรับผู้ที่ต้องการช่วยเหลือเมืองแห่งไต้ ซึ่งชาวจีนในไทยอพยพมาจากที่นี่มากได้แยกบริจาคต่างหาก การสร้างกระแสความผูกพันระหว่างชุมชนจีนที่เมืองซัวเถา และจีนในกรุงเทพฯ มีมากในช่วงระยะนี้ เนื่องจากกลุ่มแซกฮอ เจ้าของห้างวงวนฮวดเส็งได้ขึ้นเป็นผู้นำชุมชนในซัวเถา และในกรุงเทพฯ การติดต่อเรื่องราวทางการเมืองระหว่าง 2 เมืองทำนองนี้มีมากขึ้น

ภายหลัง ดร.ชุนยัดเซน ปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงสำเร็จแล้ว ความกระตือรือร้นของชาวจีนที่ต้องการฟื้นฟูประเทศจีนมีมากขึ้น ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2454 (1911) สารวัตรโรงพักจักรวรรดิ ได้รายงานการเคลื่อนไหวชุมชนจีนว่า ชาวจีนได้เข้าเป็นสมาชิกเก๊กเหม็งถึง 13,000 คน แต่ละคนต้องเสียค่าสมาชิก เพื่อส่งเงินไปบำรุงประเทศจีนคนละ 200 บาท ถ้าขาดเงินไม่มีเงินอาจเสียน้อยกว่านี้ แต่เบื้องต้นต้องเสียคนละ 5 บาท เพื่อสมัครเป็นสมาชิก กลุ่มเก๊กเหม็งนี้จัดตั้งในรูปแบบสโมสรหนังสือจีน (จือปอเสี่ย) แต่ความจริงไม่ได้สอนหนังสือ เป็นเพียงยุทธวิธีการช่วยเหลือ

¹⁰⁰ หจข. ร.6 น. 4.7/3 ความเห็นหลวงภรรณี เรื่องหนังสือพิมพ์จีน แปลจากหนังสือพิมพ์ตีหน้าชินไป วันที่ 23 พ.ศ. ร.ศ.129.

เก๊กเหม็ง พ่อค้าใหญ่ในกรุงเทพฯ เกือบทั้งหมดสนับสนุนพวกเก๊กเหม็ง จีนในกรุงเทพฯ แปรในสิบเป็นพวกเก๊กเหม็ง เว้นแต่บรรดาลูกจีนเท่านั้น หัวหน้าสำคัญมี 2 คน คือ ยีกอฮง และ เชียวสุดเส็ง¹⁰¹ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2454 (1912) เจ้าพระยายมราช ได้กราบทูลว่าพวกจีนในกรุงเทพฯ ได้เรียกริเงิน เพื่อส่งไปช่วยพวกเก๊กเหม็งที่ได้ทำการปฏิวัติสำเร็จ จัดตั้งเป็นสโมสรใช้ชื่อว่า “ตงหัวกิวจี้ห่วย” สโมสรช่วยประเทศจีน มีกรรมการ 6 คน คือ 1.จีนยีกอฮง (แต่เคี้ยมฮั่ว) 2. นายเชียวสุดเส็ง 3.ชิมบัวนเสง 4.บัวนเซ่งเซียง 5.วงวนฮวดเส็ง 6.ฮ่วงหลี่ จำนวนเงินไม่ทราบว่าได้เท่าไร¹⁰² ในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2454 (1912) หนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมชิมไปได้รายงานข่าวว่า ชาวจีนได้รวมเงินบริจาคได้ทั้งสิ้น 200,000 บาท โดยจีนฮง (ยีกอฮง) ได้ดำรงตำแหน่งสภานายกบริจาคถึง 50,000 บาท¹⁰³

ในปี พ.ศ.2455 (1912) จีนและรัสเซียได้ทำศึกกัน การระดมเงินเพื่อช่วยชาติครั้งใหญ่ได้เกิดขึ้นในชุมชนจีนในกรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ 3-12 ธันวาคม พ.ศ.2455 (1912) เจ้ากรมกองพิเศษกองตะเวนได้รายงานการบริจาคเงินดังนี้¹⁰⁴

- นายเชียวสุดเส็งผู้นำสโมสรตงหัวกิวจี้ห่วย ก้อน ได้ออกเรียกริเงินได้เงิน 2500 บาท
- โรงจิวไหหล่า ที่สำเพ็งจัดแสดงเมื่อวันที่ 29-30 พฤศจิกายน ได้เงิน 2150 เหรียญ
- นายฮุนกิมฮวด บริจาคเงิน 1000 บาท ยีกอฮงก็บริจาคด้วยแต่ไม่ระบุจำนวนเงิน
- จีนแซ่หลิม ชื่อหลานเจ้าของโรงสีไฟคลองบางหลวง ได้ออกเรียกริเงินได้เงิน 1000 บาท
- พวกจีนกวางตุ้ง ประชุมกันที่ศาลเจ้ากวางตุ้ง วันที่ 1 ธันวาคม บริจาคเงิน 10,000 บาท
- เฒ่าแก่ขันอูริมตันมะชามถนนเจริญกรุง บริจาคเงิน 3500 บาท
- จีนขายบะหมี่กวางตุ้งชื่อ เชียวอยู่ตำบลยาวราชขายบะหมี่ 3 วัน 3 คืน ได้เงิน 126 บาท เงินจำนวนนี้ส่งไปบริจาคทั้งหมด

¹⁰¹ หจข. ร 6 น 4.7/28 พวกเก๊กเหม็งประชุมแสดงความยินดีเมื่อวันปีใหม่

¹⁰² หจข. ร 6 น 25/2 จีนก้อกำเริบและหยุดงาน

¹⁰³ หจข. ร 6 น. 25/16 พวกจีนเรียกริพวกเดียวกัน

¹⁰⁴ หจข. ร 6 น 4.7/37 รายงานหลวงธรณีนถุเบศร เรื่องหนังสือพิมพ์ฮั่วเซียมชิมไป

- จี๊วกวางตั้ง คณะมนตรีกลาโหม เล่นวันที่ 10 ธันวาคม ที่ตำบลสามแยกได้เงิน 3554 บาท วันที่ 11 ธันวาคม ต่อมาได้เงินอีก 3188 บาท
- พวกจีนแคะ 36 คน บริจาคเงิน 11,760 บาท
- พวกจีนกวางตั้งประชุมกันอีกครั้งวันที่ 4 ธันวาคม บริจาคเงิน 9000 เหรียญ
- เจ้าของโรงหญิงเงินหลายโรง ได้ปรึกษากันจะลดราคาจำจางหญิงนครโสภณี่ ลงครึ่งหนึ่ง เก็บเงินได้มากน้อยเท่าใดจะส่งไปให้ประธาภิบาลจีน

ความแตกแยกทางการเมืองจีนได้ส่งผลถึงการเมืองของชุมชนจีนในไทยด้วย หลังจากปฏิวัติแล้ว การเมืองจีนได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มตามผู้นำ คือ ฝ่าย ดร.ซุนยัตเซน และยวนฮือซาย ซึ่งต้องการเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ ผู้นำจีนในไทยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ยีกอฮง ที่สนับสนุนยวนฮือซาย และเซียวฮุดเส็ง ที่สนับสนุน ดร.ซุนยัตเซน ฝ่ายสนับสนุน ดร.ซุนยัตเซน ยังคงมีมากเนื่องจากเซียวฮุดเส็งมีความน่าเชื่อถือในหมู่ชุมชนจีนมากกว่ายีกอฮง หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ลงข่าวว่า พวกจีนที่สนับสนุนเก๊กเหม็ง (ซุนยัตเซน) นั้น บางคนหาเงินได้ 1 บาท จะส่งเงินให้หัวหน้าเก๊กเหม็ง 25 สตางค์ เก็บไว้กินไว้ใช้ 50 สตางค์ และส่งไปให้ครอบครัวตัวเองที่ประเทศจีน 25 สตางค์¹⁰⁵

ในปี พ.ศ.2466(1923) ได้มีการจัดตั้งคณะจี๊วชื่อ “ตงก๊กอั้งจั๊บ ยี่หวยอันเกี้ยะกั๋วควงหวย” คณะเล่นจี๊วเรียรายเงินช่วยสภาภาษาชาติจีน ชาวจีนทุกกลุ่มภาษาได้ร่วมมือกันจัดตั้งคณะจี๊วนี้ขึ้น มีกรรมการดังนี้¹⁰⁶

ชื่อ	ตำแหน่ง
นายโงจอหน้า (ล่าช้า)	นายก
นายเซียวเกียงหลิน	อุปนายก
นายอั้งเลียงซอ	ผู้ช่วย
นายเซียวฮุดเส็ง	“
นายพูฮอกหลิม	“
นายเอี้ยทัง	“
นายโหนคือโต (หลงจู๊ปัก)	เหรัญญิก

¹⁰⁵ หจช. ร 6 น. 20.12/10 ชาวพวกจีนเก๊กเหม็ง

¹⁰⁶ หจช. ร 6 น. 25/64 ตั้งคณะเล่นจี๊วช่วยสภาภาษาชาติจีน

คณะกรรมการได้มีจดหมายแจ้งการเรียเงินไปยังพ่อค้าและองค์กรต่างๆ ของชุมชนจีนทั้งหมด จำนวนเงินที่เรียไรได้ ไม่มีการระบุแต่ดูจากชื่อคณะกรรมการทั้งประธานและเหรียญกษาปณ์จากโรงพยาบาลเทียนฮั่วอู่ยี่ ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญของชาวจีนที่รวมทุกกลุ่มภาษา การเรียเงินครั้งนี้คงได้จำนวนมาก

การเรียเงินของชุมชนจีน กลับไปช่วยเหลือทั้งทางการเมืองและฟื้นฟูประเทศจีนมีอยู่ตลอดเวลา ในช่วงที่เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านและต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในประเทศจีนก็มีการระดมเงินส่งกลับไปช่วยกิจการทางการเมืองตลอดเวลา การระดมเงินครั้งใหญ่ของชุมชนจีนในประเทศไทย เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2480 (1937) เมื่อญี่ปุ่นนำกองทัพบุกเข้าไปทางใต้ของจีน ซึ่งเป็นแผ่นดินเกิดของชาวจีนโพ้นทะเล ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวจีนที่อาศัยในดินแดนนี้ได้ทุ่มเททั้งกำลังกาย และทรัพย์สิน กลับไปหนุนช่วยการสู้รบในประเทศจีน พ่อค้าชาวจีนที่สำคัญจำนวนหนึ่งยุติบทบาทการค้าของตัวเอง จัดตั้งองค์กรทั้งลับและเปิดเผย เพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่น คณะกรรมการในสมาคมแต่จิวนับว่ามีบทบาทสำคัญในการระดมเงินกลับไปหนุนช่วยจีนต่อต้านญี่ปุ่น มีรายงานว่าในเดือนหนึ่งๆ มีการส่งเงินส่งไปช่วยรัฐบาลจุงกิงถึง 400,000 บาท การทุ่มเทเงินและทรัพย์สินทำให้รัฐบาลไทยไม่พอใจในพฤติกรรมของพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มาก

ผู้ที่เสนอปัญหาการส่งเงินกลับไปช่วยชาติของชาวจีนจนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทุนภายในของประเทศไทยคือ Mr.William Alfred Millner Doll ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจชาวอังกฤษ เขาเดินทางเข้ามารับตำแหน่งนี้เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2479 (1936) โดยหลวงประดิษฐ หรือ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้เชิญเข้ามารับตำแหน่งที่ปรึกษาการคลังให้แก่รัฐบาล Mr.Doll ผู้นี้มีการศึกษา และประสบการณ์ทางด้านการเงินการธนาคารอย่างดี ในปี พ.ศ. 2469-2473 (1962-1930) เขาเป็นตัวแทนของรัฐบาลอังกฤษดำรงตำแหน่งประธานคณะทำงานของพันธมิตร (Interallied Commission) ในบัลแกเรีย (Bulgaria) ในปี พ.ศ.2473-2476 (1930-1933) เป็นที่ปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการให้แก่รัฐบาลบราซิล (Brazil) ในนามของธนาคาร Messrs Lazard Brothers and Co. Bankers. ต่อมาในพ.ศ.2476-2477 (1933-1934) เป็นทูตพิเศษของรัฐบาลอังกฤษ ที่มาในนามของบริษัท The Metropolitan Vickers Electric Co. ในการเจรจากับรัฐบาลบราซิล ในการทำสัญญาเกี่ยวกับไฟฟ้าของศูนย์รถไฟของบราซิล ที่มีมูลค่าถึง 3,000,000 ปอนด์ การเจรจาครั้งนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ประวัติของ Mr. Doll ผู้นี้มีความแตกต่างจากปรึกษาทางด้านการเงินคนอื่นๆ ที่ผ่านมา เขาสามารถพูดภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน โปรตุเกส ได้อย่างคล่องแคล่ว และยังมีความรู้ในภาษาอิตาเลียน สเปน รัสเซีย และบัลแกเรียด้วย นาย

ปรีดี พนมยงค์ ต้องการให้ที่ปรึกษาผู้นี้เข้ามาช่วยตนในการเริ่มจัดตั้งธนาคารชาติ หรือธนาคารกลางในประเทศไทย ¹⁰⁷ ดังนั้นข้อเสนอหรือความคิดเห็นของที่ปรึกษาผู้นี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเงินของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

Mr.Doll ได้เสนอรายงานทางเศรษฐกิจปี พ.ศ.2479 (1936) ฉบับแรกที่จัดพิมพ์ในปีพ.ศ. 2480 (1937) ในรายงานฉบับดังกล่าวได้แสดงความเห็นในเรื่องราวต่างๆ ของชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจไทย ประเด็นที่สำคัญคือการส่งเงินกลับบ้านของชาวจีน เขาได้อ้างตัวเลขจาก Dr. Chang Kia-NGau ผู้จัดการทั่วไปของธนาคารแห่งประเทศจีน (The Bank of China) ว่าการส่งเงินมีมูลค่าสูงถึง 37 ล้านบาทใน พ.ศ.2475 (1932) ตัวเลขการส่งเงินกลับบ้านนี้ไม่ได้ลดลงถึงแม้ว่าชาวจีนผู้อพยพจะถูกกีดกันจากรัฐบาลไทย นอกจากนี้พ่อค้าจีนยังเข้าควบคุมการค้าทั้งหมดทั้งภายในและภายนอกประเทศของไทย ทั้งนี้เนื่องจากคนไทยไม่ชอบทำการค้า และผลกำไรทั้งหมดที่ได้รับจากการทำการค้าในประเทศก็จะถูกส่งกลับไปยังประเทศจีน ไม่ได้เหลือไว้ในประเทศไทย Mr.Doll ยังได้กล่าวเตือนรัฐบาลว่าอย่าพอใจในบัญชีการเงินของประเทศที่อยู่ในภาวะสมดุลย์ ไม่เป็นหนี้สินที่ต้องชดใช้ต่างประเทศ รายได้ของประเทศนั้นถูกถ่ายโอนออกนอกประเทศอยู่ตลอดเวลา ในรูปของสินค้าเข้าที่มองไม่เห็น (Invisible Imports) ซึ่งเป็นวิธีการที่พ่อค้าจีนใช้โอนผลกำไรของตนที่เข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย กำไรเหล่านั้นจะถูกจ่ายไปในรูปแบบของค่าระวางเรือ ค่าประกันภัย และการส่งเงินกลับบ้านของเอกชน สภาพเช่นนี้ยังคงมีอยู่ต่อไปตราบใดที่ชาวจีนอพยพยังคงส่งเงินกลับไปยังครอบครัวของตนที่ประเทศจีน ¹⁰⁸ และจากการที่การพาณิชย์ของประเทศอยู่ในมือของชาวต่างชาติทั้งหมดนี้ ยิ่งสภาพความน่าชื่นชมของสภาวะสมดุลย์ทางบัญชีการเงินของประเทศเพิ่มมากขึ้น หมายความว่า การโอนเงินออกนอกประเทศก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เพราะผลกำไรจากการค้าของชาวจีนก็จะถูกถ่ายโอนมากขึ้นตามบัญชีที่เพิ่มขึ้นด้วย

ในรายงานเศรษฐกิจปี พ.ศ.2480 (1937) Mr.Doll ได้ชี้ว่าปัญหาที่ยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจของสยามเวลานี้ คือ การขาดแคลนเงินทุน (capital) ที่จะนำมาใช้ ประชากรของประเทศส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรมเพาะปลูกข้าว มูลค่าของราคาสินค้าส่งออกประมาณร้อยละ 50 อยู่ในมือของพ่อค้าในชนบท, ผู้ขนส่ง, เจ้าของโรงสี และนายหน้าซื้อข้าว ซึ่งเป็นค่าบริการ

¹⁰⁷ หจช. กค.301.1.35/46 Mr.W.A. M. Doll

¹⁰⁸ หจช. กค. 0301.1.38/33 Report of The Financial Adviser on The Budget of The Kingdom of Siam for The Year 2479

ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค พ่อค้าคนกลางเหล่านี้เกือบทั้งหมดมีสัญชาติจีน Mr.Doll ยังเรียกร้องให้รัฐบาลมองเห็นปัญหาที่ชาวจีนที่เข้ามากุมเศรษฐกิจของประเทศนี้ และนำเงินกำไรที่ได้ส่งออกนอกประเทศ การแก้ปัญหาที่สำคัญจะต้องทำการปฏิวัติระบบการค้าภายในประเทศ Mr.Doll เสนอให้รัฐบาลเร่งนำระบบสหกรณ์มาใช้ในแก้ปัญหานี้¹⁰⁹

ในปีต่อมา Mr.Doll ได้เสนอรายงานปี พ.ศ.2481(1938) ซึ่งเป็นรายงานฉบับสุดท้ายที่เขาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาทางการคลัง เขาได้ย้ำถึงปัญหาที่ต้องแก้อย่างรีบเร่งของสยามมี 3 ประการด้วยกันคือ การส่งเงินออกนอกประเทศของชาวจีน การสร้างธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติ และการพัฒนาเงินทุน ในปัญหาการส่งเงินออกนอกประเทศของชาวจีนนี้เป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งเขาได้เคยชี้ให้เห็นไว้เมื่อ 2 ปีที่แล้วว่าทำให้ไม่เกิดการสะสมทุนของเอกชนภายในประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากชาวไทยไม่นิยมทำการค้า ชอบทำแต่ราชการหรือประกอบอาชีพอื่นๆ สิ่งนี้ได้เปิดโอกาสให้ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทในการค้าของประเทศ พ่อค้าส่งออกนั้นหากำไรจากผู้ซื้อในต่างประเทศซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เสียหายเท่าไรแต่กลุ่มที่สำคัญคือพ่อค้าที่ทำการค้าในประเทศ พวกนี้ได้กำไรในรูปของเงินบาท ซึ่งควรจะถูกเก็บออมไว้เป็นทุนภายใน (liquid domestic capital) เขาชี้ให้เห็นว่าพ่อค้าชาวจีนและพ่อค้าคนกลางทั้งหลายได้กลับบ้านมาและยังคงขึ้นต่อประเทศจีน พวกเขาทั้งหลายมีจุดหมายของชีวิตที่มหาเงิน แล้วเดินทางกลับไปยังบ้านเกิดของตน และใช้ชีวิตที่เหลืออยู่กับประชาชนของเขาที่ประเทศจีน ด้วยเหตุผลเหล่านี้ พวกเขาจึงนำเงินกำไรที่ได้ในประเทศไทยกลับไปยังประเทศจีน และเนื่องจากชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทการค้าของประเทศถึงร้อยละ 90 ผลกำไรที่ได้จากการค้าภายในประเทศของไทยเหล่านี้จึงสูญหายไปในรูปแบบดังกล่าว ปัญหานี้ก็มาจากชาวยุโรปเองที่ไม่สนใจในเรื่องของการค้า Mr.Doll ได้กล่าวยอมรับว่าในรายงานฉบับแรกของปี 2479 (1936) เขาได้กล่าวเกินความจริงที่ว่าชาวจีนส่งเงินกลับบ้านถึง 37 ล้านบาทใน พ.ศ.2475 (1932) ถึงแม้ว่าตัวเลขดังกล่าวจะเกินความจริงไป แต่ในความเป็นจริงแล้วปัญหานี้ยังคงเป็นปัญหาที่รุนแรงอยู่ นอกจากนี้ยังเป็นไปได้ว่าในระยะ 2 ปีหลังนี้ ชาวจีนอาจส่งเงินมากขึ้น เป็นการส่งเงินเพื่อช่วยชาติ และเป็นกองทุนสงครามในประเทศจีน¹¹⁰

¹⁰⁹ หจข. กค. 0301.1.38/34 Report of the Financial Adviser in the connection with the Budget of the Kingdom of Siam of the year 2480

¹¹⁰ หจข. กค. 0301.1.38/35 Report of the Financial Adviser in the Connection with the Budget of the Kingdom of Siam of the year 2481

ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2482 (1939) หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ได้ลงข่าวสำคัญ เรื่อง ธนาคารสำคัญของชาวจีนจะมาตั้งในกรุงเทพฯ นายเค.พี.อี. ผู้จัดการสาขาธนาคารไชน่าอินชัวร์รันส์กัมปะนี ธนาคารแห่งนี้เป็นธนาคารขนาดใหญ่มีทุนสำรองถึงล้านเหรียญ นอกจากนี้กรรมการของธนาคารแห่งนี้ล้วนเป็นบุคคลสำคัญของจีนทั้งสิ้น เช่น นายทิวี่ซุง ดำรงตำแหน่งประธานสภาการค้าของรัฐบาลจีน นายจ้งเกียเหงา บุคคลสำคัญของรัฐบาลจีนอีกผู้หนึ่ง ซึ่งเคยเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2481 (1938) นอกจากนี้ยังมีนายจืออียเป๋ย เศรษฐีคนหนึ่งในเมืองเซียงไฮ้ นายพักเตน ซี ฮอง ผู้จัดการธนาคารแบงก์ออฟไชน่า สิงคโปร์ก็ได้ร่วมบริหารกิจการด้วย ธนาคารไชน่าอินชัวร์รันส์ กัมปะนีได้แยกกิจการออกเป็นหลายชนิด เช่น ประกันชีวิต ประกันภัยทางทะเลและทางบก ธนาคารแห่งนี้จึงถือว่าเป็นธนาคารที่ใหญ่และสำคัญที่สุดของจีน การเดินทางเข้ามาในครั้งนี้ของนาย เค.พี.อี. ก็เพื่อหาข้อมูลการจัดตั้งสาขาธนาคารในกรุงเทพฯ ¹¹¹

ต่อมาในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2482 (1939) เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมนายองไทยี และนายเซ่งเซงฮี้ ผู้จัดการและผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารชื่อ โอเวอร์ซีไซนิสแบงก์ และนำตัวไปควบคุมไว้ที่สถานีตำรวจสามแยก ธนาคารกวางตุ้งเป็นธนาคารอีกแห่งหนึ่งที่ตำรวจเข้าจับกุมเจ้าหน้าที่ระดับสูง และผู้เกี่ยวข้องกับธนาคาร ได้ผู้ต้องหาเพิ่มอีกคือ นายโทนี่จิว นายม้าซังเยียง นายใช้ หรือชิงจูฮอย นายไลฟุงเกาะ นายล่าซือหรือซีเอ็ก รวมผู้ต้องหาจาก 2 ธนาคาร 7 คน ทั้งหมดถูกกล่าวหาว่าเป็นสมาชิกในสมาคมก๊กมินตั๋ง เป็นพรรคพวกสมาคมลับฮัวคัง เป็นคอมมิวนิสต์ ก่อความไม่สงบโดยมีการบังคับขู่เข็ญมิให้จำหน่ายสินค้าญี่ปุ่นและเรียกรไจเงิน คดีนี้ถูกดำเนินการอย่างเร่งรัด ผู้ต้องหาทั้ง 7 คนถูกพิพากษาให้ออกนอกประเทศ ในฐานะที่เป็นบุคคลต่างด้าวอันไม่พึงปรารถนา ตามกฎหมายเนรเทศ ร.ศ.131 มาตรา 1 เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2482 (1939) ¹¹²

การจับเจ้าหน้าที่ในธนาคารทั้ง 2 นี้ เนื่องมาจากรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามในขณะนั้นได้ทำการกวาดล้าง สมาคมลับต่างๆ ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด รัฐบาลไม่อาจทนต่อการเคลื่อนไหวของสมาคมลับที่เคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างหนักในขณะนั้น

¹¹¹ หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2482

¹¹² หจข. (2) สร.0201.77/11 การโฆษณาในสิงคโปร์ เพื่อให้ไทยกับจีนแตกแยกกัน (9 ส.ค.-29 ธ.ค.2482)

ทั้งชุมชนและสังหารพ่อค้าที่ไม่เข้าร่วมมือต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น สมาคมลับที่มีชื่อเสียงในการดำเนินกิจการนี้ได้แก่ สมาคมฮั่วคัง (กองระดมต้านทานศัตรูต่างดาว) สมาคมปล่อยมีด สมาคมเสื้อเข็ตสีน้ำเงิน สมาคมท่งเมงหวย (สมาคมคุ้มครองป้องกันชาวจีน) โรงเรียนจีนทั้งในพระนครและต่างจังหวัดถูกสั่งปิดหลายแห่ง เช่นโรงเรียน ซินหมิน โรงเรียนหวงหวน โรงเรียนจงหัวที่ถนนสาทร โรงเรียนแต่ละแห่งมีนักเรียน 1000 กว่าคนมีครู 80 คน มีบุคคลถูกตรวจค้นทั้งหมด 200 กว่าคน ถูกจับไป 47 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครู¹¹³ นักหนังสือพิมพ์ถูกจับ 2 คน คือนาย ต. บุญเทียม เจ้าของหนังสือพิมพ์หลักเมืองถูกจับเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2482 (1939) ในข้อหาเป็นก๊กมินตั๋ง และสมาคมลับฮั่วคัง¹¹⁴ นายโจ้วเพ็กงำ เจ้าของหนังสือพิมพ์บางกอก ได้ถูกสอบสวนในฐานะตั้งสมาคมลับ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2482 (1939)¹¹⁵ ทั้งโรงเรียนและหนังสือพิมพ์จีนถูกกล่าวหาว่าเป็นขุมกำลังและแหล่งปลุกระดมชาวจีนให้เคลื่อนไหวทางการเมือง สมาคมลับ โดยเฉพาะสมาคมฮั่วคัง เป็นสมาคมที่รัฐบาลประกาศว่าจะต้องปราบปรามให้ได้ การกวาดล้างจับกุมครั้งใหญ่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2482 (1939) ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมก๊กมินตั๋ง บริเวณ 5 แยกพลับพลายไทย ในการจับกุมครั้งนี้ได้พบรายชื่อสมาชิกประมาณ 10,000 คน ตำรวจได้พบเอกสารสำคัญจำนวนมาก ในเอกสารเหล่านั้นได้ปรากฏการเชื่อมโยงสมาคมการเมืองแห่งนี้ไปยังธนาคารทั้ง 2 แห่ง ธนาคารทั้ง 2 แห่งนี้ได้ทำการส่งเงินไปให้ก๊กมินตั๋ง เนื่องในโอกาสครบรอบ 2 ปี ของสงครามต่อต้านญี่ปุ่นในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2482 (1939) คิดเป็นจำนวนเงินมากกว่า 1 ล้านเหรียญจีน จากการจับกุมคนของธนาคารทั้ง 2 ในกรุงเทพฯ ครั้งนี้ ตำรวจได้ค้นพบบัญชีรายชื่อผู้ส่งเงินกลับไปประเทศจีนจำนวนหนึ่ง และได้ทำการเรียกตัวชาวจีนกว่า 200 คน มาสอบสวน การปฏิบัติการครั้งนี้ทำให้ชาวจีนยุติการส่งเงินแบบสมัครใจ และอิสระตามที่เคยปฏิบัติมาอย่างสิ้นเชิง¹¹⁶

¹¹³ หนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2482

¹¹⁴ หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2482

¹¹⁵ หนังสือพิมพ์ สุภาพบุรุษ ฉบับวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2482

¹¹⁶ เออิจิ มุราชิม่า การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเล

บุคคลสำคัญคนหนึ่งที่ถูกจับกุมในเหตุการณ์ปิดธนาคารจีน 2 แห่ง คือ นายม้าซังเยียง¹¹⁷ หรือแบ้ซังเยียง ต่อมาได้ใช้ชื่อภาษาไทยว่านายชาญ มานะพงศ์ เขาเป็นผู้หนึ่งที่เริ่มก่อตั้งธนาคารโอเวอร์ซีไชนิส ขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ.2478(1935) และได้ดำรงตำแหน่งสมุหบดีบัญชีของธนาคารแห่งนี้เป็นเวลาหลายปี ธนาคารแห่งนี้ถูกกล่าวหาว่ามีบทบาทสำคัญในการโอนเงินไปช่วยเหลือการรบในประเทศจีน ดังนั้นจึงนับว่านายม้าซังเยียงในฐานะสมุหบดีบัญชีได้มีบทบาทในกิจการนี้โดยตรง ตามประวัตินายม้าซังเยียง เป็นชาวจีนรุ่นที่ 2 ที่เกิดในประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ.2443 (1900) บิดาชื่อนายเวโคไลย แซ่แบ้ มารดาชื่อนางทองสุก บิดาของนายม้าซังเยียง ผู้นี้นับว่าเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จผู้หนึ่งมีทรัพย์สินจำนวนมากภายหลังจากการอพยพเข้ามาทำมาหากินในเมืองไทยได้ 20 ปี ธุรกิจที่เขาดำเนินการคือ โรงรับจำนำ และร้านขายทองที่ตรอกอิศรานาภาพ ใช้ชื่อยี่ห้อว่า ลีสอง นอกจากนี้ยังตั้งโรงรับจำนำลีสองที่ข้างวัดสระเกษ จังหวัดพระนคร กิจการที่โรงรับจำนำของเขาได้ขยายเพิ่มขึ้นอีกที่สี่แยกเสาชิงช้า ชื่อลีสองเส็ง นอกจากนี้ยังได้สร้างตลาดใหญ่ที่ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการอีก ทรัพย์สินที่นายเวโคไลยหามาได้แบ่งไปซื้อที่บ้านและไร่ในประเศจีน เพื่อเก็บรายได้เช่นสรวง บิดามารดาปู่ตายาย อีกส่วนหนึ่งแบ่งมอบให้กับญาติพี่น้องตามส่วนที่ควรจะได้รับอย่างเที่ยงธรรม โดยเขามีความคิดว่าบรรดาพี่น้องนั้นเปรียบเสมือนบุตรของเขาเอง ไม่ต้องการให้ใครรับความระกำลำบาก

นายม้าซังเยียง เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 4 คน โดยมีพี่สาว 1 คน และน้องชาย 2 คน ตัวเขาจึงอยู่ในฐานะลูกชายคนโต เขาได้รับการศึกษาอย่างดีตามแบบของลูกพ่อค้าใหญ่ในสมัยนั้น โดยเขาศึกษาในโรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่ออายุ 9 ปี เรียนอยู่ 4 ปี ก็ไปศึกษาต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนอัสสัมชัญ ที่ซัวเถาอีก 3 ปี ต่อจากนั้นก็ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาทางพาณิชย์ที่มหาวิทยาลัยฟูตัน (Fuh Tan University) ที่เมืองเซียงไฮ้ประเทศจีน ต่อจากนั้นได้ไปศึกษาระดับมหาบัณฑิตทางพาณิชย์ที่มหาวิทยาลัยนิวยอร์กที่สหรัฐอเมริกา หลังจากสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2468(1925) ได้ฝึกงานที่บริษัทประกันชีวิตที่สหรัฐอเมริกา 1 ปี และเดินทางจากสหรัฐอเมริกามาดูกิจการธนาคารและประกันชีวิตต่อในยุโรปอีก 1 ปี จึงเดินทางกลับมาทำ

¹¹⁷ ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม “ประวัตินายชาญ มานะพงศ์” หนังสืออนุสรณ์เนื่องในงานฌปนกิจศพนายชาญ มานะพงศ์ ณ วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร วันที่ 9 เมษายน 2504, หน้าฯ-ช.

การค้าในประเทศไทย ประวัติการศึกษาของเขานับว่าดีมาก และได้รับเกียรตินิยมเหรียญทองจากมหาวิทยาลัยฟูตังด้วย

เมื่อกลับมาประเทศไทยในปี พ.ศ.2470(1927) นายม้าซังเยียง ได้ริเริ่มจัดตั้งบริษัทประกันภัย ชื่อ "จินเซียง" ต่อมาได้ร่วมมือกับญาติมิตรจัดตั้งบริษัทประกันภัยแห่งใหม่ชื่อ "เซ่งเซียงหลีประกันภัย" โดยดำรงตำแหน่งประธานกรรมการอยู่หลายปี ในปี พ.ศ.2478 (1935) จึงได้เข้าร่วมก่อตั้งธนาคารโอเวอร์ซีไชนีส สาขาประเทศไทย เมื่ออายุมากแล้วเขาได้เป็นผู้หนึ่งที่เข้าร่วมก่อตั้งธนาคารไทยทูนในปี พ.ศ.2491(1948) โดยได้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการธนาคารแห่งนี้ ในปี พ.ศ.2499(1956) ได้ออกมาประกอบการค้าอื่นๆ จนถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2504 (1961) ในทางสังคมเมื่อปี พ.ศ. 2473(1930) ได้เข้าร่วมก่อตั้ง "กรุงเทพนันทาสมาคม Bangkok Glee Club" โดยดำรงตำแหน่งสมุหบัญชียของสมาคมเช่นกัน นายม้าซังเยียง ผู้นี้ นับว่าเป็นพ่อค้าที่มีความรู้ทางการเงินการธนาคาร และประกันภัยมากกว่าพ่อค้าคนอื่นในยุคสมัยนั้น

ประวัติและบทบาทในการเข้าร่วมช่วยเหลือชาติจีนของนายม้าซังเยียง เป็นตัวอย่างที่ดีของลูกหลานชาวจีนที่แม้ว่าไม่ได้ถือกำเนิดในประเทศจีนและถึงแม้ว่ามีมารดาเป็นชาวไทย แต่การอบรมบ่มเพาะในครอบครัวแบบจีน ที่ยังคงสร้างความผูกพันกับแผ่นดินบรรพบุรุษ ความรักในญาติพี่น้อง แซ่ตระกูลเดียวกัน รวมทั้งการได้รับการศึกษาแบบจีนในระดับพื้นฐาน ก็มีผลสำคัญในการปลุกความรู้สึก วิญญาณรักแผ่นดินจีนขึ้นมาในหมู่ลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลได้ ธนาคารโอเวอร์ซีไชนีส ได้กลายเป็นธนาคารสำคัญในการระดมเงินของชาวจีนโพ้นทะเลกลับไปช่วยเหลือครอบครัวและกลุ่มการเมืองในแผ่นดินจีน

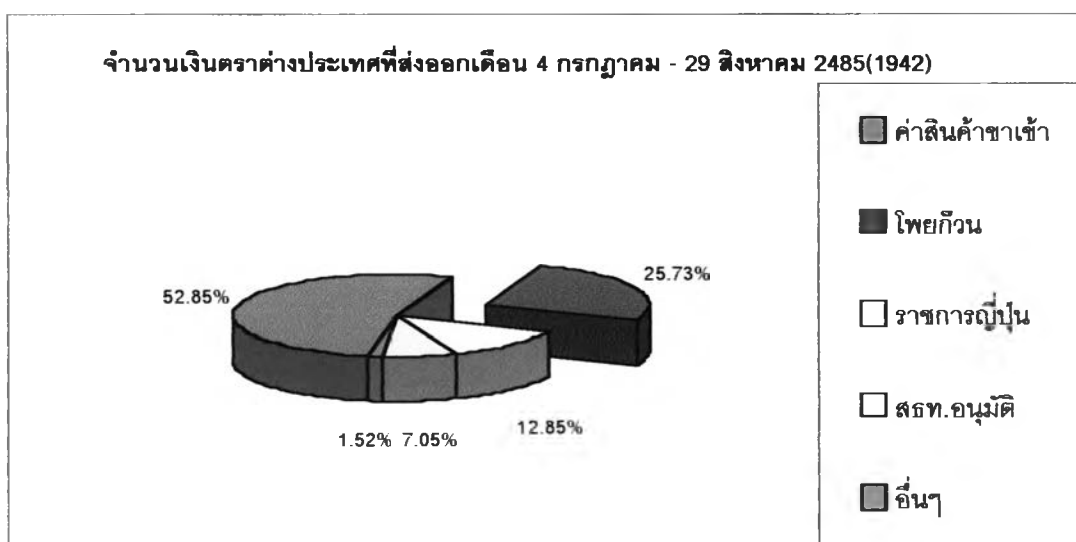
ตัวเลขการส่งเงินของชาวจีนในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ.2480-2482 (1937-1939) ไม่สามารถระบุได้แน่นอน แต่การส่งเงินออกนอกประเทศยังคงสูงถึงแม้มีการจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยขึ้นแล้วนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2485(1942) ซึ่งในระยะนี้การควบคุมการส่งออกเงินจะเข้มงวดต้องผ่านสำนักงานธนาคารชาติไทย และกองทัพญี่ปุ่นก็เข้าควบคุมทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมืองและเศรษฐกิจในไทยแล้ว สำนักธนาคารชาติได้รายงาน ว่า จำนวนเงินที่ส่งออกในระหว่างวันที่ 4 กรกฎาคม ถึงวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2485(1942) สูงถึง 1,462,266.38 บาท และถ้าหาก

พิจารณาจำนวนเงินที่ส่งออกในระบบโพยก๊วน จะสูงถึงร้อยละ 25.73 ของจำนวนเงินตราต่างประเทศที่ส่งออกทั้งหมดในเดือนสิงหาคม¹¹⁸ (ดูตารางข้างล่าง)

**ตารางการส่งเงินออกเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว (โพยก๊วน) ณ ประเทศจีน
ประจำเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม 2485 (1942)**

ระยะเวลา	จำนวนเงินบาทที่ร้านรับ จากผู้ส่งออก	จำนวนเงินบาทที่ร้านส่ง ไปจริง	ยอดดุลย์กำไรของ ร้านในประเทศ
1 ก.ค.-1 ส.ค.	223,558.01	202,614.81	20,943.20
3 ส.ค.-8 ส.ค.	308,603.34	276,252.32	32,351.02
10 ส.ค.-15 ส.ค.	416,081.82	379,464.52	36,617.30
17 ส.ค.-22 ส.ค.	315,762.77	285,219.29	30,543.48
24 ส.ค.-29 ส.ค.	351,937.02	318,715.44	33,221.58
	1,615,942.96	1,462,266.38	153,676.58

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานถวายผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารชาติไทย พ.ศ.2485
แฟ้ม 1-2.

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานถวายผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารชาติไทย พ.ศ.2485
แฟ้ม 1-2.

¹¹⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานถวายผู้อำนวยการสำนักงานธนาคารชาติไทย
พ.ศ.2485 แฟ้ม 1-2.

เงินโพยก๊วน ที่โอนไปประเทศจีนนี้เป็นเงินที่ไม่ได้สร้างประโยชน์ที่ย้อนกลับมาสู่สังคมไทย เงินจำนวนนี้หากสามารถรักษาไว้ในสังคมไทยก็จะสามารถใช้เป็นทุนในการพัฒนาธุรกิจของพ่อค้าได้ ซึ่งก็จะมีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อม และในความเป็นจริงการส่งเงินกลับประเทศจีนไม่ได้มีเฉพาะวิธีการโพยก๊วนเท่านั้น พ่อค้ายังมีวิธีการโอนเงินกลับประเทศในรูปแบบการสั่งซื้อสินค้าเข้าและส่งสินค้าออกไปยังประเทศจีน บางครั้งพ่อค้าก็ลักลอบนำเงินออกไปเองโดยไม่ผ่านระบบธนาคารเลย ดังนั้นจำนวนเงินที่ส่งออกไปนั้นย่อมมากกว่าตัวเลขที่ปรากฏในหลักฐานราชการ

5. ปฏิกริยาของผู้นำไทยจาก “อัสวพานุ” ถึง จอมพล ป.พิบูลสงคราม

การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการใช้เศรษฐกิจเป็นมาตรการหนึ่งสำหรับการเคลื่อนไหวทางชาตินิยม ทำให้ผู้ปกครองไทยไม่พอใจและต่อต้านการเคลื่อนไหวเหล่านั้นในที่สุด นับตั้งแต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงเมื่อสมาชิกคณะราษฎรมีอำนาจในการปกครอง ผู้นำไทยที่มีปฏิกริยาต่อการเคลื่อนไหวต่างๆ ของชาวจีนที่สำคัญในระยะนี้มี 2 คน คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงแสดงทัศนะต่อต้านชาวจีน โดยใช้นามปากกาว่า “อัสวพานุ” และจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ใช้กำลังและดำเนินการควบคุมการเคลื่อนไหวอย่างเด็ดขาด ปฏิกริยาของผู้นำชาตินิยมไทย 2 คน ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างการเคลื่อนไหวชาตินิยม 2 กระแส และได้ส่งผลในการกดดันให้พ่อค้าจีนลดการเคลื่อนไหวชาตินิยม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยในระยะต่อมา

5.1 ทัศนะต่อต้านชาวจีนของ “อัสวพานุ”

“อัสวพานุ” เป็นพระนามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ในการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมือง การปลุกใจเตือนใจให้ประชาชนมีความรักชาติ ในการแสดงความคิดเห็นและตอบโต้ที่รุนแรงก็ใช้พระนามแฝงนี้เช่นกัน พระนามแฝงนี้ใช้สำหรับทรงพระราชนิพนธ์ลงในหนังสือพิมพ์ไทย และใช้หลังจากการขึ้นครองราชย์สมบัติแล้ว¹¹⁹ รัชกาล

¹¹⁹ สิริรัตน์ พุ่มเกิด “ “อัสวพานุ” กับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่ความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538) หน้า 24-25.

ที่ 6 ทรงใช้ “อศวพาหุ” แสดงอุดมการณ์ชาตินิยม ในการตอบโต้ความนิยมในลัทธิการปกครองอื่นๆ ที่ไม่ใช่ราชาธิปไตย พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องของคนที่มิใช่ “ไทย” ไม่เหมาะสมกับ “ชาติไทย” พระองค์ทรงพยายามกระตุ้นวิญญาณ หรือดวงใจของคนไทย (esprit de corps) ให้เกิดความสำนึกหรือตระหนักถึงความสำคัญและการดำรงอยู่ของชาติ และสถาบันต่างๆ ของชาติ โดยทรงนำเอาวิธีการของลัทธิชาตินิยมมาใช้ คือสร้างความรู้สึก หรืออารมณ์ร่วมกันของประชาชน ให้มอบความจงรักภักดีแก่ชาติของตนเหนือสิ่งอื่นใด รวมทั้งมีความปรารถนาที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคงปลอดภัย และเกียรติภูมิของชาติไว้ ทรงกล่าวอ้างถึง 3 สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยทรงหยิบยืมมาจากอังกฤษที่กล่าวถึง 3 สถาบันสำคัญคือ พระผู้เป็นเจ้า พระมหากษัตริย์ และประเทศ (god, king and country) วรรณกรรมของ “อศวพาหุ” เป็นสื่อในการปลุกใจให้รักชาติ เพื่อตอบสนองการรักษาความมั่นคงของชาติ และแน่นอนที่สุดเป็นการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของพระองค์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกในสมัยพระองค์¹²⁰

“อศวพาหุ” ได้แสดงหลักอุดมการณ์ชาตินิยม คือประชาชนจะต้องจงรักภักดีต่อชาติ ซึ่งก็หมายถึง ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ถ้าหากประชาชนคนใดไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์แล้ว ก็จะต้องถือว่าคนนั้นไม่มีชาติ การจะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชาตินั้นเป็นสิ่งที่ยาก และอาจมีปัญหาก็จะต้องพิสูจน์ด้วย ตามทศณะของพระองค์แล้ว บุคคลไม่สามารถจะคอยนั่งดูการสร้างชาติได้ แต่จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามนโยบายของผู้นำชาติโดยไม่ได้แย้ง พระองค์ทรงเชื่อว่าพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของประเทศเป็นอันดับแรก ถ้าหากย้อนกลับไปดูสถาบันกษัตริย์ตั้งแต่สมัยพระร่วง จะเห็นถึงการสร้างความมั่นคงอันเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความเข้มแข็งอันเดียวกันขึ้นมา สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งที่คนไทยทุกคนจะต้องจงรักภักดี พระองค์ทรงต้องการยกย่องเกียรติคุณ ความสามารถของพระมหากษัตริย์ว่าเป็นผู้นำของชาติ พระนามแฝง “อศวพาหุ” ที่ใช้ในทุกเรื่องจะแทรกแนวคิดในเรื่องการปลุกใจให้เกิดความรักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์อย่างมั่นคง เพื่อต่อต้านอิทธิพลของชาวต่างชาติ และการเปลี่ยนแปลงสถาบันการเมืองอันไม่สอดคล้องกับประเพณีของไทย โดยจะพยายามชี้นำชาวไทยให้ย้อนไปในอดีต ให้ดูตัวอย่างบรรพบุรุษที่รักษาชาติ สาเหตุสำคัญที่ทำให้พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินนโยบายปลุกฝังชาตินิยมขึ้นในหมู่ชาวไทยก็คือ บทบาทของชาวจีนในประเทศ และการเข้ามาแทรกแซงกิจการทางการเมืองจาก

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 59-60.

ประเทศจีน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุประกอบอื่นๆ ที่ช่วยเร่งเร้าให้การสร้างความรู้สึกชาตินิยมดำเนินไปอย่างคึกคักมากขึ้น ก็คือความคิดในเรื่องชาตินิยม ซึ่งกลุ่มผู้นำของประเทศได้รับมาจากการศึกษามาจากต่างประเทศ ตลอดจนการเคลื่อนไหวก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ร.ศ.130¹²¹

วรรณกรรมที่ใช้พระนามแฝง “อัศวพาทู” จากการค้นคว้าของสิริรัตน์ พุ่มเกิด มีทั้งหมด 32 เรื่อง ที่มีลักษณะของการต่อต้านชาวจีนอย่างเห็นได้ชัดเจนนับถึง 13 เรื่อง ที่เหลือเป็นการแสดงทัศนคติต่อต้านตะวันตก ต่อต้านลัทธิการปกครองอื่นที่มีใช้ราชาธิปไตย แนวคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต และเจตนาคติต่อสงครามและกลยุทธ์ในการรบ การต่อต้านชาวจีนเป็นส่วนสำคัญที่สุดของวรรณกรรมอัศวพาทู มีเรื่องต่างๆ ดังนี้ 1. พกยิวแห่งบูรพาทิศ 2. เมืองไทยจึงตื่นเถิด 3. ความเป็นชาติโดยแท้จริง 4. ตัวอย่างสำหรับนักพูด คนอังกฤษช่างพูดจะต้องติดคูกสองเดือน 5. ไทยผสม! เป็นคนที่ไม่พึงปรารถนา 6. ไทยผสม 7. ถูกบังคับให้เป็นจีน 8. วังต้องคี่ใหม่ 9. การภายในเมืองจีน 10. ทูรยศโดยอาชีวะ 11. ปัญหา นายคูเลีย (ชาวอเมริกา) 12. ไม่ชอบไทย 13. (ทำชั่วได้ดี) แดงการณ์แห่งจีนระธรรม¹²²

วรรณกรรมชิ้นสำคัญ 3 เรื่องที่สะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมและการต่อต้านชาวจีนที่จะยกเป็นตัวอย่างมาวิเคราะห์ในที่นี้คือ เรื่องพกยิวแห่งบูรพาทิศ เมืองไทยจึงตื่นเถิด และความเป็นชาติไทยโดยแท้จริง วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องมีเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

พกยิวแห่งบูรพาทิศ กล่าวถึงชาวจีนมีนิสัยใจคอเหมือนพกยิวในยุโรป คือ เรื่องถือโคตร ไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งใดแปลงเป็นชนชาติใด จีนยังคงเป็นจีนอยู่เสมอ เพราะความรักบ้านเกิด ความรู้สึกไม่ลืมโคตรนี้ ทำให้จีนเป็นคนไม่พึงปรารถนา ไม่มีประโยชน์ต่อประเทศที่ชาวจีนเข้าไปอยู่ ไม่ต่างอะไรกับตัวเปลี้ยที่เข้าไปกินข้าวของชาวนาแล้วก็หนีไป ทิ้งให้นาแห้งแล้งไม่มีผล ชาวจีนไม่ว่าหญิงหรือชาย แต่งงานกับคนต่างชาติต่างภาษา จีนจะเป็นฝ่ายได้กำไรเสมอ จะทำให้คู่ที่แต่งงานด้วยกลายเป็นจีน ลูกออกมาก็เป็นจีนไปด้วย ชาวจีนไม่รู้สึกรู้ว่าจะต้องทำประโยชน์ให้แก่ประเทศที่ตนเข้าไปอยู่อาศัย ชาวจีนมักจะถูกชาติอื่นว่าเป็น ฮวน (คนป่า) เช่นเดียวกับยิวที่ถูก

¹²¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 63-67.

¹²² เรื่องเดียวกัน หน้า 85.

ชาวยุโรป การดูถูกชาติอื่นนี้ทำให้จีนสามารถโกงและเอาเปรียบในกิจการทั้งปวงที่เขาทำกับฮวน อี้ศวพานูได้วิจารณ์ลักษณะข้อนี้ของจีนอย่างรุนแรง ดังนี้¹²³

“..... จีนไม่รู้จักบุญบาป อย่างเดียวกับที่ยิวทำกับพวกเยนไตส์ (ผู้เขียน:ไม่ ใช่อิว) ฉะนั้นฯ ส่วนกิริยาและวาจาของเขานั้นสุภาพและอ่อนหวานเสมอ แต่ขอให้ฟัง เชื่อเถิดว่ากิริยาที่สุภาพนั้นเป็นมารยา แลวาจาที่อ่อนหวาน ก็ล้วนเป็นมุสวาท เพื่อ บ่อยอกเท่านั้น เพื่อจะให้คนที่เผลอลงเชื่อ ถ้าเขาเห็นประโยชน์หากำไรที่จะได้แล้ว เขาก็เต็มใจยอมอ่อนน้อม แลบางทีถึงกับอุสหาสูหาทางมาทำประโยชน์ให้แก่เรา แต่ พอลับตาเราหน่อยแล้ว เขาก็ถ่มน้ำลายรดหัวให้ บางที เป็นเคราะห์ดีเสียอีกที่เราไม่ เข้าใจภาษาเขา เราจึงไม่รู้สำนึกว่าถูกด่าด้วยคำอันหยาบช้ำ ซึ่งบางทีเขาก็ว่าให้ซึ่งๆ หน้าฯ ....”

ความคิดในการหาเงินของจีนนั้นมีความเขี้ยบแหลมเหมือนคนยิว คือจะแสวงหาโอกาส ในการหาเงินอยู่เสมอ และสร้างความร่ำรวยได้อย่างรวดเร็ว เงินนั้นเป็นทั้งปฐมปัจจัยและปัจฉิม ปัจจัย ไม่มีสิ่งใดจะเลิศไปกว่าเงิน จีนสามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อเงิน แม้กระทั่งการค้าชีวิต “อี้ศว พานู” ได้วิจารณ์การหาเงินของชาวจีนอย่างรุนแรง ดังข้อความว่า¹²⁴

“การงานทั้งปวงถ้าได้เงินแล้วซึ่งจีนจะทำไม่ได้นั้นเป็นไม่มี แม้จะเลวทรามต่ำ ซ้ำปานใด ขอให้ได้แต่เงินแล้วทำได้ทั้งสิ้น ในการใดที่เนื่องด้วยเงินแล้ว จีนเป็นไม่มี ศีลธรรม ปราศจากเมตตากรุณา ภาพอาจจะฉ้อโกงด้วยความแจ่มใสยิ้มแย้มด้วยความ เห็นว่าตัวเก่ง แลอาจจะขโมยถูกลอบฆ่าได้ด้วยอาการอันทารุณ ร้ายกาจ เพราะเห็นแก่เงิน 2-3 เหรียญ ถ้าเป็นกำไรหาเงินแล้ว จีนมีความคิดตลบตลวงอย่าง อุกฤษฐ์ จะเปนในทางฉ้อโกง การปล้นทั้งทางบกทางน้ำได้ทั้งสิ้นฯ....”

ความอดทนต่อความยากลำบากอย่างน่าอัศจรรย์ ความถือโคตรไม่ยอมกลายเป็นภาษา อื่น ความเฉลียวฉลาดในการหาเงิน ทำให้ชาวจีนกลายเป็นภัยแก่ชาติอื่น “อี้ศวพานู” ได้กล่าวย้า ถึงความไม่พอใจในการนัดหยุดงานประท้วงของชาวจีนที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2453(1910) โดยกล่าว

¹²³ อี้ศวพานู พวกยิวแห่งบูรพาทิศ. สำนักพิมพ์เจริญรัฐ กรุงเทพฯ 2457 หน้า 21.

¹²⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 25.

ว่า “ถ้าจะเกิดมีเหตุฆ่ากันขึ้นเพราะเงินหยุดงานแล้ว ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ข้าพเจ้าไม่มีความสงสัยเลยว่า เจ้าน่าที่คงจะจัดการไปโดยฐานที่เป็นกลาง...” ซึ่งหมายความว่า จะใช้ความรุนแรงในการจัดการกับชาวจีนนั่นเอง

เมืองไทยจึงตื่นเกิด วรรณกรรมเรื่องนี้ “อศวพานุ” ได้เตือนในเรื่อง “ยุทธภัย” โดยยกสุภาษิต “แม่หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบไว้พร้อมสรรพ” สงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เกิดขึ้นในยุโรปเป็นข้อเตือนใจให้เราต้องเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับสถานการณ์สงคราม การจะเตรียมความพร้อมได้ก็ต้องแก้ไขปัญหาก่อน ปัญหาภายในที่สำคัญของประเทศไทยขณะนั้นคือชาวจีน อศวพานุ มีทัศนะต่อชาวจีนดังนี้¹²⁵

1. จีนในหัวเมืองสนิทสนมกับเพื่อนบ้านมากกว่าจีนในพระนคร เนื่องจากมีจำนวนน้อย และอยู่ห่างไกลจากพวกที่ยุแยงก่อเหตุต่างๆ ด้วย
2. ในหมู่บ้าน หรือเมืองที่มีชาวจีนจำนวนมาก ชาวจีนก็จะรวมตัวกัน และประพฤติดนไม่สนิทสนมกับคนไทย พวกจีนยังเข้าใกล้กรุงเทพฯ เข้าเท่าใด ก็ยิ่งเป็นจีนมากขึ้นเท่านั้น ถ้ายังในกรุงเทพฯ เองแล้วก็เงินแท้ๆ ที่เดียว เช่นในสำเพ็ง เป็นต้น
3. ในกรุงเทพฯ พวกจีนจะเชื้อฟุ้งหัวหน้าสมาคมลับ จนกลายเป็นคนไม่มีเหตุผล แม้จะตีแรงเท่าไรก็ไม่ฟัง
4. ไม่ว่าจะอยู่ในกรุงเทพฯ หรือหัวเมืองก็ดี จีนทุกคนคิดที่จะกลับเมืองจีน “อศวพานุ” เสียดสีชาวจีนที่พยายามทำตัวเป็นไทยว่า คนชนิดนี้เปรียบเหมือนกิ่งก่าซึ่งเปลี่ยนสีให้เหมาะแก่พื้นที่ ในเวลาที่เข้ามาอยู่ในหมู่ไทยก็เป็นไทย ครั้นเข้าไปในพวกจีนก็เป็นจีน คนพวกนี้จะอยู่ในบังคับฝรั่ง เป็นพวกนักพูดการเมือง อยู่ในหมู่พวกจีนครึ่งไทยครึ่ง ทำตัวเป็นคนหัวสมัยใหม่ คนพวกนี้ก็คือพวกนักพูดและนักหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ¹²⁶ “อศวพานุ” ต้องการจะชี้ให้เห็นว่าจีนเป็นชาวต่างชาติไม่ใช่ส่วนหนึ่งของไทย ในเวลาสงคราม หรือยามที่ประเทศเกิดยุทธภัยคนพวกนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในประเทศ การที่เราอาศัยชาวจีนในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมเป็นเรื่องอันตรายเพราะหากเกิดสงครามแล้ว

¹²⁵ อศวพานุ “เมืองไทยจึงตื่นเกิดและลัทธิเอาอย่าง” อนุสรณ์ในงานฌปนกิจศพ นางพร้อม ขวัญบุญจันทร์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2513 หน้า 12-13.

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน หน้า 14.

คนพวกนี้อพยพออกนอกประเทศหมด ก็จะทำให้สร้างความเป็นไทยได้ ดังนั้นคนไทยควรจะต้องลุกขึ้นมาทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ด้วยตัวเอง¹²⁷

การที่จะทำชาติของเราให้อยู่รอดได้นั้น เราจะต้องไม่หลงเชื่อว่าเงินจะกลายเป็นไทย พวกจีนครึ่งไทยครึ่งเป็นพวกที่คบไม่ได้ ชาติเล็กๆ เช่นชาติไทยจำเป็นจะต้องเลี้ยงตัวเองได้ ลดการพึ่งพาต่างชาติ ที่สำคัญคือ ต้องทำลายความหลงอันเป็นผลร้ายกับชาติไทย ความหลงนี้หมายถึงหลงเชื่อว่าเงินเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย¹²⁸

ความเป็นชาติไทยโดยแท้ ในทัศนะของ"อศิวพานู" แล้ว ชาติภาษาเป็นเครื่องกำหนดความเป็นชาติเดียวกันที่สำคัญ เพราะเป็นเครื่องผูกพันทำให้มนุษย์แน่นแฟ้นกันยิ่งกว่าสิ่งอื่น และไม่มีสิ่งที่จะทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกันดี หรือแน่นแฟ้นไปกว่าพูดภาษาเดียวกัน รัฐบาลที่จะปกครองชนต่างภาษาได้ ก็จะต้องออกบัญญัติบังคับให้ชนต่างภาษาเรียนภาษาของผู้ปกครองภาษาเป็นสิ่งที่อยู่ในใจมนุษย์แน่นแฟ้นยิ่งกว่าสิ่งอื่น เพราะฉะนั้นบุคคลโดยอมเปลี่ยนภาษาเดิมของตน จึงจะเรียกได้ว่าแปลงชาติโดยแท้จริง การแปลงชาติแต่เพียงในกระดาษไม่ถือว่าเป็นการแปลงชาติ เกณฑ์การตัดสินใจว่าใครเป็นคนชาติใดจึงอยู่ที่ภาษา¹²⁹

อศิวพานู เห็นว่า การไม่นับจีนเป็นคนไทยก็ไม่ได้ทำให้ชาติไทยเราเล็กลงไปมาก เพราะพวกจีนมีอยู่หนาตาก็คงเฉพาะในกรุงเทพฯ เท่านั้น ในที่อื่นๆ จีนมีอยู่กระจัดกระจาย จีนนั้นมี 2 พวกคือ พวกกุลี ซึ่งมีได้ตั้งใจจะอยู่ในสยาม กับพ่อค้า หรือชาวไร่ชาวนาน ซึ่งตั้งใจฝังรกรากอยู่ในกรุงเทพฯ ที่เดียว พวกที่คิดแต่หางานทำพอได้ทุนกลับไปเมืองจีนนั้น พูดภาษาไทยไม่ได้ และไม่พยายามที่จะเรียนภาษาไทย และนับว่าไม่มีอะไรติดต่อกับไทยเราเลยทั้งในความนิยมและความคิด จึงไม่สามารถนับว่าคนพวกนี้เป็นไทย ใครจะเป็นคนของชาติใดนั้นอยู่ที่เขาพูดภาษาอะไร การพูดภาษาใดแปลว่าปลงใจจงรักภักดีต่อชาตินั้นโดยจริงใจ ไม่ใช่โดยความจำเป็นชั่วคราว¹³⁰ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีความจงรักภักดีต่อใคร? ถ้าเขาจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระ

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 17-24.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 34-38.

¹²⁹ อศิวพานู "ความเป็นชาติไทยโดยแท้จริง" "มะพร้าวต้นดก" กรุงเทพฯ : รวมสาส์น 2520 หน้า 1.

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 14-15.

พระเจ้าแผ่นดินสยาม เขาก็จะเป็นไทยแท้ แต่ถ้าใครแสดงตนว่าเป็นอิสระแก่ตน ไม่มีความจงรักภักดีต่อผู้ใด ต้องจัดว่าผู้นั้นเป็นคนไม่มีชาติ เพราะคนๆ เดียวหรือหมู่เดียวจะตั้งตนขึ้นเป็นชาติต่างหากหาได้ไม่ การแสดงความจงรักภักดีต่อชาติ หรือต่อพระมหากษัตริย์ ย่อมจะต้องเสียสละ ถ้าผู้ใดไม่เต็มใจยอมสละความสะดวงส่วนตัวแล้ว ผู้นั้นจะถือธรรมะที่เราเรียกว่า “ภักดี” นั้นไม่ได้เลย¹³¹

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะแสดงทัศนะต่อต้านจีนอย่างชัดเจนผ่านพระนามแฝง “อัศวพาหุ” ในรัชสมัยของพระองค์ ยังใช้มาตรการทางกฎหมายสร้างการควบคุมที่เข้มงวดต่อชาวจีน ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติแปลงสัญชาติ ร.ศ.130 พ.ศ.2454(1911) ห้ามไม่ให้แปลงชาติจนกว่าจะอยู่ในกรุงสยามไม่น้อยกว่า 5 ปี และจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีคุณสมบัติพอเลี้ยงตัวได้ 2) พระราชบัญญัติเนรเทศ ร.ศ.131 พ.ศ.2455(1912) ให้รัฐบาลสามารถเนรเทศผู้ที่สร้างความเดือดร้อนกับสาธารณชน 3) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2456 (1913) บุคคลใดที่ถือกำเนิดในพระราชอาณาจักรให้ถือว่าเป็นคนไทย 4) กฎเสนาบดีกระทรวงนครบาลว่าด้วยผู้ซึ่งจะได้รับอนุญาตลากรร และเจ้าของรถ พ.ศ.2456(1913) กำหนดให้ทั้งผู้ลากและเจ้าของรถจะต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 3 สตางค์ และต้องรู้ภาษาไทยพอเข้าใจคำสั่งของผู้โดยสารและพลตระเวน 5) พระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ.2457(1914) กำหนดให้สมาคมทุกแห่งต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย 6) พระราชบัญญัติลักษณะคนต่างประเทศเข้าเมือง พ.ศ.2460 (1917) เพื่อสกัดกั้นไม่ให้ชาวจีนที่เป็นภัยเข้ามาในพระราชอาณาจักรและเพื่อสำรวจจำนวนชาวจีนในประเทศไทย 7) พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.2461(1918) กำหนดให้ครูจะต้องมีคุณวุฒิประกาศนียบัตรประโยคครูมูล หรือสำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และจะต้องสอนอ่าน เขียน และเข้าใจภาษาไทยอย่างแคล่วคล่องพอสมควร ตลอดจนต้องปลูกฝังความจงรักภักดีต่อประเทศไทยแก่นักเรียน ครูจะต้องให้ความรู้เรื่องพงศาวดาร ตำนาน และภูมิศาสตร์ไทย 8) พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464(1921) และพระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465(1922) กำหนดให้ลูกหลานจีนต้องเข้ารับการศึกษาเพื่อผสมกลมกลืนเยาวชนจีนให้กลายเป็นไทย รัฐบาลถือว่าสิ่งพิมพ์ภาษาจีนเป็นพิษเป็นภัยแก่ประเทศชาติ เข้ามาเผยแพร่ในหมู่ชาว

¹³¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 15-16.

จีน ตลอดจนใช้เป็นหนังสือตำราในโรงเรียนจีนทั่วไป พระราชบัญญัติต่างๆ เหล่านี้ รัฐบาลสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมชาวจีนโดยเฉพาะ¹³²

5.2 ทัศนคติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อชาวจีน

การต่อต้านจีนโดยเน้นเรื่องเชื้อชาติและปลุกกระแสชาตินิยมหมดไปในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงตระหนักดีว่าการตั้งข้อรังเกียจเด็ดจันท์ต่อชาวจีนนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีอย่างไร และการใช้พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แบบบังคับให้มีการผสมกลมกลืนระหว่างชาวไทยกับชาวจีนไม่ได้ผลดีเท่ากับการปล่อยให้ผสมกลมกลืนกันเองโดยธรรมชาติ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จเยี่ยมเมืองจีนในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2470 (1927) สะท้อนให้เห็นทัศนคติของพระองค์ที่มีไมตรีที่ดีต่อชุมชนจีน ดังความว่า¹³³

“อันที่จริงไทยกับจีนนั้น ต้องถือว่าเป็นชาติที่เป็นพี่น้องกันโดยแท้ นอกจากนี้เลือดไทยกับจีนได้ผสมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว จนต้องนับว่าแยกไม่ออก ข้าพเจ้าการชั้นสูงๆ ที่เคยรับราชการหรือรับราชการอยู่ในเวลานี้ ที่ปนเชื้อจีนก็มีอยู่เป็นอันมาก แม้ตัวข้าพเจ้าเองก็มีเลือดจีนปนอยู่ด้วย โดยเหตุเหล่านี้ไทยและจีนจึงได้อยู่ด้วยกันได้อย่างสนิทสนมกลมเกลียวมาช้านาน ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์อะไรยิ่งไปกว่าที่จะขอให้มีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนให้กันไปโดยสนิทสนมเหมือนอย่างที่ผ่านมา ให้คงอยู่เช่นนี้ตลอดไป ข้าพเจ้าหวังว่าท่านทั้งหลายจะมีความเห็นพ้องกับข้าพเจ้า และจะตั้งใจสั่งสอนบุตรหลานให้มีความรู้สึกเช่นนั้น ในโรงเรียนของท่าน ท่านย่อมสั่งสอนให้นักเรียนรักประเทศจีนอันเป็นของธรรมดาและของควร แต่นอกจากที่จะสอนให้รักประเทศจีน ข้าพเจ้ายังหวังว่าท่านจะสอนให้รักเมืองไทยด้วย เพราะท่านทั้งหลายได้มาตั้งเคสสถานอาศัยอยู่

¹³² ภูวดล ทรงประเสริฐ “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2500) (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) หน้า 12-14.

¹³³ รวบรวมใจความพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนจีนเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2470 พิมพ์ในงานปลงศพ นายเขียว ของอ้วน สิบญูเรื่อง ปีมะโรง พ.ศ.2471 หน้า 1-3.

ประเทศสยาม ได้รับความคุ้มครองมั่งคั่งเป็นอย่างดีจากรัฐบาลสยาม มีสิทธิทุกอย่างเหมือนคนไทย ได้รับความสุขสบายมั่งคั่งสมบูรณ์ในประเทศสยาม เพราะฉะนั้นความมั่นคงของรัฐบาลสยามและประเทศสยามย่อมเป็นสิ่งที่ท่านพึงประสงค์.....”

อย่างไรก็ตามปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับชาวจีนก็ทวีความยุ่งยากมากขึ้นในสมัยของพระองค์ โดยเฉพาะเรื่องการค้าของชาวจีนเข้าประเทศไทย ซึ่งกำลังเพิ่มปริมาณมากขึ้นจนน่าห่วงใย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรารถนาว่า ถ้าปล่อยให้ชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่จำกัดอยู่เรื่อยๆ จะเป็นเหตุอันตรายถึงอิสรภาพของประเทศสักวันหนึ่ง ควรรักษาอุบายป้องกันบ้านเรือนของเราให้เป็นของเราตลอดไป¹³⁴ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2470(1927) พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่รัฐบาลในการกำหนดโควตาชาวต่างด้าวในการเข้าเมือง ในแต่ละปีจำนวนเท่าใด และห้ามมิให้ชาวต่างด้าวที่มีลักษณะต่อไปนี้เข้าเมืองไม่ได้เด็ดขาด คือ ไม่มีหนังสือเดินทางหรือใบสำคัญแสดงสัญชาติอันถูกต้อง บุคคลที่เป็นโรคภัยซึ่งรัฐประกาศ บุคคลที่ไม่ได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ บุคคลที่ไม่มีรายได้และไร้ซึ่งผู้อุปการะ มีร่างกายพิการ สติพินเพื่อนไม่สมประกอบ และบุคคลที่เป็นอันธพาล หรือน่าสงสัยว่าเป็นผู้ก่อการร้าย เป็นอันตรายต่อประชาชนและพระราชอาณาจักร¹³⁵

โรงเรียนจีนในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง มีการจัดตั้งโรงเรียนจีนกันมากทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียนเหล่านั้นที่แท้จริงไว้กับทางการก็เพื่อต้องการให้บุตรหลานจีนได้เล่าเรียนภาษาจีน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการประกอบอาชีพทำการค้าต่อไป แต่เบื้องหลังการจัดตั้งโรงเรียนจีนนั้นมีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงคือการอบรมสั่งสอนทางการเมือง ซึ่งก็มีทั้งลัทธิไตรราชฎร ของฝ่ายก๊กมินตั๋ง และลัทธิคอมมิวนิสต์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เพิ่งจะเผยแพร่เข้ามาในโรงเรียนจีนในสมัยนี้ กลุ่มผู้ให้การสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนจีน คือ คณะพ่อค้าจีน บรรดาพ่อค้าจีนทั้งหลายได้หาวิธีการในการหาเงินสนับสนุนโรงเรียนจีน ได้แก่ อุดหนุนเงินให้โรงเรียนโดยวิธีหักส่วนแบ่งราคาสินค้าไปบำรุงโรงเรียน ตัวอย่างเช่นราคาสินค้า 100 บาท ก็อาจตกลงกันที่จะหักค่าบำรุงโรงเรียน 5 บาท และถ้าราคาสินค้า 100,000 บาท เงินค่าบำรุงโรงเรียนจีนก็จะ เป็น 5000 บาท เป็นต้น อีกวิธีการหนึ่งที่ใช้คือ การเกณฑ์เอาเงินบำรุงโรงเรียนจีนคล้ายกับการ

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 15.

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 16.

เก็บภาษี และตั้งให้ผู้ถูกเกณฑ์เอาเงินเป็นกรรมการโรงเรียนจีนเสียเลย โรงเรียนจีนมีเงินจ่ำรวยมาก เด็กนักเรียนไม่ต้องเสียเงินค่าเล่าเรียน ชาวจีนที่อยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกันก็จะให้เงินสนับสนุนโรงเรียนกลุ่มภาษาของตน¹³⁶ โรงเรียนจีนได้เพิ่มจำนวนมากในสมัยรัชกาลที่ 7 ดังปรากฏในปี พ.ศ.2468(1925) มีโรงเรียนจีนทั้งหมด 48 โรง พอถึงปี พ.ศ.2471(1928) เพิ่มขึ้นเป็น 188 โรง และเมื่อถึงปี พ.ศ.2476(1933) หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วเพิ่มขึ้นถึง 271 โรง ทั้งจำนวนครูและนักเรียนก็เพิ่มขึ้นด้วย ในปี พ.ศ.2474(1931) มีครู 326 คน และจำนวนนักเรียนถึง 7726 คน¹³⁷

การใช้โรงเรียนจีนเป็นที่เผยแพร่ลัทธิการเมือง และทำการเคลื่อนไหวของการเมืองกลุ่มต่างๆ สร้างความหนักใจให้รัฐบาลไทยมาก โดยเฉพาะลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ใช้โรงเรียนจีนเป็นที่เผยแพร่ลัทธิซึ่งปรากฏว่านับแต่ปี พ.ศ.2472(1929) มีโรงเรียนจีนหลายแห่งที่ถูกใช้เป็นที่พักพิงลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น โรงเรียนจีนเด็ก โรงเรียนยู้ยี่ โรงเรียนเสียบยุก และโรงเรียนกวงหว่า เป็นต้น การเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในโรงเรียนจีนมีมากจนเข้าไปอยู่เบื้องหลังการยุยงให้นักเรียนทำการสไตรค์ ในโรงเรียนยกหมื่น เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2471(1928) นักเรียนเข้าร่วมทั้งหมดถึง 80 คน โดยอ้างว่าไม่พอใจที่ครูเขียนตักเตือนนักเรียน ที่มีความประพฤติไม่เรียบร้อย ในสมัยรัชกาลที่ 7 ชาวจีนตื่นตัวที่จะส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนกันมากโดยเฉพาะการศึกษาตามแบบฉบับในประเทศจีน ซึ่งได้รับอิทธิพลของลัทธิไตรราชูร์ของ ดร.ซุนยัตเซน ต่อมาเมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์เผยแพร่เข้ามา โรงเรียนจีนจึงกลายเป็นแหล่งปลูกฝังลัทธิการเมืองใหม่นี้อีกด้วย¹³⁸

ปัญหาชาวจีนหลายเรื่องเริ่มทวีความรุนแรงและสร้างความยุ่งยากในการแก้ไข แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังไม่มีมาตรการในการแก้ไขที่ชัดเจน ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ การเคลื่อนไหวชาตินิยมของชุมชนจีนที่เริ่มใช้ความรุนแรงทำทลายกฎหมายไทย การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่สังคมไทย การเพิ่มบทบาทของชาวจีนในเศรษฐกิจไทย ซึ่งไม่แต่เพียงเข้าควบคุมกิจการค้าในเมืองหลวงเท่านั้น แต่เข้าไปควบคุมการค้าในชนบทด้วย รวมทั้งเป็นนายทุนเงินกู้เรียกอัตราดอกเบี้ยสูง เอาเปรียบชาวนาในการซื้อขายแลกเปลี่ยน อีกปัญหา

¹³⁶ ณรงค์ พ่วงพิศ. นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ , 2518) หน้า 37-42.

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 43.

¹³⁸ ณรงค์ พ่วงพิศ. เรื่องเดียวกัน หน้า 48-55

หนึ่งซึ่งสร้างความหนักใจให้กับรัฐบาลมาก คือ จำนวนอพยพชาวจีนที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2472(1929) มีชาวจีนอพยพเข้าสู่ประเทศไทยถึง 131,500 คน ในจำนวนนี้มีทั้งเด็กและผู้หญิงอพยพเข้ามาด้วย การอพยพในลักษณะเป็นครอบครัวนี้ ทำให้นโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation) ที่ใช้มานานมีอุปสรรค เพราะผู้ชายจีนและลูกหลานจีนนิยมแต่งงานกับชาวจีนด้วยกันเองมากกว่ามาแต่งงานกับหญิงไทย เหมือนแต่ก่อน¹³⁹

การไม่ใช้มาตรการที่เด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ชาวจีนเข้ามามีบทบาทเศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐบาลยังคงเชื่อมั่นในหลักการเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ ให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการกับเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหาการค้าข้าว รัฐบาลก็ยังคงขอความช่วยเหลือร่วมมือจากเอกชนทั้งชาวต่างประเทศและชาวจีน

5.3 การใช้แนวทางชาตินิยมในการแก้ไขปัญหาชาวจีนและเศรษฐกิจของคณะราษฎร

คณะราษฎรได้ประกาศหลัก 6 ประการ โดยกล่าวถึงด้านเศรษฐกิจว่า “จะรักษาความเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจ จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในด้านเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่ จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ผู้นำในคณะราษฎรไม่ว่าจะเป็น ปรีดี พนมยงค์ หรือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มองเห็นเหมือนกันว่ารัฐจะต้องมีบทบาทในการจัดการกับเศรษฐกิจ การเปิดประเทศและพัฒนาทุนโดยเอกชนต่างชาติ ที่ผ่านมามีได้ทำให้ชีวิตคนไทยดีขึ้น ประชาชนอดอยาก ไม่มีงานทำ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจเปิดแบบเสรีนิยม คือ ชาวต่างชาติ ได้แก่ ชาวตะวันตกและชาวจีน แนวทางในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจที่มีอยู่ในขณะนั้น รัฐบาลคณะราษฎรใช้แนวทางชาตินิยมในการจัดการ ในบรรดาชาวต่างชาติที่เข้ามามีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสังคมไทย ชาวจีนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลคณะราษฎรเห็นความจำเป็น ต้องลดบทบาทลงตลอดไปจนถึงกำจัดออกไปเลยในบางกลุ่มได้แก่ พวกพ่อค้านายทุนเงินกู้ที่สร้างปัญหาให้กับชาวนาในชนบท

¹³⁹ ภูวดล ทรงประเสริฐ นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2506) หน้า 21.

สภาพเศรษฐกิจไทยที่อยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมและเป็นปัญหาเรื้อรังมานานในขณะนั้น คณะราษฎรมองว่าชาวจีนเป็นต้นเหตุสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหาก็จะต้องดำเนินการอย่างทันทีและจริงจัง โดยกล่าวถึงปัญหาคนจีนว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องมีนโยบายสำหรับแก้ปัญหาต่างๆ ของชาวจีนในเมืองไทยเสียที และได้ตั้งกรรมการชุดหนึ่งขึ้นมาพิจารณาปัญหาเรื่องนี้ในปี พ.ศ.2475¹⁴⁰ ความตระหนักในปัญหาความยากจนในชนบทและปัญหาความไม่เป็นเอกภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งตกอยู่ในมือชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน ทำให้รัฐบาลคณะราษฎรได้ออกพระราชบัญญัติเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้มาเป็นระยะๆ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติการธนาคารและการประกันภัย 2475 (1932) ซึ่งเป็นนโยบายภาษี ทำให้บรรดาธนาคารเล็กๆ ต่างร้องเรียนว่าไม่สามารถจ่ายภาษีตามที่รัฐบาลเรียกร้องได้
2. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา 2475 (1932) เพื่อแก้ปัญหาการกู้หนี้ยืมสินในชนบท
3. พระราชบัญญัติว่าด้วยการยกยอทรัพย์ของกสิกร 2475(1932) เพื่อแก้ปัญหาและป้องกันการสูญเสียที่ดินของชาวนา
4. พระราชบัญญัติควบคุมการจับสัตว์น้ำในสยาม 2477(1934) เพื่อควบคุมคนจีนที่ประมูลเขตน่านน้ำในการจับสัตว์น้ำ
5. พระราชบัญญัติการค้ากำไรเกินควร 2480(1937) เพื่อป้องกันการซื้อถูกขายแพง¹⁴¹

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของคณะราษฎรต่อธุรกิจชาวจีนในระยะแรกยังไม่เข้มงวดนัก นโยบายขจัดอิทธิพลของชาวจีนเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นครองอำนาจ รัฐบาลในสมัยนี้ได้ดำเนินนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง และชาวจีนก็ตกเป็นเป้าหมายการโจมตีมากกว่าในสมัยใดๆ ที่ผ่านมา รัฐบาลได้พยายามทำลายฐานเศรษฐกิจของชาวจีนโดยการออกกฎหมายต่างๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ในปี พ.ศ.2480 (1937) พระราชบัญญัตินี้มีข้อกำหนดให้อำนาจแก่กระทรวงการคลังในการควบคุมธนาคารมากขึ้น รัฐบาลได้ทบทวนกิจการธนาคารพาณิชย์ที่มีมาทั้งหมดใหม่ กำหนดทุนธนาคารจะต้องมีเงินทุนไม่น้อยกว่าสองแสนบาท และจะต้องมอบหลักประกันไว้กับรัฐบาล นอกจากนี้ยังกำหนดข้อห้ามต่างๆ ไม่ให้ธนาคารดำเนินการอีก รวมทั้งกำหนดเงินทุนสำรองต้องไม่น้อยกว่าร้อยละสิบ

¹⁴⁰ พรรณี บัวเล็ก. วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ.2475-2516 หน้า 32

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 40

ของเงินกำไรสุทธิ จนกว่าเงินทุนสำรองนี้จะเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของเงินทุนชำระแล้วและธนาคารที่จะจดทะเบียนในประเทศไทยจะต้องประกาศงบดุล และบัญชีกำไร-ขาดทุนภายในสิ้นปีของกิจการธนาคาร หลังจากออกพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ปรากฏว่าธนาคารที่ไม่เข้าข่ายและไม่สามารถปฏิบัติตามกฎข้อบังคับต่างๆ ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ต้องเลิกกิจการไป หรือบางแห่งก็โดนรัฐบาลยึดไป เนื่องจากขัดขึ้นคำสั่งห้ามส่งเงินไปต่างประเทศ คงเหลือธนาคารที่สามารถดำเนินงานต่อมาได้เพียง 2 ธนาคาร คือ ธนาคารหัวหนี่และตันเปงซุนเท่านั้น¹⁴²

กิจการประกันภัยเป็นอีกกิจการหนึ่ง เช่นเดียวกับธนาคารที่รัฐบาลคณะราษฎรเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญในระบบเศรษฐกิจไทยขณะนั้น รัฐบาลได้ออกมาตรการทางภาษีกับกิจการประกันภัยเช่นเดียวกับธนาคารในปี พ.ศ.2475(1932) มาตรการได้ผลดีกับรัฐบาล ทำให้บริษัทประกันภัยของชาวจีนลดจำนวนลงเรื่อยๆ จากในปี พ.ศ.2476(1933) ที่มีบริษัทประกันภัยจีน 14 แห่ง ได้ลดจำนวนเหลือเพียง 5 แห่ง ในปี พ.ศ.2484(1941)¹⁴³

ในธุรกิจการค้าข้าว ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตชาวนาไทย ในมกราคม ปีพ.ศ.2480 (1938) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า ข้าวเป็นสินค้าที่สำคัญที่สุด ซึ่งตกอยู่ในมือของคนต่างด้าวแทบทั้งสิ้น และคนต่างด้าวได้ก่อความยุ่งยากให้เกิดแก่สินค้านี้จนเป็นเหตุกระทบกระเทือนฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างร้ายแรง ทั้งเป็นการแสดงอิทธิพลทางการค้า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจได้กล่าวเห็นด้วยกับรายงานของ Mr.Doll ที่ปรึกษากระทรวงการคลังในขณะนั้น ซึ่งเสนอปัญหาเรื่องสังคมไทยไม่มีทุนพอที่จะพัฒนาประเทศ เงินที่ขายข้าวได้จากการส่งออกปีละประมาณ 90-98 ล้านบาท เงินครึ่งหนึ่งประมาณ 45-49 ล้านบาทอยู่ในมือของชาวต่างชาติ คือคนจีนที่ทำหน้าที่ตั้งซื้อข้าวเปลือกในชนบท ขนข้าวมาส่ง สีข้าว และขายเป็นข้าวสาร คนพวกนี้คือพ่อค้าคนกลาง และคนกลางเหล่านี้ก็มีสัญชาติจีน การแก้ปัญหาเรื่องนี้ตามที่ Mr.Doll เสนอคือการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจเห็นว่า การจัดตั้งสหกรณ์เป็นงานเร่งด่วน การแก้ปัญหาข้าวต้องกระทำดุจสายโซ่ จึงจะแก้ปัญหาได้ เนื่องจากพ่อค้าชาวจีนควบคุมธุรกิจนี้อย่างครบวงจร โดยจะต้องมีการจัดตั้งสหกรณ์สำหรับซื้อข้าวจากชาวนา มีองค์กรขนส่ง ต่อจากนั้นต้องมีองค์กรซื้อคือโรงสีข้าวแบบทันสมัย ขนาดใหญ่ที่

¹⁴² เรื่องเดียวกัน หน้า 41-42

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน หน้า 35-36

จะเสียค่าใสน้อยที่สุด กับมีเครื่องกลไกขนข้าวเปลือกข้าวสารโดยไม่ต้องพึ่งแรงงานจีน และควรจะต้องจัดทำเรือใหม่ซึ่งกำลังจะจัดสร้าง ข้อเสนอที่นำสนใจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจคือ การหาชาวจีนที่ใจไทยในการเข้าช่วยดำเนินการ¹⁴⁴ ผู้ที่จะดำเนินการค้าข้าวจะต้องมีใบอนุญาตและต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐ ทั้งนี้เพื่อควบคุมพ่อค้าเหล่านั้นให้อยู่ในมือ หรืออาจจะไม่อนุญาตให้ทำกิจการเลยก็ได้ อีกประการหนึ่งยังเป็นการหาทางสนับสนุนพ่อค้าไทยหรือลูกจีน หรือจีนที่มีภรรยาไทยและมีความรู้สึกเป็นไทยให้มีโอกาสทำการค้าก่อนจีนแท้ๆ¹⁴⁵ การเปิดโอกาสให้ลูกจีน หรือจีนที่มีหัวใจไทยเข้ามาในธุรกิจข้าวได้นี้มาจากรัฐบาลในขณะนั้นเองก็ตระหนักดีว่าไม่สามารถปฏิเสธชาวจีนในธุรกิจการค้าข้าวได้ทั้งหมด และรัฐบาลเองก็ไม่พร้อมที่จะเข้าไปจัดการในธุรกิจนี้ได้เอง

โรงเรียนจีนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่คณะราษฎร เห็นความจำเป็นต้องแก้ไข ในปี พ.ศ.2479(1936) รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับใหม่ โดยได้ยกเลิกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับเดิมปี พ.ศ.2461(1918) พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจกับรัฐบาลในการสั่งปิดโรงเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย มาตรการนี้จะช่วยแก้ไขปัญหาการใช้โรงเรียนเป็นแหล่งเคลื่อนไหวทางการเมือง นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2480(1937) รัฐบาลยังได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการเรียไร เพื่อควบคุมการส่งเงินไปช่วยประเทศจีน พระราชบัญญัติฉบับนี้นอกจากออกมาแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนเงินทุนที่จะใช้ในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังเป็นการรักษาสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นที่รัฐบาลในขณะนั้นที่นำโดยพระยาพหลพลพยุหเสนา มีความโน้มเอียงในการนิยมญี่ปุ่น แต่ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ชาวจีนยังคงหลบเลี่ยงในการส่งเงินออกไปประเทศ เพราะธนาคารแห่งชาติที่จะทำหน้าที่ควบคุมการปริวรรตเงินตรา และการส่งเงินเข้าออกนอกประเทศยังไม่มี การจัดตั้ง¹⁴⁶ ในปัญหาเรื่องการส่งเงินของชาวจีนกลับไปแผ่นดินเกิดช่วยเหลือครอบครัวนี้ หลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง วัฒนปฤดา) ผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในคณะราษฎรได้เปรียบเทียบว่า ยิวกับจีนผิดกันมากผิดอย่างเปรียบเทียบไม่ได้

¹⁴⁴ หจช. (2) สร. 0201.57.1/2 เรื่องกระทรวงเศรษฐกิจเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2480

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน

¹⁴⁶ ภูวดล ทรงประเสริฐ “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2500) หน้า 50-52

ยิวไม่มีประเทศอยู่เป็นถิ่นฐานหลักแหล่ง เมื่อหาเงินได้ก็ใช้จ่ายในประเทศนั้น ไม่ส่งเงินออกไปที่อื่น แต่ชาวจีนทำงานได้ก็ส่งออกนอกประเทศ หากเปรียบเทียบแล้วชาวจีนร้ายยิ่งกว่าชาวยิวเสียอีก¹⁴⁷

การจัดตั้งหอการค้าไทยในปี พ.ศ.2476(1933) และจัดตั้งสภาเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2476 (1933) เช่นกัน รัฐบาลมีจุดมุ่งหมายที่จะลดบทบาทของสโมสรรพชาวจีน และลดบทบาทชาวจีนในเศรษฐกิจไทย ซึ่งรัฐบาลมองว่าเป็นปัญหาอย่างมาก พร้อมกันนี้ในปี พ.ศ.2479(1936) รัฐบาลได้จัดตั้งรัฐวิสาหกิจหลายแห่งด้วยกัน ตามแนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจ รัฐวิสาหกิจเหล่านั้นได้แก่ โรงงานกระดาษ โรงงานน้ำตาล โรงงานทอผ้าไหม โรงงานยาสูบ โรงกลั่นน้ำมัน ปิโตรเลียม โรงกลั่นน้ำมันถั่วเหลือง เป็นต้น¹⁴⁸

ในปี พ.ศ.2481 (1938) เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายต่อต้านจีนเป็นนโยบายสำคัญมาก และถือว่าเป็นนโยบายที่เป็นความมั่นคงตายของประเทศ ปัญหาจีนและท่าทีของรัฐบาลในการจัดการมีลักษณะที่ตึงเครียดมากขึ้น เนื่องจากทั้งด้านของชาวจีนและรัฐบาลไทยในขณะนั้น การเมืองจีนในขณะนั้นมีการเคลื่อนไหวรุนแรงมาก การต่อต้านญี่ปุ่นในชุมชนจีนดำเนินไปอย่างเข้มข้น มีการตั้งสมาคมลับกำจัดชาวจีนที่ร่วมมือในด้านต่างๆ กับญี่ปุ่น รวมทั้งมีการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น ชุมชนจีนมีทั้งพ่อค้าและก๊วนชั้นล่างของสังคมต่างมีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น คนเหล่านี้ทุ่มเททั้งทรัพย์สิน ชีวิตและวิญญาณ เพื่อแผ่นดินเกิด และแผ่นดินของบรรพบุรุษที่ประเทศจีนในการหนุนช่วยทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น เรื่องราวของสมาคมลับไม่ว่าจะปรากฏมาในชื่อของฮั่วคง แปลว่ากองระดมต้านทานศัตรู สมาคมท่งเมงหวย แปลว่า สมาคมคุ้มครองป้องกันคนจีน สมาคมเสื้อเชิ้ตสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นองค์กรสายลับสืบราชการของจีนในไทย สมาคมปล่อยมิด ก๊กมินตั๋ง และคอมมิวนิสต์ เป็นต้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสมาคมเหล่านี้สร้างความวุ่นวายทางการเมืองในแก่รัฐบาลในขณะนั้นอย่างมาก การสังหารกันระหว่างชาวจีนด้วยกันเกิดขึ้นเกือบทุกวัน เนื่องจากปัญหาทางการเมืองต่อต้านญี่ปุ่นในด้านของรัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพล ป.เป็นผู้นำรัฐบาลในขณะนั้น มีความคิดชาตินิยมต้องการสร้างชาติให้เข้มแข็งทั้งทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ และมองว่าจีนเป็นปัญหาสำคัญที่

¹⁴⁷ มุราธิม่า, เออิจิ การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941 หน้า 168

¹⁴⁸ ภูวดล ทรงประเสริฐ เรื่องเดียวกัน หน้า 46

ทำลายความเข้มแข็งนี้ของชาติ นอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่เกิด รัฐบาลไม่มีความเห็นใจปัญหาที่จีนถูกรุกรานจากญี่ปุ่น ทั้งผู้นำไทยและกระแสสังคมไทย ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นกระแสชาตินิยม ชื่นชมความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่น การปราบปรามกวาดล้างสมาคมลับ และกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนดำเนินไปอย่างจริงจัง โรงเรียนจีนหลายแห่งถูกปิด บางแห่งก็ปิดตัวเองเนื่องจากกรกรล้วยการเมือง หนังสือพิมพ์จีนที่ต่อต้านญี่ปุ่นก็ถูกปิดด้วย พ่อค้าจีนและกรรมกรจีนที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกจับและเนรเทศออกนอกประเทศหลายคน การปราบปรามกลุ่มต่างๆ ของชาวจีนนี้ดำเนินไปภายใต้การบังคับบัญชาของอธิบดีกรมตำรวจหลวงอดุลยเดชจรัส ระยะเวลาปราบปรามอย่างเด็ดขาด เท่าที่สำรวจจากหนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษและศรีกรุงจะพบว่าอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2482

ความนิยมญี่ปุ่น ต่อต้านจีนและความจำเป็นที่ต้องยอมรับพ่อค้าจีนบางกลุ่ม เข้ามาช่วยดำเนินธุรกิจในที่สุดของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามเห็นได้จากการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ 2 แห่ง ในปีพ.ศ.2481(1938) คือบริษัทข้าวไทยจำกัดและบริษัทไทยนิคมพาณิชย์ ในกรณีของบริษัทข้าวไทย นั้นได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทญี่ปุ่นอย่างมากในการช่วยจัดตั้ง ปัญหาเรื่องข้าวไทยและชาวไทยที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าชาวจีนเป็นปัญหาเรื้อรังมานานในสังคมไทย รัฐบาลนับตั้งแต่รัชกาลที่ 7 และคณะราษฎรที่ผ่านมาต่างก็ตระหนักในปัญหานี้ดี แต่การแก้ไขปัญหายังไม่สามารถทำได้ ปัญหาสำคัญนั้นอยู่ที่ตลาดต่างประเทศ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลจะพยายามแก้ปัญหาเรื่องการจัดตั้งสหกรณ์ การขนส่งโดยทางรถไฟ และรัฐบาลเป็นผู้ประกอบกิจการโรงสีเอง แต่สำหรับตลาดข้าวต่างประเทศซึ่งพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้ควบคุมสำคัญ โดยเฉพาะตลาดข้าวของไทยในทางจีนใต้ ฮองกงและสิงคโปร์ ก็ล้วนอยู่ในมือพ่อค้าชาวจีนทั้งสิ้น ญี่ปุ่นได้สนับสนุนให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จัดตั้งบริษัทข้าวไทยขึ้นเนื่องจากญี่ปุ่นเองก็ประสบความยุ่งยากในการซื้อข้าวในช่วงที่ชาวจีนเกิดกระแสต่อต้านญี่ปุ่น ที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้านสินค้าในชุมชนจีน พ่อค้าจีนไม่ขายข้าวให้ญี่ปุ่น ส่วนกรรมกรจีนก็ไม่ขนข้าวญี่ปุ่นขึ้นลงเรือ ปัญหาการซื้อข้าวนี้ทำให้ญี่ปุ่นเสนอให้รัฐบาลไทยปฏิรูปการค้าข้าวใหม่ โดยให้รัฐบาลไทยเป็นผู้ควบคุมข้าวอยู่ในมือแทนพ่อค้าจีน แล้วญี่ปุ่นจะได้ซื้อข้าวจากไทยได้สะดวกขึ้น

ในการจัดตั้งบริษัทข้าวไทย นายวนิช ปานะนนท์ ผู้ก่อตั้งบริษัทแห่งนี้ และเป็นผู้นิยมญี่ปุ่น ได้เล่าเรื่องการจัดตั้งบริษัทไว้ว่า เมื่อเริ่มพิจารณาการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยนั้นมีบุคคลที่เข้าร่วมพิจารณาด้วย คือ นายพันเอก เอช.ทามูระ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร สถานทูตญี่ปุ่น นายฮิราโน นายนิคิตา ผู้จัดการบริษัทมิตซุบิชิ พระประมณฑ์ และนายวนิช บุคคลทั้งหมดนี้ได้ร่วมกัน

พิจารณาช่องทางในการจัดตั้งบริษัทนี้ขึ้น และที่สามารถตั้งได้ประสบความสำเร็จนี้ ก็อาศัยคำแนะนำคะยั้นคะยอของนายพันเอก เอช.ทามูระ เป็นส่วนใหญ่ นายพันเอกทามูระ ผู้ที่มีชื่อเพียงช่วยจัดตั้งบริษัท แต่ยังช่วยสนับสนุนกิจการของบริษัทให้ได้ส่งข้าวไปขายญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการสนับสนุนนี้ส่งผลให้บริษัทประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว¹⁴⁹

นายวณิช ปานะนนท์ ได้กล่าวถึงสาเหตุการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยว่า หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว เศรษฐกิจยังคงเสื่อมโทรม การค้ำน้นอยู่ในมือพ่อค้าชาวจีนที่กดราคาข้าวของชาวนาจนเงยหน้าไม่ขึ้น และเมื่อเกิดสงครามจีนและญี่ปุ่นได้มีการบอยคอต ญี่ปุ่นอย่างรุนแรงในประเทศไทย ในครั้งนั้นบริษัทญี่ปุ่นรายใหญ่ที่กรุงเทพฯ คือ บริษัทมิตซูบิชิ บอยคอต หาซื้อข้าวส่งไปญี่ปุ่นไม่ได้แม้กระสอบเดียว บริษัทได้ขอรับรองพระปรมาภิไธย ซึ่งขณะนั้นเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์ให้ช่วยซื้อข้าวให้ โดยจ่ายเช็คให้ 300,000 บาท แต่กรมพาณิชย์ก็ช่วยไม่สำเร็จ เพราะการค้ำข้าวตกอยู่ในมือชาวจีน¹⁵⁰ ปัญหาทั้งหมดนี้นำไปสู่ความพยายามจัดตั้งบริษัทข้าวไทย บริษัทข้าวไทยได้มีส่วนช่วยขจัดอุปสรรคในการซื้อข้าวจากพ่อค้าจีนให้ญี่ปุ่น โดยบริษัทข้าวไทยมีตัวแทนซื้อข้าวจากชาวนาโดยตรง นำมาสีและขายให้แก่บริษัทมิตซูบิชิ และบริษัทมิตซูบิชิ นายวณิชได้กล่าวว่าการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งบริษัทข้าวไทยของพันเอกทามูระ เกิดขึ้นในยามเหมาะเจาะที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการข้าวจำนวนมาก ตัวนายวณิชและคณะก็พยายามตอบแทนความดีของพันเอกทามูระ โดยการพยายามอย่างเต็มที่ในการจัดหาข้าวให้ และจะพยายามดังต่อไปนี้ トラบเท่าที่บริษัทข้าวไทยมีข้าวจะส่งได้¹⁵¹

บริษัทข้าวไทยมีผู้จัดการชื่อนายมา บุลกุล เจ้าของโรงสีไฟเงินแข่ง 2 โรง คือ โรงสีที่บุคโลธนบุรี และโรงสีที่ราษฎร์บูรณะ ธนบุรี โรงสีโรงหลังนี้ถือว่าเป็นโรงสีที่ทันสมัยที่สุดในยุคนั้น นายมา บุลกุลเป็นพ่อค้าที่มีประสบการณ์ในการสีข้าวและการค้าข้าวมาก นายมา บุลกุลเป็นผู้จัดตั้งสมาคมโรงสีไฟแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2468(1925) และดำรงตำแหน่งนายกสมาคมถึง 8 ปีติดต่อกัน เขามีธุรกิจค้าข้าวในฮ่องกง คือห้างเงินเส็งฮง และห้างส่งเส็งที่สิงคโปร์ และยังเป็นผู้จัดการบริษัทเดินเรือ เพื่อรับส่งสินค้าทางทะเล คือบริษัทโหวงฮก จำกัดด้วย นอกจากนี้ยังจัดตั้งธนาคาร

¹⁴⁹ พรรณี บัวเล็ก. "จักรวรรดินิยมญี่ปุ่น กับการพัฒนาการทุนนิยมไทย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1-2 (พ.ศ. 2457-2484) หน้า 126

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 126

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 127

และบริษัทประกันภัย ชื่อว่าเงินเสียง¹⁵² จากความสามารถและประสบการณ์ในธุรกิจข้าวทำให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้จัดการบริษัทข้าวไทย

ในกรณีการจัดตั้งบริษัทไทยนิคมพาณิชย์ในปี พ.ศ.2482(1939) รัฐบาลได้เชิญนายจุลินทร์ ล่ำซำ ทายาทของตระกูลล่ำซำมาเป็นผู้จัดการใหญ่ ตระกูลล่ำซำเป็นตระกูลพ่อค้าใหญ่มีความเชื่อมโยงทางเครือญาติกับตระกูลพ่อค้าใหญ่หลายตระกูล ได้แก่ หวังหลี และบุลสุข เป็นต้น การเชิญนายจุลินทร์ ล่ำซำ เข้ามารับตำแหน่งผู้จัดการใหญ่ในบริษัทแห่งนี้ก็เช่นเดียวกับกรณีของนายมา บุลกุล ที่ดำรงตำแหน่งผู้จัดการใหญ่ในบริษัทข้าวไทย ที่แสดงว่าภายใต้นโยบายชาตินิยม และดำเนินเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐ รัฐบาลก็ไม่สามารถปฏิเสธพ่อค้าเงินได้อย่างสิ้นเชิง การเชิญพ่อค้าเงินรายใหญ่เข้ามาเป็นผู้จัดการในรัฐวิสาหกิจ นี้อยู่ภายใต้หลักคิดว่ารัฐบาลจะยอมรับ “พ่อค้าเงินที่ดี” “ชาวเงินที่ใจไทย” “ลูกจีนหรือเงินที่มีภรรยาไทย”¹⁵³

ชาวจีนตกอยู่ในสภาพที่ถูกบีบบังคับแทบทุกทาง ในทางการเมืองหากถูกจับได้จะต้องถูกเนรเทศ ในทางเศรษฐกิจก็ได้รับผลจากการแทรกแซงของฝ่ายรัฐบาล นอกจากนี้พวกชาวจีนยังคงถูกคุกคามจากสมาคมลับอั้งยี่ ที่นิยมความรุนแรง ถูกบีบบังคับให้หยุดค้าขายกับญี่ปุ่นและยังถูกเรียกเงินซึ่งหากไม่ทำตามประสงค์แล้ว ก็อาจเสี่ยงกับการถูกฆ่า ภายใต้ ^{ที่สหกรณ์} วัตถุประสงค์ดังกล่าวของชาวจีน เออิจิ มุราจิม่า ได้สรุปถึงปฏิกิริยาของชาวจีนที่แสดงออกมาสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ ประเภทแรก เป็นชาวจีนที่ยอมทำตามนโยบายของรัฐบาลไทย ชาวจีนประเภทนี้ ถ้าจะมีผลประโยชน์กับญี่ปุ่น ก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะว่าได้กลายเป็นคนไทยแล้ว ประเภทที่สอง เป็นชาวจีนที่ยังคงความเป็นจีนเอาไว้ไม่เปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อไป ประเภทที่สามเป็นชาวจีนที่ยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล อยู่ในกรอบกฎหมายของรัฐบาลไทย และหากมีผลประโยชน์ของตนเกิดขึ้น ก็พร้อมที่จะสัมพันธ์กับฝ่ายญี่ปุ่น แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างลับๆในฐานะชาวจีน ชาวจีนทั้ง 3 ประเภท นี้จะเห็นได้ว่าประเภทที่สามเป็นปฏิกิริยาที่มีความยืดหยุ่นสูง และปรับตัว

¹⁵² พรรณี บัวเล็ก. วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ.2475-2516 หน้า 44

¹⁵³ หจข (2) สร.0201.57.1/2 เรื่องกระทรวงเศรษฐกิจเสนอโครงการตั้งโรงสีข้าว หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2480

เองให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริงตามสถานการณ์หนึ่งๆ ผู้นำชาวจีนส่วนใหญ่จึงมักจะอิงแอบอยู่กับประเภทที่สามนี้¹⁵⁴

แรงบีบบังคับจากนโยบายรัฐของไทยที่ผ่านมามาตลอดรวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศจีนที่รุนแรงมากขึ้น ทำให้ชาวจีนล้มเลิกความหวังในการกลับสู่แผ่นดินเกิด ความผูกพันกับแผ่นดินจีนค่อยๆ จางหายไปและกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยไปในที่สุด ในยุคนี้แม้ว่าในทางการเมืองชาวจีนจะแสดงออกถึงความเป็นชาตินิยมจีน และแสดงความรักต่อแผ่นดินเกิด แต่ในแรงกดดันของรัฐและสถานการณ์เป็นจริงว่าคนเหล่านี้ไม่อาจกลับแผ่นดินเกิด และแผ่นดินบรรพบุรุษอีกต่อไป เนื่องจากความไม่สงบในแผ่นดินจีน ความรู้สึกผูกพันต่อแผ่นดินไทยของพ่อค้าจีนค่อยๆ พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ และภายหลังพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับชัยชนะในการต่อสู้กับฝ่ายก๊กมินตั๋งในปี พ.ศ.2492 (1949) พ่อค้าจีนต้องยอมรับความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย พ่อค้าจีนเหล่านี้ในที่สุดได้กลายเป็นชนชั้นนายทุนไทย

¹⁵⁴ เออิจิ มุราชิม่า เรื่องเดียวกันหน้า 185.